

1989
2019

קצה הקרחון: קורבן אחד בשנה, כפול שלושים

בִּצְלֵם
B'TSELEM
بتسيلم

30

שנה ועד שייגמר הכיבוש

קצה הקרחון: קורבן אחד בשנה, כפול שלושים

מהקורבן עצמו, על החיים שקרטו בשנייה ההיא, שאחריה הם כבר לא חזרו למסלולם.

האלימות וטיוחה, שני הסלילים השזורים זה בזה, מהווים יחדיו את הדנ"א של הכיבוש. הרי בלי אלימות מדינה, המופעלת על ידי כוחות הביטחון, אי אפשר לדכא עם ולשלוט בחייו. אבל בלי טיוח – כוחות הביטחון יסרבו להפעיל את האלימות. זו העסקה האפלה שנקמה בין שלטון לבין "ביטחון", העסקה שבלעדיה לא יהיה כיבוש, לא תהיה שליטה.

וכמו בכל עסקה מלוכלכת, בלי מאכערים אי אפשר, מישהו צריך לתווך ולדלל, למשוך זמן ולצקת הררי מילים, להבטיח את סגירת התיק. זה המקום השמור בלב המסע שלפניכם לעורכי הדין של האלימות – חוקרי מצ"ח ומח"ש, פרקליטים צבאיים ויועצים משפטיים, שופטים צבאיים ושופטים עליונים.

כשאתם חושבים על רופיידה אבו לבן נטמנת באדמה, כשאתם חושבים על כל תיק שנסגר וסלל את הדרך לתיק הבא, תחשבו גם עליהם.

רופיידה אבו לבן, ממחנה הפליטים א-דוהיישה הסמוך לבית לחם, הייתה בת 13 כשחייל ירה בה כדור שפגע בעורפה ויצא מבין עיניה. היא מתה כעבור כמה דקות. הוא ירה בה כשהייתה בדרכה חזרה לביתה מהלווייתו של נער אחר מהמחנה, נאסר אל-קסאס בן ה-16, שחיילים הרגו יום קודם.

חלפה שנה, ועוד כמה ימים. דובר צה"ל מסר לבצלם כי "לא היה קשר בין מות הילדה לפעילות צה"ל באזור".

מאז מותה של רופיידה חלפו שלושים שנה ואמה, עאאישה, כבר בת 70. שלושים שנה, והיא לעולם לא תשכח את היום שבו הרגו את בתה הבכורה, את המראה שלה שוכבת על מיטת בית החולים. שלושים שנה שהיא מתייסרת בשאלה למה בכלל ירה בה החייל. שלושים שנה ותובנה אחת, במילותיה של האם השכולה: כשהשופט הוא אויב שלך, בפני מי תתלונן?

שלושים שנה, מאז היווסדו, בצלם מביט בזוועה וזועק, מתעד ודורש, חוקר ומארכב. עוד מקרה, ועוד קורבן, אלפים לפניו ואלפים אחריה. אלפי תיקים של הרוגים ופצועים, מכות והתעללויות, כולם מטווחים היטב על ידי מנגנוני המדינה הצייתנים, שאומנו בדיוק לכך. תיקים וארגזים ובהם כל שהצלחנו לתעד, תוך ידיעה ברורה שהתיעוד מכסה רק את קצה הקרחון, כי איזה ארכיון רחב דיו להכיל את מלוא הביטוי של דיכויים של מיליונים במשך עשרות שנים?

לפניכם חפירה בעבר. מקרה אחד מכל שנה מאז 1989 שבו חיילים הרגו, פצעו או היכו. בכל אחד מהמקרים הבאנו את העדות שגבינו מיד לאחר האירוע, את האופן שבו אחת מזרועותיה המשפטיות של המדינה טייחה את שהתרחש, ולבסוף – עדות שגבינו בשנה האחרונה מבן משפחה או



ביתה של משפחת ר'בן בבית לאהייה שברצועת עזה שישראל הפציעה
ב-10.4.06. בהפצצה נהרגה הדיל ר'בן בת ה-7.

טיוח, טיוח ועוד טיוח: מדיניות העדר הדין וחשבון

מתן דין וחשבון בגין פגיעות בזכויות האדם הוא מרכיב מהותי בשלטון החוק החיוני הן עבור הנפגעים – שיזכו לראות כיצד נעשה צדק עם הפוגעים בהם, והן עבור האינטרס הציבורי – שהרי מערכת יעילה תייצר הרתעה ותוכל למנוע (או לפחות לצמצם מאוד) פגיעות נוספות בעתיד. זו הסיבה שהמשפט הבינלאומי ומערכות משפט מקומיות מחייבים מדינות לחקור חשדות להפרות של זכויות האדם, להעמיד לדין את האחראים להן, ולפצות את הנפגעים עבור הנזק הלא מוצדק שנגרם להם.

מדיניותה של ישראל בנוגע לדין וחשבון בגין פגיעות בפלסטינים בשטחים שכבשה שונה בתכלית והיא נועדה להבטיח שלא המדינה ולא הפועלים מטעמה יידרשו לשלם מחיר כלשהו בגין האלימות שהפעילו. ישראל, עם זאת, אינה מודה שזוהי דרכה ובמקום זאת היא טוענת בתוקף כי היא פועלת על פי הוראות המשפט הבינלאומי. לצורך כך, היא משקיעה מאמצים עילאיים ביצירת מראית עין של מערכת אכיפת חוק מתפקדת, במטרה לתחזק את דימויו המוסרי של הצבא ולהעניק לגיטימציה – בישראל ובעולם – להמשך הכיבוש.

כמות הניירות, המשרות, הדיונים, המסמכים המשפטיים והתקציבים שהושקעו ביצירת מראית עין זו ובשימורה היא בלתי נתפסת. ואולם כל אלה אינם מצליחים להסתיר את האמת ממי שחפצים לראותה: ישראל עוסקת בטיוח, בהסתרה, בשקר. האחראים אינם נענשים, הקורבנות אינם מפוצים. זאת, כמובן, למעט מקרים בודדים וחריגים, שכל מטרתם היא להעניק לגיטימציה לשגרת הטיוח וליצור אשליה חולפת של צדק.

מתן דין וחשבון אינו עניין תיאורטי: ענישת האחראים להפרות של זכויות האדם ופיצוי של הקורבנות יכולים להוביל לשינויים

במדיניות ולהפחתה של מספר הנפגעים. אך בהעדר מחיר כלשהו, אין לאיש תמריץ להפסיק. וכך, החסינות שמעניקה ישראל לעצמה ולפועלים מטעמה מעידה על החשיבות המעטה שהיא מייחסת לחייהם, לשלמות גופם ולרכושם של תושבי השטחים הפלסטינים.

חסינות מהעמדה לדין

תפקידה של מערכת אכיפת החוק הפלילית הוגדר מלכתחילה באופן מצומצם: חקירה של אירועים נקודתיים, התמקדות בדרגים נמוכים, חשד לפעולה "בניגוד לפקודות". ככזו, המערכת אינה בודקת את חוקיות ההוראות שניתנו לחיילים, ואינה חוקרת את מנסחי הפקודות, את אלה שאישרו אותן ואת אחריותם של קובעי המדיניות. בהעדרה של מערכת אחרת החוקרת דרגים אלו – כולם פטורים מראש מאחריות.

בחינת תפקודה של מערכת אכיפת החוק הצבאית מעלה שהיא מתקשה לעמוד אפילו במשימה המוגבלת שהיא נדרשת לבצע: במקרים רבים הפרקליטות הצבאית מחליטה שלא לפתוח כלל בחקירה פלילית. לעיתים היא מנמקת זאת בעילה של "חוסר אשמה" – בעיקר בהתבסס על גרסאות החיילים. במקרים אחרים, שבהם נהרגו פלסטינים, היא מנמקת זאת בטענה שמדובר ב"אירועי לחימה" – חריג גורף שקבעה הפרקליטות המעניק לחיילים פטור מחקירות פליליות, הרבה מעבר לזה המעוגן במשפט הבינלאומי.

כאשר בכל זאת נפתחת חקירת מצ"ח, זו נערכת באופן שטחי וללא כל ניסיון רציני להגיע לחקר האמת. החקירה מתבססת על עדויות של חיילים, ורק בחלק מהמקרים גם של פלסטינים, מבלי שנעשה מאמץ להשיג ראיות חיצוניות. למרות שהעדויות הן עיקרה של החקירה, החוקרים מתפקדים בעת גבייתן

בעיקר ככתבנים ורושמים את הדברים שנמסרו להם מילה במילה, תוך התעלמות מסתירות העולות מדברי החיילים או בין דבריהם לדברי המתלוננים.

בתום החקירה מועבר התיק לפרקליטות הצבאית, האמורה להכריע מה יעלה בגורלה. תיקים רבים נסגרים, בין אם בעילה של "חוסר אשמה" לאחר שהפרקליטות בחרה לקבל כלשונן את גרסאותיהם של החיילים החשודים בביצוע העבירה, ובין אם בעילה של "חוסר ראיות" שהרי מלכתחילה לא נעשה ניסיון להשיגן.

כלל אלה יש להוסיף את העובדה שהמערכת כלל אינה נגישה לפלסטינים והם אינם יכולים להגיש בעצמם תלונות במצ"ח אלא תלויים לצורך כך בארגוני זכויות אדם או בעורכי דין; שהטיפול בכל תלונה נמשך חודשים ארוכים ואף שנים, כאשר לא פעם החיילים נגדם הוגשה התלונה כבר השתחררו מהצבא והחוק הצבאי כבר אינו חל עליהם; ושהמערכת פועלת בחוסר שקיפות.

אופן עבודתה זה של המערכת משתקף בבירור בנתונים. בין השנים 2000 ל-2015 פנה בצלם לפרקליטות הצבאית בנוגע ל-739 מקרים שחקר הארגון, שבהם פגעו אנשי כוחות הביטחון בפלסטינים תושבי השטחים. ברבע מהמקרים לא נפתחה כלל חקירה, בקרוב למחציתם נסגר תיק החקירה בלא כלום וב-25 מקרים בלבד הוגשו כתבי אישום בגין עבירות שוליות נגד החיילים המעורבים.

המסקנה היחידה המתבקשת מניתוח זה היא שלא זו בלבד שהמשך הפנייה לפרקליטות הצבאית בדרישה לחקור פגיעות של אנשי כוחות הביטחון בפלסטינים אינו מועיל כלל לעשיית דין וחשבון, אלא שהדבר מזיק ממש: הוא מהווה שיתוף פעולה עם מנגנון שרק יוצר מראית עין של מערכת אכיפת

חוק מתפקדת ובכך מעניק לגיטימציה לא רק למערכת עצמה אלא גם לכיבוש בכלל. זו הסיבה שב-2016, אחרי 25 שנים, הפסיק בצלם לפנות לפרקליטות הצבאית בדרישות לחקירה.

חסינות מתשלום פיצויים

ישראל העניקה לעצמה, באמצעות חקיקה, גם פטור כמעט מוחלט מתשלום פיצויים לפלסטינים בגין פגיעות של אנשי כוחות הביטחון. במקום לתת לפלסטינים אלה אפשרות אמיתית להגיש תביעות נזיקין בבתי המשפט בישראל, הותירה המדינה גם כאן מראית עין בלבד.

על פי חוק משנת 1952, המדינה אחראית לנזקים שנגרמו עקב רשלנותה, למעט נזקים שנגרמו במהלך "פעולה מלחמתית". זאת, בהתבסס על ההנחה, המוצדקת, שלחימה מתאפיינת בתנאי לחץ וחוסר ודאות ולכן דיני הנזיקין אינם מתאימים לטפל באירועים המתרחשים במהלכה.

בשנות התשעים, במהלך האינתיפאדה הראשונה ולאחריה, תושבי השטחים הגישו אלפי תביעות נזיקין בבתי משפט בישראל בדרישה לפיצוי בגין נזקים שגרמו להם כוחות הביטחון הישראליים, שלא במסגרת "פעולה מלחמתית". תביעות אלה התייחסו לנזקים שנגרמו כתוצאה מירי בלתי חוקי של חיילים – לרבות מקרי מוות ופציעה, מפגיעה ברכוש, מאלימות קשה, מעינויים במהלך חקירות בשב"כ, מהתפוצצות של נפלי תחמושת שהשאיר הצבא בשטח ועוד. ניהולן של תביעות אלה היה כרוך בעלויות גבוהות עבור הפלסטינים, נמשך שנים ארוכות ואילץ את התובעים להתגבר על שורה של קשיים בירוקרטיים. לכן, במקרים רבים בחרו הפלסטינים להתפשר על סכומים נמוכים, שלא שיקפו את היקף הנזקים שנגרמו להם.

ואולם המדינה, שביקשה להתחמק גם מתשלומים צנועים אלה, פעלה החל מאמצע שנות התשעים של המאה הקודמת להרחבת הפטור שבחוק. במהלך השנים תיקנה הכנסת את החוק כמה פעמים, ובין השאר הורחבה ב-2002 ההגדרה של "פעולה מלחמתית" כך שתכלול כמעט כל פעולה של כוחות הביטחון בשטחים. בנוסף, נקבעו בחוק כללים פרוצדורליים שיחולו בלעדית על תביעות שמגישים פלסטינים תושבי השטחים, במטרה להקשות עליהם להגישן.

בתי המשפט אימצו ללא היסוס את ההגדרה החדשה של מה ייחשב ל"פעולה מלחמתית". נשיא בית המשפט העליון דאז, השופט אהרון ברק, קבע אמנם כי היא "הרחיבה מאוד את הפירוש שניתן לביטוי זה בפסיקה, ובכך צמצמה באופן משמעותי את אחריות כוחות הביטחון הפועלים במסגרת העימות עם הפלסטינים". ואולם הוא המשיך וקבע כי "תיקון זה הוא מידתי, ואינו מעורר קושי חוקתי".

הכנסת סירבה להסתפק בשינוי זה, שכן ההגדרה החדשה חייבה עדיין את בתי המשפט להכריע בכל מקרה ומקרה שבו מוגשת תביעה. לכן, המשיכה במאמציה לחוקק חוק שיעניק למדינה חסינות גורפת בגין כל הנזקים שגורמים כוחות הביטחון בשטחים. פטור כזה עוגן בחוק ב-2005, ואולם עתירה שהוגשה נגדו התקבלה. השופט ברק קבע כי הפעם הכנסת הלכה רחוק מדי ופסלה את התיקון, לאחר שקבע כי מטרתו "להגשים תכלית בלתי ראויה של שחרור המדינה מכל אחריות בנזיקין באזורי עימות". הצעת חוק עוקפת בג"ץ הונחה ב-2008 על שולחן הכנסת, וארבע שנים לאחר מכן התקבל חוק שקבע שהמדינה לא תידרש לשלם עבור שום נזק שנגרם לתושב של שטח עליו הכריזה המדינה "שטח אויב".

תיקונים אלה בחוק השיגו את מטרתם: מספרי התביעות שהגישו פלסטינים ירדו באופן דרסטי – מממוצע של 300 תביעות בשנה בין השנים 2002 ל-2006 לממוצע של 18 בלבד בין השנים 2012 ל-2016. גם הסכומים שישראל נדרשה לשלם כפיצויים לפלסטינים ירדו: בין השנים 1997 ל-2001 שילמה המדינה בממוצע כ-21.6 מיליון ש"ח בשנה, ובין השנים 2012 ל-2016 ירד סכום זה לממוצע כ-3.8 מיליון ש"ח בשנה – ירידה של למעלה מ-80%.



לעברם. רופיידה אבו לבן, בת ה-13, שהשתתפה בהלוויה, עמדה בקרבת מקום. היא לא השתתפה ביידוי האבנים. היא נפגעה מכדור שחדר לעורפה ויצא מבין עיניה, פונתה לבית סמוך, שם מתה מפציעה כעבור דקות ספורות.

קצין צבא הגיע לבית המשפחה וביקש לברר איך היא נהרגה. הוא אמר לבני המשפחה שאם הם ימסרו את גופתה לצבא, ניתן יהיה לברר כיצד היא נהרגה. אביה אמר לו שאין להם נשק, ולכן יש רק דרך אחת שבה יכלה בתו להיהרג. הקצין אמר שהוא חושב שהיא נהרגה מאבן. הוא הזמין את האב למשרדי המנהל האזרחי כדי לדבר, אך האב סירב.

תשובת הרשויות: התיק נסגר

לא היה קשר בין מות הילדה לפעילות צה"ל באזור... מפקד סיור בדרגת סמל סטה מהוראות הירי. מכיוון שעברו יותר משלושה חודשים מיום שחרורו של החייל, לא ניתן היה להעמידו לדין משמעתי אלא לנזוף בו בלבד. הירי של אותו סמל, שעובדת קיומו התבררה במהלך החקירה, אכן נעשה בסטייה מן ההוראות, אך לא היה לו קשר למות הילדה.

נמטר לבצלם ביום 3.5.90 מדובר צה"ל

הריגתה של רופיידה אבו לבן, בת 13, מחנה הפליטים א-דוהייסה שבמחוז בית לחם, 17.4.89 תחקיר האירוע (בשנה הראשונה לעבודתו התבססה עבודת בצלם על תחקירים מסוג זה)

בשבת בבוקר, 15.4.89, הטיל הצבא עוצר על מחנה הפליטים א-דוהייסה והודיע ברמקולים כי כל מי שיפר את העוצר – ייהרג. בסביבות השעה 14:00 הלך עימאד קראקע, בן 23, להאכיל את הצאן במכלאה הנמצאת על גגון הצמוד לבית המשפחה. מעט לאחר מכן שמעו בני המשפחה צעקה וחברו של עימאד רץ אליו. הוא מצא אותו פצוע. קראקע מת מפציעו זמן קצר לאחר מכן.

למחרת, כשהמחנה היה נתון עדיין בעוצר, התאספה קבוצת נערים מחוץ לבית משפחת קראקע. חיילים הגיעו למקום, קיללו את הנערים והורו להם להיכנס לבית. קבוצת הנערים, שעמדה בצומת רחובות, התחילה ליידות אבנים לעבר החיילים שעמדו במורד הרחוב, ואלה ירו לעברם כדורי מתכת מצופי גומי. כמה מהנערים, בהם נאטר אל-קסאס בן ה-16, רצו לרחוב סמוך, שם נתקלו בשלושה חיילים שהגיחו מאחת הסימטאות. הנערים נבהלו והחלו לברוח, אך הספיקו להתרחק רק צעדים ספורים לפני ששמעו שתי יריות. אחת מהן פגעה בגבו של אל-קסאס והוא מת מפציעו מאוחר יותר באותו יום.

למחרת, ב-17.4.89, נקבר אל-קסאס בכפר הסמוך ארטאס, בגלל העוצר שהיה מוטל עדיין על המחנה. תושבים רבים ממחנה הפליטים א-דוהייסה הגיעו להלוויה דרך הגבעות. בדרכם חזרה, כשכבר היו סמוך למחנה, נתקלו התושבים בקבוצת חיילים. ילדים יידו לעברם אבנים והחיילים ירו

2019

חינו בעצב מתמיד במשך שנים ארוכות, ובעצם עד לרגע זה. אני זוכרת אותה בבהירות עד היום. התמונה שלה תלויה על הקיר בסלון שלנו ואני כל הזמן מסתכלת בה. בינתיים האחים שלה גדלו ואחרי שהיא נהרגה ילדתי עוד שישה ילדים. אחרי מותה עזבתי את העבודה שלי, לא יכולתי לעשות הכול לבד בבית וגם לעבוד.

בזמנו אחד מארגוני זכויות האדם הגיש תלונה על זה שהיא נהרגה אבל אני לא יודעת מה היו התוצאות של זה. כל מה שאני יודעת זה שהחייל שירה בה חשב שהיא בן, אולי בגלל שהשיער שלה היה קצר. אבל האם ייתכן שחייל יעשה דבר כזה, יירה עליה מאחור ויפגע לה בראש? היא בסך הכול השתתפה בהלוויה ועמדה ליד ההפגנה. אבל כמו שאומר הפתגם, כשהשופט הוא אויב שלך, בפני מי תתלונן? זה מה שאני אומרת.

אני חיה פה במחנה הפליטים מאז שנולדתי. הרבה בחורים ונערים נהרגו פה. בכל פעם שיש שהיד אני נזכרת ברופיידה, היא הייתה אחת ההרוגות הצעירות ביותר במחנה. גם אנשים אחרים פה זוכרים אותה עדיין. הרבה פעמים אנחנו מעלים זיכרונות ביחד עם חברים שלנו עליה ועל היום שבו היא נהרגה.

הבנים הנשואים שלי קראו לבנות שלהם על שמה, ויש לנו עכשיו שתי נכדות בשם רופיידה – הבת של הישם והבת של אחמד. שתיהן בנות 21. גם ידיד שלנו וגם אחד השכנים קראו לבנות שלהם רופיידה לזכרה. בכל פעם שאני פוגשת את אחת מהבנות הללו אני נזכרת ברופיידה ומדמיינת שהיא עדיין ממשיכה לחיות איתנו.

עאאישה אבו לבן, אמה של רופיידה, בת 70 ואם לתשעה, סיפרה השנה לתחקירן בצלם מוסא אבו שהש כיצד נראים חייה מאז איבדה את בתה:

אני ובעלי ג'ליל גרים במחנה הפליטים א-דוהיישה בבית לחם, והילדים הנשואים שלנו והנכדים גרים סביבנו. שנינו כיום בני שבעים ובעלי חולה. החיים שלנו כיום רגועים אבל לעולם לא אשכח את היום ההוא שבו הרגו את רופיידה.

באותו בוקר, בסביבות 9:30, תליתי כביסה על הגג ואז ירדתי לחדר של הבת הבכורה שלי, רופיידה, שהייתה אז בת 13 וחצי. רציתי להעיר אותה כדי שהיא תרחץ את האחים הקטנים שלה, בני שנתיים ושלוש, ותעזור לי בעבודות הבית לפני שאני יוצאת לעבודה שלי במטבח של בית החולים אל-כארייתאס בבית לחם. חשבתי שהיא ישנה עדיין אבל היא לא הייתה במיטה שלה. לא ידעתי לאן היא הלכה.

לפני שהבנתי מה קורה הגיעו לבית שלנו בחורים והודיעו לנו שרופיידה נהרגה אבל לא האמנתי להם. אני ואבא שלה הלכנו למקום שאליו הם שלחו אותנו וכך נודע לי שהיא נהרגה.

אני עדיין זוכרת את הכול לפרטי פרטים. הלכנו משם לבית החולים ושם ראיתי אותה שוכבת על מיטה. נודע לי שהיא נפגעה מקליע בחלק האחורי של הראש. זה היה מראה מבעית. כל אותו יום לא הפסקתי לצעוק ולחבוט לעצמי בראש. לא האמנתי שאיבדתי את בתי הבכורה. היא הייתה יד ימיני.

רופיידה הייתה תלמידה חרוצה והייתה לה אישיות חזקה. אחרי הלימודים הייתה עוזרת לי בכל ענייני הבית ועם האחים הקטנים שלה ובחופשות הייתה יוצאת עם אבא שלה, שהיה מוכר ירקות. מותה שבר אותי. זה השאיר במשפחה חור גדול והמון עצב.



הכאתה של אמנה פנון, בת 47 ואם ל-14, הכפר בתיר שבמחוז בית לחם, 13.11.90 עדותה נגבתה על ידי יובל גינבר ב-13.11.90

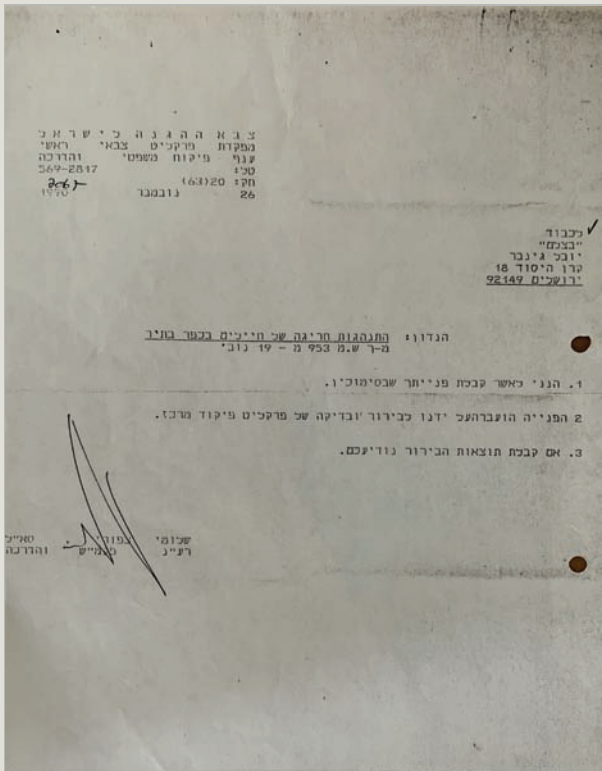
היום, בשעה 13:30, קניתי ירקות מטנדר שחנה ברחוב ליד הבית שלי. באו ארבעה חיילים, בהם קצין עם שני פטים על הכתפיים. הכרתי אותם, הם נמצאים באוהלים ליד פסי הרכבת והם היו ליד הבית שלי גם אתמול. אם אראה אותם אזהה אותם.

הם נכנסו לתוך הבית שלי ואני נכנסתי אחריהם. הם אמרו לי: תחזרי. אמרתי להם: זה הבית שלי, יש שם ילדים קטנים. בתוך הבית היו שניים מהילדים שלי – ראאפת, בן 10, ונשאאת, בן 10, ועוד ילדים קטנים יותר של הבן שלי. לא היו שם גברים בכלל. ראאפת ונשאאת היו בחדר למטה.

החיילים לקחו את שניהם והוציאו אותם החוצה, ליד החנייה. הם רצו לקחת אותם לגיף שחנה ברחוב. אני והבת שלי ריחאב תפסנו את שני הילדים והתחלנו לצרוח.

חייל אחד תפס אותי בשיער ובעט בי בבטן, חייל אחר היכה אותי בחזה. הם זרקו אותי על הרצפה. החיילים היכו גם את ריחאב ואז תפסו את ראאפת ונשאאת בשיער והיכו גם אותם. זה נמשך אולי חצי שעה.

אחר כך הם הלכו, בלי לקחת אף אחד. הקאתי הרבה ולקחו אותי לבית החולים.



תשובת הרשויות: התיק נסגר

הפנייה הועברה על ידנו לבירור ובדיקה של פרקליט פיקוד מרכז. עם קבלת תוצאות הבירור נודיעכם.

מכתב מיום 26.11.90 לבצלם מסא"ל שלומי צפורי
מהפרקליטות הצבאית

2019

הייתי מצפה שהחייל שתקף אותי ואת הילדים שלי יעמוד לדין. אילו החייל היה משלם על מעשיו אז, אולי זה היה מקל על הכאב ועל תחושות העוול וחוסר האונים שהרגשתי במשך תקופה ארוכה אחרי האירוע.

אמנה פנון, כיום בת 77, שוחחה השנה עם תחקירן בצלם מוסא אבו השש וסיפרה לו כך:

אני גרה עם בעלי סאדק, שהוא בן 82, בשכונת אל-ג'ורה במרכז בתיר. יש לנו שמונה בנים ושש בנות, כולם נשואים וגרים בבתיר. אני זוכרת עד היום את מה שקרה אז. סבלתי בגלל התקיפה הזאת במשך שלושה או ארבעה חודשים. היו לי בעיקר כאבים בבטן, והכאבים האלה גם כל הזמן הזכירו לי את התקיפה עצמה.

אחרי שהם תקפו אותי התקשרתי לבעלי, שעבד אז בקונסוליה האמריקאית. הוא הגיע מהר מאוד ואמר לי שהוא דיבר עם החיילים שתקפו אותי ומחה בפניהם. אני גם זוכרת שלמחרת אחר הצהריים הגיע קצין עם כמה חיילים ובהם החייל שתקף אותי. הקצין ביקש מבני ראאפת לזהות את החייל. ראאפת הצביע עליו, הקצין שתק ואז עזב עם החיילים.

בזמן שהייתי בבית החולים הגיעו כמה חיילים ועורכי דין ותיעדו את מה שקרה לי. בעלי התלונן גם בפני האמריקאים שאיתם הוא עבד. אני לא יודעת מה קרה אחרי כן. אחרי שעברו שלושים שנה, מה אני אגיד? תודה לאל שהתקיפה לא גרמה לי לנכות וברוך השם שלא הייתי בהריון באותו זמן.

היום, אחרי 30 שנה, ראאפת ונשאאת גדלו, ריחאב התחתנה ונולדו לה שני בנים ובת. נשאאת נסע בשנת 2005 והתחתן עם בחורה אמריקאית. נולדה להם בת, ואחר כך אשתו נפטרה. השבוע הוא חזר לבתיר כי הוא עומד להתחתן שוב. החיים ממשיכים, על אף הכאב. הנה אני אחרי שלושים שנה, בבריאות שלמה, וגם בעלי. בכל יום אני שומעת על הרג ותקיפות של הצבא במקומות אחרים.



הכאתו של מוחמד אל-בר'ותי, בן 23, בית רימא שבמחוז רמאללה, 29.6.91 עדותו של חסן עפיפה, תושב הכפר בית רימא העדות נגבתה על ידי יובל גינבר ב-8.7.91

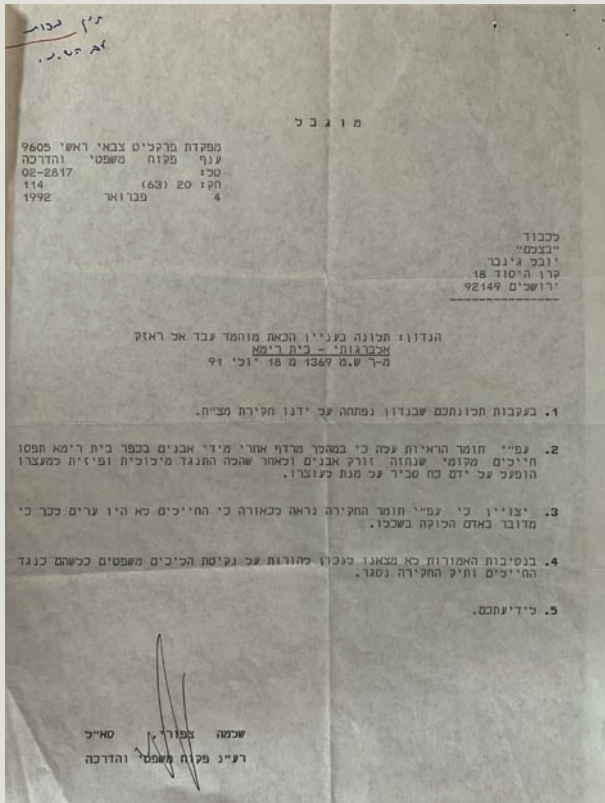
ביום שבת, 29.6.91, בערך בשעה 14:00, הייתי בבית. ראיתי את הצעירים בורחים מהחיילים. מוחמד ישב לפני הבית של השכן שלי. באו חיילים מלווים בג'יפ גדול, היו שם בערך עשרה חיילים. מוחמד לא ברח. הוא לא כל כך בסדר במוח, הוא קצת משוגע. החיילים התקרבו אליו והיכו אותו. הוא אמר להם "כוס אוח'תו", ככה הוא אומר לכולם. ואז הם התנפלו עליו והיכו אותו באגרופים ובקתות הרובים בכל חלקי הגוף.

הם ניסו לשים אותו במכונית והוא התנגד והם שוב היכו אותו. קראתי לחיילים ואמרתי להם בעברית: "זה אין שכל, מג'נון", וחייל אחד אמר לי: "תנו לנו אחד עם שכל ונעשה אותו יותר גרוע ממנו". בסוף זרקו אותו על הארץ, קשרו לו את הידיים מלפנים ושמו אותו בג'יפ. הנשים והשכנים צעקו כל הזמן שמוחמד משוגע, אבל זה לא עזר. הם לקחו אותו מהכפר בג'יפ.

תשובת הרשויות: התיק נסגר

1. בעקבות תלונתכם שבנדון נפתחה על ידנו חקירת מצ"ח.
2. עפ"י חומר הראיות עלה כי במהלך מרדף אחרי מידי אבנים בכפר בית רימא תפסו חיילים מקומי שנחזה זורק אבנים ולאחר שהלה התנגד מילולית ופיזית למעצרו הופעל על ידם כח סביר על מנת לעוצרו.
3. יצויין כי עפ"י חומר החקירה נראה לכאורה כי החיילים לא היו ערים לכך כי מדובר באדם הלוקה בשכלו.
4. בנסיבות האמורות לא מצאנו לנכון להורות על נקיטת הליכים משפטיים כלשהם כנגד החיילים ותיק החקירה נסגר.
5. לידיעתם.

מכתב מיום 4.2.92 לבצלם מסא"ל שלומי צפורי, רע"ן פיקוח משפטי והדרכה, הפרקליטות הצבאית



2019

לפעמים יש לו סיוטים בלילה והוא צועק כל מיני דברים, כמו "הם רוצים לירות בי! הם רוצים להרוג אותי!" או "הם מתנפלים עלי, אאאח' הבטן שלי. תפסיקו להרביץ די!" הזיות כאלה, כולן סביב הצבא. לפעמים הוא הולך מתוך שינה וחולם על הצבא וכל המשפחה מתעוררת מהרעש. בזמן האחרון הוא הוזה הרבה, לפעמים הוא מדבר עם עצמו ולפעמים אתנו, אבל הדברים שהוא אומר לא מובנים ולא קשורים זה לזה.

היו מקרים שבהם הוא אפילו תקף פיזית את בני המשפחה. פעם אחת הוא תקף את אבא שלנו ואת אחותנו. הוא תקף גם אותי אבל אני יודע להתמודד עם זה. אני יודע לרסן אותו. ההתנהגות שלו גם פוגעת בקשרים שלנו עם השכנים ומקשה על המפגש עם אנשים זרים, שלא ממש מבינים למה הוא מתנהג ככה. אבא שלי, שנפטר בינתיים, סבל יותר מכולם. אחרי כל תקרית כזו, הוא נאלץ ללכת לפייס את האנשים וזה היה גורם לו למבוכה גדולה. אפילו אמא שלי, חיכמייה, שהיא בת 80, סובלת עדיין בגילה המופלג מהמעשים וההתנהגות של מוחמד.

לקחנו אותו להרבה מרכזים רפואיים ורופאים מומחים והוא מקבל תרופות הרגעה, אבל הן לא תמיד עוזרות. גם אם המצב שלו משתפר לתקופה מסוימת, הוא תמיד מתדרדר אחר כך שוב.

הצבא גרם לטרגדיה הזו אבל אף אחד לא נדרש לתת דין וחשבון על כך. בזמנו נציג של בצלם תיעד את המקרה, אני לא זוכר מה היה שמו, והוגשה תלונה בעניין. אני מסרתי עדות במשרדי המנהל האזרחי בהתנחלות חלמיש, וגם עדים אחרים מהכפר מסרו עדות. לפי מה שנודע לי אז, נפתחה חקירה של המקרה אבל בסוף התיק נסגר בלי שום תוצאה. הנזקים הגופניים והנפשיים שנגרמו לאחי מוחמד נפלו על כתפי המשפחה לבד.

מאוחר יותר סיפרו לי שהחיילים תקפו אותו ואחר כך לקחו אותו איתם בג'יפ. הם החזיקו אותו בהתנחלות חלמיש מהצהריים ועד הלילה ואז שחררו אותו בעקבות פנייה של יו"ר המועצה למושל הצבאי. במקום להחזיר אותו לכפר, הם נטשו אותו ליד ההתנחלות חלמיש. במקרה עבר שם אחד התושבים והחזיר אותו הביתה. הגוף שלו היה מלא חבורות כחולות וכחות מהמכות הקשות שהוא קיבל מהחיילים.

מאז האירוע מוחמד סובל מפוביה, הוא מפחד מאוד מהצבא. ברגע שהוא רק שומע שהצבא בכפר, הוא בורח לתוך הבית ומסתגר שם. שלושה או ארבעה חודשים אחרי שהחיילים תקפו אותו, הצבא הטיל עוצר על הכפר ולא יכולנו לצאת מהבית. ישבנו בחצר. פתאום עבר ליד הבית רכב סויר צבאי ומוחמד קפץ בבהלה, ברח פנימה וסגר את הדלתות. החיילים, שראו את זה, חשדו בו, קפצו מהרכב ורצו אחריו. הם הוציאו אותו מהבית והיכו אותו. הסברנו להם שהוא לוקה בשכלו והתחננו שיפסיקו, שיעזבו אותו, אפילו הראינו להם מסמכים רפואיים מבית החולים, אבל כל זה לא עזר. שעה שלמה ניסינו לשכנע אותם והתקשרנו לגופים רשמיים כדי שיתערבו, עד שבסוף הם שחררו אותו.

זה חזר על עצמו כמה פעמים, שהוא נבהל מהצבא וברח ואז החיילים חשדו בו, רדפו אחריו ותקפו אותו. כדי להגן עליו התחלנו לדאוג שהוא יישאר בבית, במיוחד לפני הקמת הרשות הפלסטינית, כשהצבא עדיין נכנס לכפר שלנו כמעט כל יום. אבל גם היום הצבא נכנס לכפר, וזו עדיין בעיה.

לפני שמוחמד הותקף על ידי החיילים הוא עבד בחקלאות וגם הוציא את הצאן למרעה. הוא תפקד ודאג לעצמו וגם עזר בפרנסה של המשפחה. אבל מאז התקיפה המצב שלו החמיר ונראה שהנזק שנגרם לו הוא בלתי הפיך. בגלל שהוא יושב כל זמן בבית ולא עושה כלום, מוחמד גם עלה מאוד במשקל.



סאהר אל-בר'ותי, אחיו של מוחמד, בן 56 ואב לשבעה, פגש השנה את תחקירן בצלם איאד חדאד ותיאר בפניו את ההשפעה של האירוע על חיי המשפחה כולה:

אחי מוחמד חלה בדלקת קרום המוח כשהיה ילד קטן וכתוצאה מזה נפגעה מנת המשכל וכושר הלמידה שלו. הוא לא היה מסוגל כבר לדאוג לעצמו ולא הלך לבית הספר. לא הייתה אז מודעות ולא דאגו להקים בתי ספר לבעלי הצרכים המיוחדים.

ב-29.6.91 חיילים נכנסו לכפר שלנו והיו עימותים בינם לבין בחורים מהכפר. החיילים, שרדפו אחרי הבחורים, נתקלו באחי מוחמד, שבכלל לא השתתף בעימותים. הוא היה אז בן 23.



אמא שלו וידעתי שמצבו קשה. ירד לו הרבה דם והוא היה מחוסר הכרה.

המשכתי לנסוע ואחרי כמה זמן לא ראיתי יותר חיילים. העברנו את נעים, יחד עם אבא שלי ואשתי, למכונית אחרת כדי שתסיע אותנו לבית החולים כי חששנו שאת המכונית שלי החיילים יעכבו. חזרתי הביתה ומאוחר יותר באותו יום המשטרה הגיעה לחקור אותי. אתמול בלילה קברנו אותו.

תשובת הרשויות: התיק נסגר

ב-24 ביולי 1992 נתקבל דו"ח באזור עזה אודות רכב של פלסטינים מסוג פג'ו 404, שצבעו בורדו, אשר ע"פ החשד מאוי"ש, ובתוכו מקומיים חמושים היורים באוויר ולעבר בתים וחיילים. עקב כך הוזעקו כוחות רבים ללכוד את הרכב ונוסעיו. בין היתר הוקמה חסימה של צה"ל בצומת ג'לאל.

במהלך הפעילות זיהו חיילי הכח בצומת רכב העונה לתאור הנ"ל. החיילים קראו לנהג לעצור בעברית ובערבית ואף סימנו לו בידיהם לעצור. הרכב האט את הנסיעה עד כמעט עצירה ואז האיץ פתאום ופנה ימינה בחריקת בלמים. החיילים רדפו אחרי המכונית וקראו לעצור ואז ירו באוויר ולעבר גלגלי הרכב. כתוצאה מהירי נפגע הילד נעים ראמל אבו אמונה שהיה ברכב.

עפ"י מסקנות הפרקליטות הצבאית פעלו החיילים כשורה ועפ"י הוראות הפתיחה באש הכלליות, זאת מאחר והמידע שהועבר לחיילים, כאמור לעיל, התאמת הרכב בו ישב המנוח לרכב המתואר במידע, תנועות חשודות שביצע הנוסע שליד הנהג ובעיקר העובדה שהרכב האיץ את מהירותו עובר לקריאת החיילים שיעצור, כל אלה היה בהם כדי ליצור חשד סביר בלב החיילים, שהיושבים ברכב ביצעו פשע מסוכן, דהיינו ירי בלתי

הריגתו של נעים אבו אמונה, בן 3, ח'אן יונס שברצועת עזה, 24.7.92
עדותו של כאמל אבו אמונה, בן 24 ואב לשניים, אביו של נעים
העדות נגבתה על ידי יובל גינבר וסוהא עראף ב-27.7.92

ביום שישי, 24.7.92, חזרתי בערך ב-12:30 מהעבודה. בני פאדי, בן שנתיים, היה חולה ורציתי לקחת אותו לבית החולים בח'אן יונס. נסענו במכונית שלי, פז'ו 404 בצבע בורדו, שקניתי שלושה ימים לפני כן. אני נהגתי ולידי ישב אבא שלי, נעים. מאחורה ישבו הבן שלי נעים, באמצע אשתי אסמהאן ובצד ימין ישבה אחותה סחר ועליה פאדי.

ברחוב אל-קסאם עצרתי בתחנת דלק וניפחתי אוויר בגלגל, אחר כך פניתי ימינה ברחוב עבד אל-נאצר. נסעתי אולי שלושה מטרים ברחוב וראיתי חיילים שעומדים ליד בניין אל-פראוונה. בבניין הזה יש תמיד תצפית של הצבא למעלה. הייתי במרחק של שלושים מטרים בערך מהחיילים. היו שם אולי 15 חיילים ושני ג'יפים שעמדו לצד הרחוב.

המשכתי לנסוע וכשהייתי במרחק של עשרים מטרים בערך מהם ראיתי שני חיילים מכוונים אליי את הנשק. אחד החיילים סימן לי לפנות ימינה ופניתי לתוך רחוב קטן, שהיה בעצם דרך עפר. נסעתי מאוד לאט, אולי עשרים קמ"ש, המכונית אוטומטית ולא נוסעת טוב על חול. מיד אחרי שפניתי החיילים התחילו לירות. הם לא אמרו לי לעצור ולדעתי הם ירו ישר עלינו, לא באוויר. מיד כשהם התחילו לירות שמעתי את זגוגית החלון האחורי מתנפצת. היה המון ירי.

אמרתי לכולם לשכב. רציתי לעצור אבל היריות התגברו אז המשכתי לנסוע. ראיתי במראה שהחיילים רצים אחרינו ויורים. הם היו אולי ארבעה מטרים מאחוריי כשהם התחילו לירות. אשתי ואחותה צעקו. ראיתי שנעים נזרק על

חוקי לפיכך הוחלט שלא לנקוט צעדים משפטיים נגד היורים, מה גם שלא ניתן לקבוע בוודאות מי מהם פגע במנוח.

עם זאת בחקירת מצ"ח התברר כי החיילים היורים לא תודרכו בהוראות פתיחה באש מחמירות יותר, שהונהגו באותו זמן בגיזרה והטילו הגבלות על ביצוע נוהל מעצר חשוד במחסומים, בגין מחדל זה המליץ הפצ"ר לנזוף בארבעה קצינים בדרגות סרן עד אל"מ.

מכתב מיום 20.1.94 לבצלם מסרן אביטל מרגלית,
רמ"ד הסברה, דובר צה"ל

2019

במשך חמש שנים הייתי באבל כבד. בכיתי ביום ובלילה בגלל מותו של נעים. עד היום אני ובעלי לובשים שחור מתוך אבל וצער על מותו. מעולם לא עלה בדעתי שאצטרך לחיות בלעדיו, הוא היה השמחה הראשונה שלי. כשנהרג, הלב שלי כבה והכול נהיה חשוך. הרגשתי שאיבדתי את הכי יקר לי בעולם.

מאז מותו של נעים לא התאפרתי ולא יצאתי לטיול או לנופש. אפילו בחתונות של הבנות שלי ושל בני פאדי לא הרגשתי שמחה. לא יכולתי לשמוח באמת בלי נעים. גם בחגים אני לא יכולה לשמוח באמת בלעדיו.

אחרי מותו של נעים, ארגוני זכויות אדם הגישו בשמנו תביעה וקיבלנו פיצויים בסך 18,000 שקלים בערך. אבל כל הכסף שבעולם לא יפצה אותי על בני. הייתי רוצה למצות את הדין עם הצבא שהרג אותנו.

עברו 27 שנים. כולנו מתפללים על נשמתו של נעים ומקווים שהוא זכה לרחמי שמיים. 27 שנים והוא לא נעלם לי לרגע מהמחשבות. גם האחים והאחיות שלו, שלא הכירו אותו, מתפללים בשבילו וכולם אומרים, הלוואי שנעים היה פה איתנו.

לבית החולים שיפאא בעזה בגלל המצב שלו, אבל הוא מת בדרך אז החזירו אותו לבית החולים נאסר. אני צעקתי ובכיתי: נשכבתי על בני וחיבקתי אותו ולא רציתי להיפרד ממנו. אחר כך החזרנו אותו הביתה.

מישהו מהצבא הישראלי התקשר אל המוח'תאר באזור שלנו והורה לנו לא לקבור את נעים כי הם רוצים את הגופה ושנמסור אותה לצבא. קרובי משפחה הגיעו, לקחו את הגופה של נעים וקברו אותו, אבל באותו יום הצבא לקח את הגופה. בעלי ברח מהבית כי הוא פחד שהצבא יעצור אותו, והצבא אמר שרק אם הוא יסגיר את עצמו הוא יחזיר לנו את הגופה.

אחרי שבוע הלכתי עם בעלי והסגרנו את עצמנו. חקרו אותנו במשך שעות. כשנכנסתי לשם ראיתי מולי את הגופה של בני, מונחת על מיטה. ניגשתי אליו מהר כדי לראות אותו ולחבק אותו, אבל חייל שהיה שם אסר עליי לעשות את זה ואמר לי שאוכל לראות אותו רק אחרי החקירה. כשסיימתי, יצאתי מהר כדי להספיק לראות אותו, אבל כבר לא מצאתי אותו.

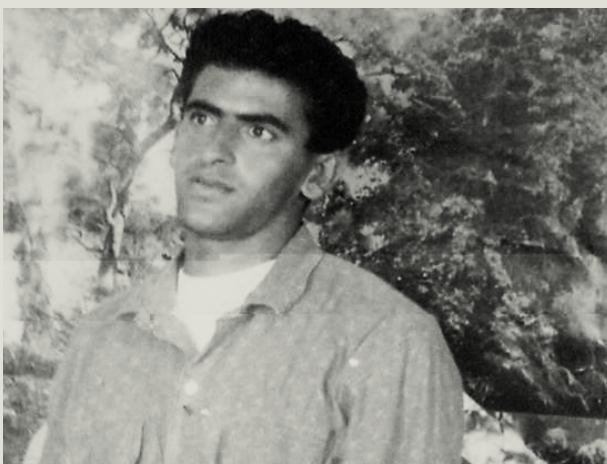
מאוחר יותר הם החזירו לנו את גופת בני, שהסתבר לי שהייתה עד אז במכון לנתיחה בתוך ישראל. כשהחזירו אותה הגופה נראתה מוזר. מלאה תפרים וזה הרגיש כאילו שהגוף שלו מלא בצמר גפן. הייתי בהלם מוחלט, לא יכולתי לשאת את זה. הרי מדובר בילד קטן! מה הוא עשה לצבא הישראלי כדי שיהרגו אותו ויעוותו לו את הגוף בצורה כל כך מכוערת ונפשעת? המחזה הזה חרוט לי בראש עד היום, ואני לא מסוגלת לשכוח אותו.

נעים היה קטן אבל הייתה לו אישיות חזקה והוא לא פחד משום דבר. הוא תמיד אמר לי שהוא חזק. ביום שבו נפל כשהיד הוא ביקש ממני לבשל לו מאכל שהוא אהב במיוחד. אילו הוא היה בחיים, בטח היום הוא כבר היה נשוי והיו לו ילדים.



אסמאהן אבו אמנה, אמו של נעים, בת 53 ואם לעשרה, שוחחה השנה עם תחקירנית בצלם אולפת אל-כורד וסיפרה לה על חייה מאז נהרג בנה:

הבן הבכור שלי, נעים, נפל כשהיד לפני 27 שנים, ב-24.7.92. באותו יום נסענו באוטו ופתאום הצבא הישראלי ירה לעברנו ירי מסיבי. נעים נפגע מהירי. אני לא הבנתי מה קורה, רק ראיתי את נעים שותת דם ואת הבגדים שלו מחוררים מהקליעים. חברים לקחו אותנו לבית החולים נאסר בח'אן יונס. כבר בדרך הוא התחיל לפרסם. כשהגענו לשם, מיד העבירו אותו



פלשתינאים תושבי אי"ש, שהיו אמורים להתייצב לדיון המשפטי לא עשו כן, וכן נוכח עדויותיהם של עדי תביעה אחרים בבית הדין נוכח התפתחות זו, כמו גם נוכח התמשכות ההליכים ועינוי הדין שנגרם לחיילים, הגיעו שני הצדדים לעסקת טיעון במסגרתה הורשעו החיילים ע"פ הודאתם בהפרתן של הוראות הפתיחה באש.

הודעת דובר צה"ל, 18.11.96

בתאריך 17.11.96 גזר בית הדין מחוז שיפוטי מרכז, ברוב דעות, עונש של קנס בסך אגורה אחת על ארבעה חיילים מיחידה מובחרת, בגין עבירה של אי קיום הוראות המחייבות בצבא, לפי סעיף 133 א' לחוק השיפוט הצבאי. התביעה הצבאית הגישה ערעור על גזר הדין וערעורה נדון בפני בית הדין הצבאי לערעורים. בית הדין הצבאי לערעורים קיבל את ערעור התביעה על הנאשמים נגזר פה אחד חודש מאסר על תנאי למשך שנה. בכך בוטל גזר הדין הקודם.

מכתב מיום 14.1.97 לבצלם מרס"ן אביטל מרגלית, דובר צה"ל

בתחנת הדלק של אריאל. עמדנו בחוץ. אחר כך הגיע חייל שקרא לנו והכניס אותנו לבית המלון בתחנה. הושיבו אותנו בלובי, כל אחד לחוד. שני חיילים במדים ואיש בלבוש אזרחי התקרבו וישבו עם ג'יהאד. שמעתי אותם שואלים אותו שאלות ואותו עונה להם.

אחרי עשר דקות בערך הגיע ג'יפ אפור והכניסו אותנו לתוכו. הג'יפ הסיע אותנו עד לצומת תפוח ושם חיכה ג'יפ של המינהל האזרחי. הכניסו אותנו לתוך הג'יפ הזה ואיש המינהל לקח את תעודות הזהות שלנו ומסר לנו הזמנות להתייצב בשב"כ בשכם ב-15.11.93.

תשובת הרשויות: חודש מאסר על תנאי לחיילים בגין הפרה של הוראות הפתיחה באש

1. כפי שנמסר לכם בעבר נחקרו נסיבות מותו של המנוח ע"י מצ"ח.
2. עם תום החקירה, הועבר התיק לעיונו של פרקליט פיקוד המרכז.
3. מחוות דעתו של הפרקליט עולות העובדות והמסקנות הבאות:

א. בתאריך ה-13.11.93 לא ציית הרכב בו היה מצוי המנוח להוראותיהם של חיילים.

ב. החיילים פתחו באש לעבר גלגלי הרכב. כתוצאה מן הירי נהרג המנוח.

ג. כיוון שנמצא שהחיילים חרגו מהוראות הפתיחה באש הורה הפרקליט על העמדת החיילים לדיון בפני בית דין צבאי בגין גרימת מוות ברשלנות לפי סעיף 304 לחוק העונשין, תשל"ז-1977.

מכתב מיום 7.9.95 לבצלם מאל"מ דני בארי, תובע צבאי ראשי

[...] במהלך ניהול המשפט השתנתה באופן מהותי מערכת הראיות עליה התבססה התביעה מלכתחילה, משום שעדי תביעה מרכזיים,

הריגתו של איאד עמלה, בן 18, סמוך לסלפית, 13.11.93 עדויות של בילאל עמלה, בן 20, תושב קבלאן שבמחוז שכם העדויות נגבתה על ידי באסם עיד ב-14.11.93

אתמול הייתי עם חברים בבית של חבר בסלפית. בשעה 18:40 יצאנו משם במונית שלי בחזרה לקבלאן. איאד ישב לידי וג'יהאד ישב מאחוריי. לאחר שהתרחקנו כקילומטר וחצי מסלפית, עליתי במעלה הכביש ובקצה העלייה ראיתי הרבה אורות וזרקורים שסנוורו אותי ומנעו ממני להמשיך בנסיעה. עצרתי כי לא ראיתי כלום. פתאום ראיתי איש יורד מרכב. הוא החזיק פנס דלוק וכיוון אותו אליי ובאותו רגע נפתח עלינו יר, הרבה יר. התכופפתי. ראיתי דם על הפנים של איאד והבנתי שהוא נפצע. שמעתי את השמשה הקדמית נשברת.

התחלתי לצעוק בקול רם: "מי אתם? פצעתם את החבר שלי!". שמעתי מישהו אומר בעברית "אנחנו חיילים". אני מבין עברית טוב מאוד. הם התקרבו למונית עם פנסים דלוקים בידיים, כך שלא הצלחתי לראות אותם. הם תפסו אותי בצוואר מאחור, הורידו אותי ואת ג'יהאד מהמונית והרחיקו אותנו כמה מטרים. הם השכיבו אותנו על הבטן עם הפנים לקרקע ונעמדו מעלינו. ניסיתי להרים את הראש כדי לראות מה קרה לאיאד, אבל בכל פעם שעשיתי את זה החיילים בעטו לי בראש. זה נמשך שעה וחצי בערך. שמעתי חיילים מדברים ביניהם בעברית ואומרים שהפצוע נושם ושהוא נפצע גם ביד שלו. צעקתי לחייל ואמרתי לו: "תושיב אותנו, אנחנו לא יכולים להמשיך לשבת עם הפנים לאדמה, קר לנו!". החייל הושיב אותנו עם הגב למונית.

אחר כך הגיע חייל שכיסה לי ולג'יהאד את העיניים. החיילים הכניסו אותנו לתוך כלי רכב. נסענו קצת ואז הם עצרו, הורידו אותנו והסירו את הכיסוי מהעיניים שלי. ראיתי שאנחנו

2019

בערך שנה אחרי שאחי נהרג, בית משפט ישראלי גזר על החיילים שהרגו את איאד קנס של אגורה אחת. זה היה שוק בשבילנו וזה פתח מחדש את הפצע של מותו של איאד. באותו יום הרגשתי כאילו הרגו את איאד שוב. ההחלטה לקנוס את האחראים למותו באגורה אחת עוררה כעס אצל הרבה אנשים ובאותו הזמן פנו אלינו כל מיני אנשים, חלקם חשובים, ונציגים של ארגוני זכויות אדם.

הגשנו תביעת פיצויים וקיבלנו 130 אלף ש"ח, סכום זעום למדי. העניין הכספי בכלל לא היה המטרה העיקרית שלנו. רצינו להראות שהדם הפלסטיני לא זול ושצריך להעניש את החיילים. אם פלסטיני היה הורג ישראלי האם היו קונסים אותו באגורה אחת בלבד ומשחררים אותו לחופשי מיד, בלי שום גזר דין?

עד לאחרונה אף אחד מבני המשפחה לא יכול היה לקבל היתר כניסה לישראל וכולנו היינו "מסורבים ביטחונית". רק בשנה שעברה המניעה הוסרה.

איאד היה הבן השני במשפחה והם הרגו אותו פעמיים — בפעם הראשונה כשירו עליו בלי סיבה ובפעם השנייה כשבית המשפט החליט לקנוס את החיילים באגורה אחת. המשפחה איבדה אדם ונשאר חור גדול בלבבות של כולנו, אובדן וכאב גדול.

ריאד עמלה, אחיו של איאד, בן 52 ואב לארבעה, תיאר השנה בפני תחקירנית בצלם סלמא א-דיבעי את חיי המשפחה בשנים שחלפו מאז איבד את אחיו:

אחי איאד, שהיה צעיר ממני, נהרג ב-1993. זה נודע לנו כשאבא שלי צפה בחדשות הלילה. הידיעה נפלה עלינו כרעם ביום בהיר, זה היה בלתי נסבל. אחי היה אדם פעיל ועובד, הוא לא ידע עצלות מהי. הוא אהב את החיים ואהב לבלות עם חברים ועם המשפחה. הוא עבד עם אבי בחנות שלנו לחומרי בניין.

אחרי מותו החיים שלנו השתנו לחלוטין, שום דבר לא היה כמו קודם. חמש השנים הראשונות אחרי מותו היו בלתי נסבלות, לא רק בשבילנו אלא גם בשביל הדודים שלי וסבתא שלי. בשנים האלה לא קנינו בגדים או ממתקים בחגים, היינו באבל. המזל שלנו הוא שאנחנו משפחה חזקה ומלוכדת.

אין דרך לתאר את הכאב והאובדן של הורים, זה הכאב הכי קשה בעולם. אמא שלי פשוט הפסיקה לדבר. היא המעיטה במילים ולא רצתה לצאת מהבית. היא התחילה לסבול ממחלות כמו יתר לחץ דם ובסופו של דבר היא מתה משבץ מוחי. כשאני נזכר בה אני מרגיש כאב נוראי, מאז שאיאד נהרג לא עבר עליה יום אחד של שמחה. היא בכתה כל הזמן, אפילו באירועים שאמורים להיות יפים, כמו החתונה שלי והחתונות של האחים הצעירים שלי. לא עבר עלינו אפילו יום אחד של שמחה. אבא שלי ניסה להישאר חזק ובשליטה, הוא היה אדם חזק וקשוח והוא השקיע את כולו כדי לתמוך בנו, שנצליח לעבור את האסון הזה. אבל עם הזמן הוא התחיל לסבול ממחלת עצבים ומצבו התדרדר מיום ליום עד שהפך לאדם נכה. כיום הוא זקוק לעזרה צמודה.





תשובת הרשויות: חייל הורשע בשימוש בלתי חוקי בנשק ונידון לחודשיים על תנאי

א. ביום 16.10.94, נורה עמאד יוסף מוחמד אל עדארבה, במהלך נסיון חיילי צה"ל ללכוד אזרחים שנחשדו כשודדי עתיקות.

ב. הוגש כתב אישום נגד קצין בגין עבירה של גרימת מותו של המנוח. לאחר שמיעת כל הראיות החליט בית הדין הצבאי לזכות את הנאשם מעבירה של גרימת מוות באשך, לדעת השופטים, לא הוכח, כנדרש בפלילים, כי דווקא הירי של הנאשם הוא זה שפגע במנוח וכי לא הוכח הקשר הסיבתי בין הפצוע שנפטר לבין הירי שביצע הנאשם.

ג. עם זאת מצאו השופטים כי הנאשם פעל שלא כדין, בבצעו ירי, ואפילו ירי באוויר לעבר חשוד שאינו חשוד בביצוע פשע מסוכן ועל כן מדובר בירי ללא סמכות. הנאשם הורשע בעבירה של שימוש בלתי חוקי בנשק.

ד. הנאשם נדון לעונש של שני חודשי מאסר על תנאי למשך שנתיים.

מכתב מיום 13.4.97 לבצלם מאל"מ עינת רון, התובעת הצבאית הראשית

הריגתו של עימאד אל-עדארבה, בן 22, לחול שבמחוז חברון, 16.10.94. עדותו של איימן אל-ג'נאזרה, בן 30 ואב לילד, תושב לחול העדות נגבתה על ידי פואד אבו חאמד ב-20.10.94

אני מתפרנס מעבודה בארכיאולוגיה. אני עובד עם עוד אנשים. אנחנו מחפשים עתיקות ומוכרים אותן. ב-16.10.94, בסביבות השעה 13:00, עבדנו בחפירה בשדה ממערב לחלחול. היינו בסך הכול חמישה אנשים ואני הייתי עם עימאד בתוך החפירה, בעומק של מטר וחצי בערך.

החיילים הגיעו מכיוון צפון בג'יפ צבאי. הם ירו בצרורות, לכל הכיוונים. היו שם המון עצים, שמעתי את היריות פוגעות בעצים. החיילים לא צעקו לנו בכלל לעצור אלא הגיעו למקום וישר התחילו לירות. עימאד יצא מהר מהבור והתחיל לברוח עם שלושת הבחורים שהיו בחוץ.

האזור מלא בעצי זית. הבחורים התחילו לברוח לכל הכיוונים וזה הקשה על החיילים לראות אותם. ראיתי שני חיילים רודפים אחרי עימאד אבל לא ראיתי איך הוא נפצע.

אני התרחקתי משם ואחרי שעברתי 700 מטרים בערך פגשתי אחד מהאנשים שעבדו איתי והחלטנו לחפש את השאר. התחלנו לסרוק את השטח בזהירות. עמדנו על גבעה ממול שמשקיפה על האזור שבו אירע האירוע. כשעה וחצי אחרי האירוע ראינו שהגיעו לשם עוד ארבעה ג'יפים של הצבא, שלושה ג'יפים של השב"כ ואמבולנס צבאי. ראינו גם אמבולנס מקומי. הג'יפים והאמבולנסים נשארו שם חצי שעה בערך ואחר כך נסעו לכיוון בסיס צבאי שנמצא באזור והאמבולנס הצבאי נכנס פנימה.

2019

יותר משלוש שנים היינו שרויים בעצב עמוק. הרגשנו ריקנות. זה היה כאילו איבדתי אב, הרגשתי בחסרונו בכל רגע ורגע ובמיוחד בארוחות של חגים ובאירועים. לא הצלחנו להבין ולהפנים את מה שקרה.

בינתיים אבא שלנו נפטר ומצבה הבריאותי של אמי הדרדר. היא הייתה עסוקה מאוד בגידול הבנים הצעירים אבל כל הזמן המשיכה להזכיר את שמו. היא כל הזמן בכתה ואמרה: "אם הוא רק היה מספיק להתחתן ולהביא ילד שיהיה דומה לו".

למרות כל זאת החיים היו מוכרחים להימשך ואלה העניק לנו את ההקלה שבשכחה. התבגרנו. ארבעה מהאחים שלי קראו לבנים שלהם עימאד, וכך גם כמה מהחברים שלו. לאחותי נולדה בת והיא קראה לה איעתימאד.

בזמנו נודע לי מהחברים של עימאד שהוא נורה כשניסה לברוח מהחיילים. ארגוני זכויות האדם טיפלו בעניין, אבל אני הייתי קטן מכדי לעקוב ואבא שלי, שהיה מיואש, לא עקב אחר ההתפתחויות המשפטיות.

מוחמד אל-עדארבה, אחיו של עימאד, בן 39 ואב לשלושה, פגש השנה את תחקירן בצלם מוסא אבו הששה וסיפר לו על מה שעבר על משפחתו מאז:

בשנת 1994, כשהייתי בן 14, אחי הבכור עימאד נהרג. בשבילי, הוא לא היה רק אח אלא גם החבר הכי טוב. אבא שלי עבד ונעדר הרבה מהבית ועימאד היה בשבילנו – האחים הקטנים שלו – הדמות הבוגרת והחזקה. היינו חמישה בנים ושש בנות.

אני זוכר שבוע לפני שהוא נהרג אחי לקח אותי ועוד כמה מהאחים לטיול בים המלח. הוא נהג גם לקחת אותי לשטחים החקלאיים שבהם הוא עבד ולחפירות ארכיאולוגיות ולביקורים אצל חברים וקרובי משפחה. הוא היה כמו אבא בשבילנו וכולם אהבו אותו. הייתה לו אישיות חזקה והיו לו הרבה קשרים חברתיים בחלחול ובסביבה.

ביום שהוא נהרג, יום ראשון, 16.10.94, הוא יצא עם קבוצה של חברים לח'ירבת אל-אורדוניה כדי לחפור בעתיקות. הוא יצא בשעה 7:00 בבוקר יחד עם ארבעה חברים שלו ובערך בשעה 11:00 נודע לנו שיש חיילים במזרח העיירה ויש שם ירי ומישהו נפגע. אחר כך נודע לנו שזה אחי עימאד.

זמן קצר אחר כך הגיע חבר שלו. הוא בכה ואמא שלי שאלה אותו מה קרה ואז הוא סיפר לה שעימאד נהרג. זה היה הלם אדיר עבור כולם, אבל יותר מכל להורים שלנו. אבא שלי לקה בהתמוטטות עצבים ובדיכאון מתמשך ובתוך כמה חודשים הוא גם חלה בסוכרת. בגלל הדיכאון, הוא הפסיק לעבוד ושקע בייאוש. כל הזמן הוא צעק ובכה וקרא לעימאד.





את הגופה למשפחה. אחרי האירוע, הגיעו שני קצינים, אחד ישראלי ואחד פלסטיני, וחקרו אותנו על מה שקרה.

מוסא סחוויל נהרג ב-8.6.03 במהלך התקפה על מוצב של הצבא באזור התעשייה ארז. בהתקפה נהרגו ארבעה חיילים.

תשובת הרשויות: דין משמעתי

לאחר שעין בחומר החקירה החליט פרקליט פיקוד הדרום בחוות דעתו, אשר עברה את אישור הפצ"ה, להעמיד לדין משמעתי קצין וחייל שהיו קשורים לאירוע.

מכתב לבצלם מ-4.2.97 מקמ"ש ליאור איזנפלד, עוזר תובע צבאי ראשי

העבירה שיוחסה לחייל היא שימוש בלתי חוקי בנשק, לפי סעיף 85 לחש"צ. אין ברשותנו תוצאות ההליך ולאור הזמן הרב שעבר, אין באפשרותנו לאתרן.

מכתב מיום 9.10.97 לבצלם מאל"מ עינת רון, תובעת צבאית ראשית

הריגתו של יוסף אבו עמשה, בן 19, עזבת בית חאנון שברצועת עזה, 19.2.95
עדותו של מוסא סחוויל, בן 14, תושב עזבת בית חאנון
העדות נגבתה על ידי באסם עיד ב-13.3.95

ב-19.2.95, בסביבות השעה 8:30, הלכתי יחד עם יוסף וילדים אחרים לכיוון המזבלה של ההתנחלויות דוגית, ניסנית ואלי סיני כדי לאסוף עצים, אלומיניום וחתיכות לחם לעיזים. הגענו לשם בערך בשעה 9:30. השארנו את העגלה של יוסף על הכביש, וירדנו ברגל למזבלה. עמדנו וחיכינו שהמשאית הישראלית תגיע ותשפוך את האשפה. המשאית לא הגיעה, אז התחלנו לחפש במזבלה. אספנו אלומיניום וחתיכות לחם.

בינתיים הגיע לשם ג'יפ של הצבא שהיו בו שלושה חיילים. כשראינו אותו ברחנו. הג'יפ עצר והחיילים ירדו ממנו והתחילו לרדוף אחרינו ולצעוק לנו לעצור. לא עצרנו כי פחדנו מהם.

אחרי רבע שעה החלטנו לחזור לשם כדי לקחת את הדברים שאספנו קודם. היינו בטוחים שהחיילים כבר הסתלקו, אבל כשהתקרבו ראינו אותם מסתתרים מאחורי העצים ומחכים לנו. כשהם ראו אותנו הם התחילו שוב לרדוף אחרינו ולקרוא לנו לעצור. הם ירו שתי יריות באוויר, אבל המשכנו לרוץ. ואז הם ירו לעברנו שלושה כדורים. יוסף נפצע. המשכנו לרוץ כי החיילים המשיכו לרדוף אחרינו.

המרחק בין יוסף לחיילים היה בערך שלושים מטרים כשהם ירו בו. ראינו שהם מתקרבים אליו ואז ראינו אמבולנס שבא לקחת אותו. רק אחרי כמה ימים הם החזירו

2019

שלנו, מוסא סחוויל, נפל כשהיד ב-2003 במחסום ארז. בעקבות האירוע הזה הצבא הרס את כל האזור שלנו, גם את הבית של מוסא וגם את הבית שלנו. שכרנו בית ואחרי שנתיים בנינו בית מהכסף שלנו. אני ואשתי קיבלנו בית מהרשות בא-שיח' זאייד בבית לאהייה וגרנו שם עם הילדים שלנו.

במלחמה של שנת 2014 אבא, אמא והאחים שלי היו בבית שלהם והצבא הישראלי ירה פגזים בלי הבחנה על הבתים. אבא שלי לקח את כל הילדים לבית הספר של אונר"א, ואז חזר הבייתה ונשאר שם עם אמא שלי. באחת ההפגזות אמא שלי נפגעה מרסיס בראש. העברנו אותה לבית החולים, שם היא קיבלה טיפול ואז שחררו אותה. באותו זמן, אבא הלך לבית השני שלו בבית חאנון, שם גרה אשתו השנייה עם הילדים והנכדים שלו ממנה. הוא לקח גם משם את כל הילדים והנכדים למקלט של אונר"א, ואז חזר ונשאר בבית עם אשתו השנייה. הוא אמר לי שהם מבוגרים ושהצבא לא יפגע בהם. אבל אז טנק ירה על הבית שלהם והוא ואשתו נהרגו. באותו יום הייתה הפסקת אש אז הלכתי אליהם. מצאתי את הגופות שלהם מבותרות. אי אפשר לתאר את מה שראיתי, הנשמה שלי יצאה.

החיים שלי הפכו לאסון. גם אחי וגם אבא שלי נהרגו. היום אני אחראי למשפחה כולה, וזו מעמסה גדולה מאוד. אבא היה המשענת שלנו ואני עובר ממשבר למשבר. אם יוסף היה בחיים הוא היה מתחלק איתי ועוזר לי, הוא מאוד אהב לעבוד ולעזור. קיוויתי לראות אותו מתחתן, אבא לילדים. הצבא לקח לי את האושר ואת השמחה. מי ייתן ויוסף, אבא שלי ואשתו יזכו לרחמי שמיים.

שם והלך עם צעירים אחרים למזבלה הקרובה, כדי לאסוף חתיכות נחושת ואלומיניום. בדרך חזרה שמעתי קולות של ירי ורק אחר כך הצעירים שהיו איתו אמרו לי שהוא נפגע ושהצבא לקח אותו.

שאלתי את הצבא ואת הקצינים של הרשות איפה יוסף. בהתחלה אמרו לי שהוא נפגע אבל שהוא בסדר, ורק מאוחר יותר אמרו לי שהוא נהרג, אבל הם לא החזירו את הגופה. זה היה מצב בלתי נסבל. הקמנו סוכת אבלים ובמשך שבעה ימים ישבנו שם וחיכינו לגופה שלו.

לאחר שבוע בעלה של דודה שלי הלך להביא את הגופה שלו, אחרי שהוא עשה תיאום עם הצבא. רק אז הסתבר לנו שהם ניתחו את הגופה. הגופה הייתה במצב מפחיד מאוד וכל הגוף שלו היה מעוות. המשפחה, השכנים והחברים נפרדו ממנו, הכאב היה נוראי. אמא שלי והאחיות שלי בכנו וצעקו. אחר כך קברנו אותו.

24 שנים העברנו בלי יוסף. אנחנו זוכרים אותו כל הזמן. קראתי לכן הבכור שלי יוסף כדי לכבד ולהנציח את אחי. יוסף היה שותף שלי, עד היום אני זוכר את החוויות שלנו מתקופת הילדות. צחקנו הרבה. יוסף נפל כשהיד יום לפני יום הולדת ה-19 שלו ובדיוק באותו בוקר הוא אמר לאשתי שהוא רוצה לעשות מסיבה. הוא בכלל לא סיכן את החיילים שירו בו, הוא לא החזיק נשק ורק חיפש פרנסה, הוא לא התכוון לפגוע באף אחד. אחרי האירוע הגשנו תביעה נגד הצבא הישראלי, קיבלנו פיצוי בסכום זעום של 20,000 שקל בערך.

המשפחה שלנו סבלה הרבה ונפגעה בעוד אירועים. ב-2004, כשהצבא נכנס לבית חאנון, אחי הילאל נפגע מכדור בירך שמאל. כמעט קטעו לו את הרגל, אבל בסוף הצליחו להציל אותה, ועד היום יש לו פלטינה ברגל. החבר של יוסף והשכן



רמזי אבו עמשה, אחיו של יוסף, בן 45 ואב ל-11, שוחח השנה עם תחקירנית בצלם אולפן אל-כורד, וסיפר לה על האובדן:

אני ואחי יוסף עבדנו בישראל. באחת הפעמים חיילים תפסו אותנו, כי לא היו לנו היתרי עבודה. אני נעצרתי אז לשלושה שבועות בערך ואת אחי הם החזירו הביתה. אחרי זה לא יכולנו יותר להיכנס לישראל כדי לעבוד. המצב הכלכלי בבית היה קשה, אז כדי לעזור לאבא שלי אני ויוסף קנינו עגלה והתחלנו לעבוד במכירת ירקות. לפעמים גם אספנו עצים, נחושת ואלומיניום מתוך האשפה.

ביום שבו הוא נהרג, הלכתי עם יוסף ואמא שלנו לאסוף עצים ליד ההתנחלות אלי סיני כדי למכור אותם. באותם ימים הצבא הישראלי הרשה לנו לאסוף עצים במקום הזה. העמסתי דברים על העגלה ואז חזרתי עם אמא הביתה. יוסף נשאר



הלכתי בערך עשרה מטרים ואז התעלפתי ונפלתי על הרצפה. אנשים לקחו אותי חצי קילומטר בערך עד לכביש ומשם פינו אותי לבית החולים ברמאללה. בבית החולים אמרו לי שנפגעתי מכדור מתכת מצופה גומי. רק מאוחר יותר הבנתי שהאיש שראיתי שוכב על הבטן נהרג.

התהלוכה לא הייתה אלימה, היה שם ילד אחד שזרק אבנים על החיילים ואני צעקתי עליו שיפסיק.

תשובת הרשויות: התיק נסגר

1. בעקבות מותו של עטאללה חוסיין עמירה, נפתחה חקירת מצ"ח.

2. מחקירת מצ"ח עולה כי כח בן שמונה חיילים שהיה באזור בו נערכה ההפגנה הותקף ע"י משתתפי ההפגנה (שמונה מאות אנשים) שיידו אבנים, באופן מסיבי, לעבר חיילי הכח. לאחר מיצוי האמצעים לפיזור התפרעויות ומאחר שאמצעים אלה לא הועילו, פתחו חלק מחיילי הכח באש.

3. מאחר שנקבע כי החיילים פעלו — בעת שהיו נתונים לסכנה ממשית, לאור מספרם, מיקומם ועוד ומאחר שהם נקטו קודם לכן באמצעים חלופיים שלא הועילו — נקבע כי הירי שביצעו לא חרג מן ההוראות.

4. הפרקליט הצבאי הורה על סגירת תיק החקירה.

מכתב מיום 1.5.97 לבצלם מאל"מ עינת רון, התובעת הצבאית הראשית

הריגתו של עטאללה עמירה, בן 36 ואב לשבעה (אשתו הייתה בהריון מתקדם), נייעלין שבמחוז רמאללה, 10.11.96

עדותו של פוזי א-נג'אס, בן 34, תושב ח'ארבאת בני ח'ארט' שבמחוז רמאללה

העדות נגבתה על ידי נג'יב אבו רקיה ב-2.1.97

ביום ראשון, 10.11.96, התארגנה תהלוכה בכפר דיר קדיס נגד הפקעת הקרקעות בשביל ההתנחלות קריית ספר (מודיעין עלית). ישראל הפקיעה מתושבי הכפר נייעלין בערך אלף דונם ובין היתר עקרו שם יותר ממאה עצי זית עתיקים שהרבה משפחות התפרנסו מהם. התהלוכה יצאה לדרך בשעה 10:30 בבוקר מהכפר דיר קדיס לכיוון האדמות שעליהן מתבצעות העבודות. בתהלוכה השתתפו כ-350 אנשים מהכפרים חר'בתא, נייעלין ודיר קדיס. היו איתנו אנשים מכובדים, שר החקלאות עבד אל-ג'וואד סאלח ושני חברי מועצת הרשות.

אני הייתי בין הראשונים בתהלוכה. עמדנו במרחק של 300 מטרים בערך מהטרקטורים שעבדו שם. פתאום יצאו עשרים או 25 חיילים מאחורי הטרסות. זה היה בסביבות השעה 11:00. הם חיכו עד שנגיע קרוב אליהם ורק אז חשפו את עצמם. ראינו עוד הרבה חיילים מסביב.

החיילים דחפו אותנו אחורה עם הרובים. זה נמשך בערך חמש דקות. אחר כך הם החלו לירות גז מדמיע ומיד אחרי זה הם ירו עלינו. נפגעתי מכדור בצד שמאל של הצוואר. אמרתי לאיש שהיה לידי שנפגעתי, אבל הוא לא הגיב. הסתכלתי עליו וראיתי אותו שוכב על הבטן. הרמתי אותו קצת וראיתי שמתחתיו יש שלולית דם גדולה. הוא לא היה בהכרה.

2019

בשוק הירקות. הוא היה המפרנס העיקרי שלנו אבל השכר שלו היה נמוך מאוד. קיבלנו גם תמיכה מהרשות הפלסטינית וגם המשפחות שלי ושל בעלי עזרו לנו. הן לא תמכו בנו כספית אבל הם הביאו אוכל, שתייה, בגדים ודברים כאלה. כך, עד שהילדים שלי גדלו והתחילו לעבוד ולדאוג לצורכי הבית.

בהדרגה, עם השנים, החיים שלנו התייצבו. הילדים גדלו ושלושה מהם – שני בנים ובת – נשואים ושתיים מהבנות מאורסות. יש לי תשעה נכדים שמביאים שמחה לבית שלנו. אני מתנחמת בהם ושוכחת לפעמים את הדאגות שלי ואת הכאב.

היום כואב לי שהילדים שלי לא זכו ליהנות מהילדות שלהם כמו שאר הילדים בכפר. הם חיו בעוני ובדלות. לא יכולתי לתת להם דמי כיס, ואם אנשים אכלו בשר פעם פעמיים בשבוע, אנחנו אכלנו בקושי פעם אחת בחודש. הילדים שלי אפילו לא ידעו מה זה טיולים ופיקניקים מחוץ לכפר ולא היו להם משחקים וצעצועים.

אני והילדים שלי סבלנו מהשלכות הפשע שביצעו שלטונות הכיבוש. אני זוכרת שבזמנו הצבא הישראלי אמר שהוא פתח בחקירה של האירוע, שמעתי משהו אבל לא עקבתי אחרי זה. לא היו לי שום ציפיות או תקוות. אחרי כמה שנים נודע לי שבסוף הם סגרו את התיק, הם רק מתחמקים מאחריות. אילו נהרג יהודי, האם הם היו מפקירים את משפחתו ומותירים אותה ללא כל פיצויים? התשובה היא בהחלט לא. אבל אלינו הם מתייחסים כאילו אנחנו לא בני אדם.

הנאא עמירה, אלמנתו של עטאללה, בת 56 ואם לשמונה, פגשה השנה את תחקירן בצלם איאד חדאד ותיארה בפניו את ההשלכות של האירוע על חייה ועל חיי משפחתה:

אני טעמתי את האובדן ואת שברון הלב. מי שלא עבר דבר כזה לא יכול לתאר לעצמו את העינוי שנמשך כבר 22 שנים, מאז שהחיילים הרגו את בעלי עטאללה כשהוא השתתף בתהלוכת מחאה נגד הרחבת ההתנחלות קרית ספר (מודיעין עלית) על חשבון אדמות הכפר שלנו.

כשעטאללה נהרג היו לנו שבעה ילדים קטנים, הגדולה הייתה בת 13 והקטנה הייתה בת שבעה חודשים. אני הייתי אז בחודש חמישי להריון, והבן שלי הקטן, עטא, נולד אחרי שאבא שלו נהרג. המוות של אבא שלהם היה מהלומה קשה בשביל הילדים שלי. עטאללה היה עמוד התווך שלנו וכשהוא נהרג, המשפחה התמוטטה. אחרי שקיבלתי את הבשורה המרה, הייתה לי התמוטטות עצבים וסבלתי מהזיות. הייתי בדיכאון ולא הבנתי מה קורה איתי.

רק אלוהים יודע מה עבר על הילדים וכמה הם סבלו בכל התקופה שבה הייתי חולה. סוהאד, הגדולה, הייתה אז רק בת 13. לא הייתה ברירה והיא הייתה חייבת לשאת באחריות מגיל קטן מאוד ולדאוג לאחים שלה. שנה אחרי שאבא שלה מת היא עזבה את בית הספר כי כבר לא יכלה לשאת בנטל המשפחה והבית. הילדים האחרים נשרו גם הם מבתי הספר, חוץ מבתי הקטנה אחלאם, שסיימה לימודי דיפלומה. הבנים יצאו לעבוד מוקדם והבנות עזרו בבית.

אף אחת מהבנות שלי לא יצאה לעבוד, כי זה לא מקובל בחברה שלנו. הבן שלי, סעיד, יצא לעבוד בגיל 13, כסבל





שהראש שלי פגע באבן. כתוצאה מהנפילה הזו נפגעתי באף, באוזן, בכתף שמאל וברגל שמאל. ניסיתי לקום ואז השוטר זרק עלי אבן גדולה, שלא פגעה בי. הוא התחיל לירות גז מדמיע לעבר פועלים אחרים. גם השוטרים האחרים ירו גז מדמיע.

ניסיתי ללכת אבל לא הצלחתי. פועלים שהיו במקום הרימו אותי ולקחו אותי לאיזה מחסן של עיריית בית לחם, קרוב למחסום. משם הזמינו אמבולנס שלקח אותי לבית החולים אל-חוסין בבית ג'אלא, שם ניקו אותי מהדם ונתנו לי עזרה ראשונה. אחר כך עשו לי צילומי רנטגן ומצאו שיש לי שבר בקרסול של רגל ימין. הם שמו לי גבס. נשארתי בבית החולים עד השעה 11:00. אנשי המת"ק הגיעו לבית החולים ונתתי להם עדות מפורטת.

תשובת הרשויות: התיק נסגר

הריני להודיעך, כי החקירה בתלונה שבנדון הסתיימה והחלטתי לסגור את התיק מן הטעם שלצערנו, לא הצלחנו, למרות מאמצינו, לאתר את החשוד בביצוע העבירה.

מכתב מיום 19.3.98 למחמוד סוכר מערן שנדר, מנהל המחלקה לחקירות שוטרים

הכאתו של ג'מאל סוכר, בן 26, סמוך למחסום גילה, מזרח ירושלים, 21.7.97 עדות נגבתה על ידי פואדא אבו חאמד ב-21.7.97

אני עובד כבר בערך חודש כצבע באזור נווה יעקב עם קבלן ישראלי, בלי רישיון. ניסיתי לקבל רישיון שלוש פעמים אבל כל הבקשות שלי נדחו.

היום, בסביבות השעה 6:00 בבוקר, עקפתי את מחסום גילה. אני עוקף את המחסום בכל יום כדי לנסוע למוסררה, שם אוסף אותי הקבלן. ירדתי ברגל לכביש הראשי. במרחק של מאה מטרים בערך מהמחסום לכיוון ירושלים עמדה ניידת של משטרה שהסדירה את התנועה במקום. אף אחד לא התייחס אליה והמון פועלים המשיכו לעבור במקום בדרך לעבודה, כולם ללא היתר. עמדתי וחיכיתי להסעה שלי לירושלים.

אחרי עשר דקות הגיע ג'יפ של מג"ב מכיוון גילה. עמדתי בצד השני של הכביש וכשהניידת הגיעה ברחתי עם הפועלים האחרים לתוך הוואדי. בג'יפ היו ארבעה או חמישה שוטרים. הם ירדו מהג'יפ והתחילו לרדוף אחרינו בתוך הוואדי. פתאום הופיע שוטר במרחק של שני מטרים ממני. ניסיתי לברוח ממנו, אבל לא הצלחתי.

השוטר תפס אותי. הוא היה בעל עור כהה מאוד, רזה, בגובה של כ-170 ס"מ, והעיניים והשיער שלו היו שחורים. היה לו רובה M16. הוא התחיל מיד להכות אותי ולא שאל אותי שום שאלה על תעודת זהות או רישיון. הוא נתן לי סטירות ובעט בי, בעיקר ברגל ימין שלי. הוא היכה אותי במשך רבע שעה בערך. באותו זמן שאר השוטרים רדפו אחרי פועלים אחרים.

אחר כך הוא דחף אותי במדרון תלול, מלא אבנים. נפלתי והתגלגלתי כמה מטרים במדרון. לא הצלחתי לעצור, עד

2019

התיק הייתה מוצדקת, בדיוק כמו שלתקיפה שלי לא הייתה הצדקה. תודה לאללה, אני עדיין בחיים.

בשנת 2000 התחתנתי ומאז הבאתי לעולם ארבעה ילדים. לא שכחתי את מה שקרה לי והרבה פעמים, במיוחד כשאני לבד, אני נזכר באותו יום שחור. סיפרתי לרוב החברים שלי מה קרה לי. היחידים שלא סיפרתי להם הם הילדים שלי, כי אני רוצה לחסוך מהם את הטינה והכעס שאני עדיין מרגיש.

ג'מאל סוכר, כיום בן 48 ואב לארבעה, פגש השנה את תחקירן בצלם מוסא אבו השהש וסיפר לו על חייו מאז:

אני עדיין זוכר את אותו יום בשנת 1997 שבו שוטר מג"ב היכה אותי. בבית החולים לא זיהיתי את הצורה שלי. הרגל הימנית שלי הייתה מגובסת והפנים שלי היו מרוסקים ונפוחים. האף שלי היה חבוש והיו לי חבורות ושריטות בכתף, בפנים, בחזה ובגב ובכל מקום בגוף שלי.

הרגשתי תסכול וכעס בגלל מה שקרה לי. לא הייתה לזה שום הצדקה. לא עשיתי שום דבר כדי להרגיז את השוטר שתקף אותי. עד היום אני מודה לאללה על זה שנשארתי בחיים כי התקיפה הזאת הייתה יכולה לעלות לי בחיים.

באותו יום כבר שיחררו אותי הביתה אבל הייתי מרותק לבית במשך שלושה חודשים בגלל הרגל השבורה. הסימנים של התקיפה המשיכו ללוות אותי במקומות שונים בגוף ועד היום אני סובל מכאבים ברגל ימין, במיוחד כשאני מתעייף. לפעמים גם קשה לי ללכת.

תחקירן בצלם הגיע אליי אז הביתה, גבה ממני עדות וצילם אותי ואת הפציעות שלי. הוא אמר לי שתוגש תלונה בגלל האירוע הזה. אחרי עשרה ימים בערך, כשעדיין השתמשתי בקביים, הלכתי איתו למחסום 300 ושם מסרתי עדות על מה שקרה. אחרי שהחלמתי זימנו אותי למת"ק, ושוב גבו ממני עדות. הם הציגו בפני תמונות של שוטרי מג"ב שחורים וסימנתי שלושה שוטרים, אבל לא הייתי בטוח.

אחרי כמה זמן קיבלתי מכתב בדואר שבו הישראלים אמרו לי שהם מתנצלים על מה שקרה, אבל בגלל שלא זיהיתי את השוטר שתקף אותי התיק נסגר. אני לא חושב שסגירת

הכאתו של סאבר אבו א-רוס, בן 19, מחנה הפליטים קלנדיה שבמחוז רמאללה, 10.12.98 עדות נגבתה על ידי נגיב אבו רקיה ב-12.12.98

ביום חמישי, 10.12.98, יצאתי מהבית שלי במחנה הפליטים קלנדיה בשעה 6:40 בבוקר, בדרך לעבודה שלי. אני נגר ועובד באזור התעשייה עטרות. כשהגעתי לכביש רמאללה-ירושלים, בשעה 6:45, עצרתי מונית פלסטינית, נכנסתי אליה ושילמתי דמי נסיעה. לפני שהמונית הספיקה לנסוע הגיע ג'יפ של משמר הגבול וחטם לה את הדרך. מהג'יפ ירד קצין מג"ב, שישב ליד הנהג. הוא שאל אותי: "אתה זה שעלה מקלנדיה?" הקצין הורה לי ולעוד ארבעה צעירים לרדת מהמונית. למיטב ידיעתי נשארו במונית רק הנהג ונוסעת אחת. המונית נסעה.

הקצין העמיד אותנו בחוץ, בגשם, לקח את תעודות הזהות שלנו ואז פקד עלינו לנקות את כל הלכלוך שנותר בכביש מההפגנות שהתקיימו שם יום קודם לכן: מכלי אשפה, אבנים, צמיגים חרוכים ודברים נוספים. ניקינו את הכביש ועמדנו שם עוד חמש דקות בערך. בינתיים השעה כבר הייתה 7:00, שזו השעה שבה אני אמור להגיע לעבודה בנגריה. ניגשתי לג'יפ, דפקתי על החלון ואמרתי לקצין שניקינו את הכביש כפי שהוא הורה לנו ושאני צריך להגיע עכשיו לעבודה. ביקשתי שייתן לי את תעודת הזהות שלי כדי שאוכל ללכת.

הקצין פתח בכוח את דלת הג'יפ ופגע בכף יד שמאל שלי. שוטר אחר שישב בג'יפ קילל את אמא שלי ואמר לי לחזור ולעמוד איפה שעמדתי עם הנוסעים האחרים. הקצין ירד שוב מהג'יפ ושאל: "מי זה סאבר?" אמרתי לו שזה אני. הוא שמר אצלו את תעודת הזהות שלי והחזיר לארבעת הנוסעים האחרים את התעודות שלהם והורה להם ללכת. הם עצרו מכוניות ונסעו משם.

אחרי שהם נסעו, השוטר שקילל אותי קודם ירד מהג'יפ ואמר משהו בעברית, נדמה לי שהוא קילל את תושבי קלנדיה. הוא תפס אותי בצוואר ולחץ לי על הגרון. ניסיתי לשחרר את הידיים שלו ולהדוף אותו ממני ואז שלושת השוטרים האחרים התנפלו עלי והיכו אותי. ארבעתם ניסו להעלות אותי לג'יפ שלהם. הם גררו אותי על הרצפה, קרעו לי את הבגדים והשפילו אותי לעיני כל העוברים והשבים. בין האנשים שעברו היו כאלה שצעקו עליהם אבל אף אחד לא התערב ממש.

בסוף הצלחתי להיחלץ מהם וברחתי למרחק של עשרה או 15 מטרים. הקצין קרא לי ואמר: "בוא, אל תפחד, בוא, קח את התעודה שלך". הוא דיבר בנימה מרגיעה והאמנתי לו. התקרבת אליו ואז הוא הניח יד על העורף שלי, כאילו כמו חבר, והוליך אותי לכיוון הג'יפ. כשהיינו ליד הדלת האחורית של הג'יפ השוטרים התנפלו עלי והעלו אותי בכוח לג'יפ. הייתי עירום בחלק העליון של הגוף ומרוח בבוץ. אישה אחת שעברה במקום הספיקה לזרוק לי את החולצה שנקרעה מעלי כשהחילים גררו אותי על הרצפה.

הם הושיבו אותי על הרצפה של הג'יפ, ביניהם. הג'יפ נסע וכל הדרך הם היכו אותי בידיים ובקסדות שלהם ובעטו בי וגם משכו לי בשערות. אחד מהם היכה אותי גם עם האנטנה של מכשיר הקשר. בסוף הג'יפ עצר ליד מחסום א-ראם. שוטרי המג"ב שעמדו במחסום שאלו את השוטרים בג'יפ מי אני, ואחרי שהם ענו להם, גם השוטרים במחסום הזה היכו אותי. אחד מהם נכנס לג'יפ והיכה אותי בידיים שלו ובעט בי. שוטר אחר הורה לי לפתוח את החלון וכשפתחתי הוא סגר אותו חזק על האצבעות שלי.

אחרי עשר דקות בערך הג'יפ שוב נסע. הם לקחו אותי לתחנת המשטרה בנווה יעקב, ובדרך הם המשיכו להכות אותי. הגענו לנווה יעקב בשעה 7:45. כששוטרי המג"ב הורידו

אותי מהג'יפ הם נבהלו מהמראה שלי והקצין הורה לי לסדר את הופעתי. אמרתי: "מה קרה, מה אתה מודאג פתאום? אתה עשית את כל זה ועכשיו אתה שואל למה אני לא מסודר?"

נכנסנו לתחנת המשטרה. החזיקו אותי שם עד שיגיע חוקר. ביקשתי שייתנו לי להתקשר למקום העבודה שלי. נאלצתי להתחנן כדי שיסכימו, ואז הודעתי בעבודה איפה אני. שמו לי אזיקים על הידיים. החוקר הגיע רק בסביבות 9:00. הוא היה במדים כחולים של משטרה. קצין המג"ב הוריד לי את האזיקים ואז דיבר עם החוקר. הקצין נתן לי מסמך כתוב בעברית ואמר לי שאחתום שלא היכו אותי ושהכול בסדר. סירבתי לחתום עליו.

אחרי כמה דקות קרא לי הקצין והכניס אותי לחדר של החוקר. אחר כך לא ראיתי שוב את שוטרי המג"ב שהיכו אותי. החוקר אמר שגבה עדויות מהשוטרים והם מאשימים אותי שתקפתי אותם ושהיכתי ארבעה שוטרים. אמרתי לו: "תסתכל עלי, אני נראה כמו מי שהיכה או שמשוגל להכות ארבעה שוטרי מג"ב? תראה את הבגדים שלי ואת הצורה שלי ואת הבוץ שמרוח עלי. אני זה שחטף מהם. הבגדים שלי קרועים, לא שלהם."

החוקר התעצבן ואמר לי: "איך אתה מדבר אלי?" הוא קם מהמקום ונתן לי סטירה. אחר כך הוא סגר את הדלת ונתן לי אגרוף. אחרי זה מסרתי לו עדות. בינתיים הגיע המעביד שלי וחתם עבורי על ערבות בסך 2,000 ש"ח. חתמתי על העדות שמסרתי לחוקר, למרות שהיא הייתה כתובה בעברית ולא יכולתי לדעת מה כתוב שם.

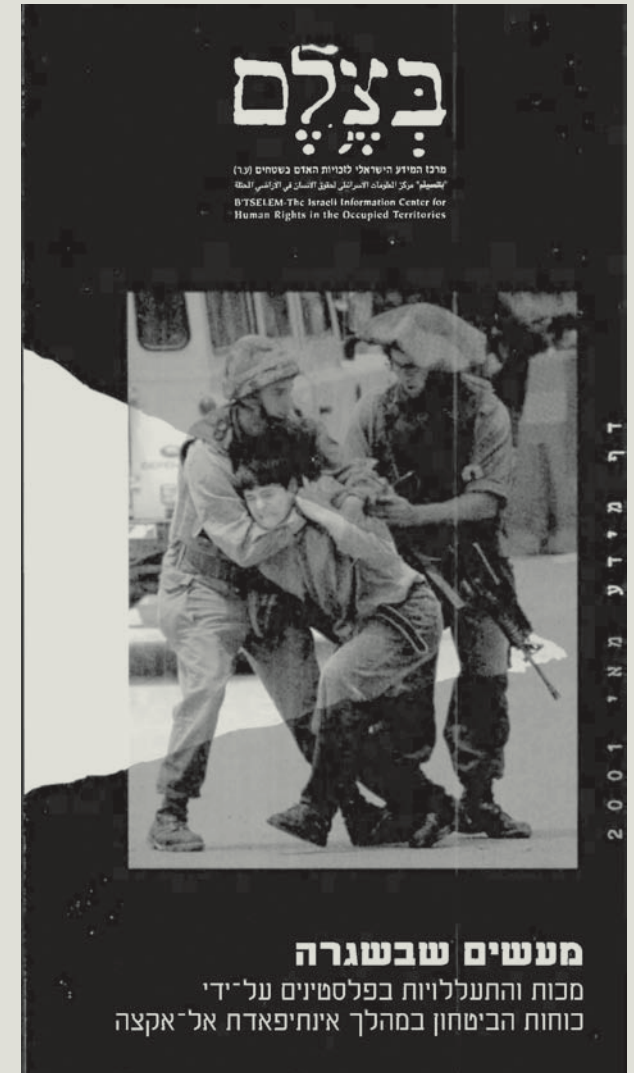
תשובת הרשויות: התיק נסגר

אבקש להביא לידיעתך כי במחלקתנו נוהלה חקירה במסגרת תיקנו שבנדון בגין תלונת מר אבו א-רוס.

תיקנו נסגר לאחר חקירה מחוסר ראיות.

מכתב מיום 22.8.99 לבצלם מבוועד סגלוביץ, עוזר למנהל מח"ש

ערר שהגיש בצלם על החלטה זו ליועץ המשפטי לממשלה דאז, אליקים רובינשטיין, ב-3.4.00 לא נענה.



המקרה של אבו א-רוס התפרסם בדו"ח בצלם, מעשים שבשגרה, מאי 2001

2019

סאבר אבו א-רוס, כיום בן 40 ואב לארבעה, שוחח השנה עם תחקירן בצלם איאד חדאד וסיפר לו פרטים נוספים על האירוע ועל חייו מאז:

אנחנו עשרה ילדים – חמישה בנים וחמש בנות, כולנו למדנו באוניברסיטאות. אפילו האחיות שלי למדו בתקופה שבה זה לא היה נהוג. אנחנו מעולם לא התערבנו בשום דבר, עד כדי כך שבבוקר של האירוע לא ידעתי שחיילים נכנסו למחנה באותו הלילה. יצאתי מהבית מוקדם, כמו בכל יום.

באותו יום אנשי המשטרה התנפלו עלי והיכו אותי קשות במשך הרבה זמן ובלי שום רחמים. הדבר הכואב זה שלא הייתה לזה שום סיבה או הצדקה. הם המשיכו להכות אותי גם בתוך הג'יפ. זה היה מפחיד מאוד. תאר לעצמך שאתה בין ארבעה אנשים חמושים שמרביצים לך.

אני זוכר הכול היטב ועד היום אני סובל מהתוצאות. בזמנו לא סיפרתי הכול לאיש בצלם שתיחקר את האירוע כי הייתי צעיר והתביישתי. באותו יום הייתי לקראת חתימת חוזה הנישואין עם ארוסתי, אסמאא אבו ארמיילה, שהיא היום אשתי, בת 40 ואמם של ארבעת ילדיי.

האירוע התחיל כשהגענו למחסום. הקצין הוריד אותי ואמר לקצין אחר במחסום שאני הבעיה בקלנדיה, למרות שלא עשיתי כלום. הקצין במחסום פנה אליי בערבית ושאל: "מה, אתה זורק אבנים?" שמחתי שיכולתי סוף סוף לדבר עם אחד השוטרים ולהתלונן בפניו ואמרתי לו: "אני עומד להתארס בעוד יומיים, נראה לך שאדם במצבי יעשה בעיות?" הלוואי שלא הייתי אומר את המשפט הזה בגלל שעד היום אני משלם את המחיר עליו.



כשהקצין שמע את המשפט הזה, הוא אמר לקצין הראשון בעברית: "זה עומד להתחתן בעוד יומיים". הוא אמר את זה בזלזול ובהתנשאות, כאילו האירוסין שלי הם מעשה נפשע. הוא אמר לחבר לו: "תסתכל, תסתכל, הוא עדיין חושב להתחתן ולהביא ילדים". הקצין הראשון משך אותי ואמר לי בהתגרות: "אני אבצע בך חיפוש אישי". הוא הורה לי לעמוד ולפסק רגליים. בדרך כלל השוטרים מעמידים אותנו עם הפנים לקיר, אבל הפעם הוא העמיד אותי עם הפנים אליו. ואז הוא שוב שאל אותי: "אתה, בעוד יומיים, רוצה להתחתן?" הוא עשה גם סימנים בידיים כדי שאבין. עניתי לו בעברית: "כן אדוני".

ואז, כשהייתי רגע בהיסח הדעת, הוא בעט עם הנעליים שלו בכל הכוח באשכים שלי ואמר לי: מברוכ. ראיתי כוכבים ונפלתי על הארץ מתפתל וצורח מכאבים. השוטר שהיכה אותי צחק והתבדח על חשבוני עם שוטר ששמע שם.

אחרי המכה הזו הם זרקו אותי לתוך הג'יפ, בלי להתחשב בזה שהייתי במצב הקשה שלי, בזמן שנאנקתי והתפתלתי מכאבים. השוטרים ישבו על המושבים סביבי וצחקו עלי. זה היה עינוי נוראי, בעיקר שהייתה שם גם שוטר שהתגרתה בי והשפילה אותי.

הם לקחו אותי למשטרת נווה יעקב ושחררו אותי רק אחר הצהריים, כשהמעביד שלי הגיע וחתם עבורי על ערבות. הוא לקח אותי למרכז רפואי, שם עשו לי צילומי רנטגן והתברר שיש לי חבורות וקרעים באשכים, חבורות וסדק ביד ונפיחות ברגל ימין. הרגל שלי לא בסדר עד היום וכואב לי כשאני נועל נעליים. בנוסף היו לי שריטות קשות בחזה ובבטן וחבורות, שריטות ושטפי דם במקומות שונים בגוף ונפיחות בראש.

אבל הכאב הגופני היה שולי בהשוואה לסבל הנפשי. הכאב הגופני התפוגג עם תרופות וטיפולים, אבל הכאב הנפשי מלווה אותי כל החיים, יום יום. עד היום בכל פעם שאני רואה סיור של מג"ב אני נכנס לחרדה.

הכי קשה היה הפחד מליל החתונה, פחדתי שלא אצליח לתפקד. עד היום אני מתקשה ותודה לאללה שנפלה בחלקי אישה חכמה ומשכילה עם מודעות גבוהה. היא עזרה לי מאוד ותמכה בי כדי שאתגבר על המשבר זה ועל משברים נוספים שחוויתי כתוצאה מאותו אירוע.

עד היום אני לא מסוגל לראות סרטים שיש בהם אלימות או דיווחי חדשות על אירועים עם הצבא הישראלי, למרות שכל אדם פלסטיני חייב להיות מודע למה שקורה מסביבו. אני חי כמעט בניתוק מהמציאות. זה הגיע עד כדי כך שהבת שלי, שורוק, בת 14, כשהיא שמבקשת שאקח אותה ואת האחים שלה לטיול ורואה שאני מהסס, מתלוצצת ואומרת לי, עוד לפני שאני עונה אהה, נכון, אתה תגיד לנו שיש מחסום, ושיש בעיות. היא מכירה את הפוביה שלי. זה גורם לי מבוכה וכאב לב. מה אני יכול לענות לה? אני מרגיש חוסר אונים במצבים כאלה.

אני גם חושש מאוד לבנים שלי ומפחד שהם יתקרבו למקומות שיש בהם חיילים או שוטרים. גם כשהם הולכים לבית הספר אני מתקשר הרבה אליהם או לאמא שלהם כדי לוודא שהם בסדר. הילדים גדלו והם באים אלי בטענות בגלל החרדות שלי, אבל הם לא יודעים איזה פחד עבר עליי ואיזה מחיר כבד שילמתי.

אני מקפיד לחזור מוקדם הביתה וכמעט שלא יוצא לביקורים אצל חברים, שכנים או קרובי משפחה. פעם הייתי אדם חברתי וגם חובב ספורט מושבע. אפילו

שיחקתי כדורגל וקיבלתי כמה גביעים בתקופת הלימודים בבית הספר. עשיתי ספורט גם אחרי הנישואין לתקופה קצרה ואז עזבתי את זה.

מאז התקרית ועד היום לא הצלחתי אף פעם לקבל היתר כניסה לישראל. אבא שלי נכנס לצנתור ולניתוח רשתית בירושלים ולא יכולתי לבקר אותו. אני גם לא יכול לעבוד בישראל, למרות שברור שהייתי יכול להרוויח שם הרבה יותר.

ארגון בצלם הגיש בזמנו תלונה ודרש שהמשטרה תחקור את האירוע ותמצה את הדין עם המעורבים. קיוויתי שיקרה משהו, אבל זה הוביל רק לאכזבה ותסכול, התוצאות היו מאוד מאכזבות ולא קרה כלום.

פציעתם של סעידי אל-ברדוויל, בן 24 ומחמוד א-שריף, בן 30, ביום מול ח'אן יונס שברצועת עזה, 9.4.99
עדותו של ח'אלד אל-ברדוויל, בן 35 ואב לארבעה, תושב מחנה הפליטים ח'אן יונס
העדות נגבתה על ידי נגיב אבו רקייה ביום 14.4.99

אני עובד בדיג כבר עשרים שנה. יש לי סירת דיג בשותפות עם דוד שלי. זו סירת לאנש – סירה גדולה באורך של 13 מטרים עם מנוע דיזל. ביום שישי, 9.4.99, יצאנו לדיג בסביבות השעה 15:00. היינו 18 דייגים – אני הייתי על הלאנש, וחיברנו אליה חמש סירות קטנות יותר - חסקות ופלוקות שגררנו אחרינו. בשעה 3:00 לפנות בבוקר החזרנו לחוף את החסקות והפלוקות עם חמישה מהדייגים ועם הדגים שדגנו, וחזרנו לים רק עם הלאנש, עם צוות של 13 דייגים.

חיפשנו דגים עם המכשיר האלקטרוני שלנו, וכשמצאנו התחלנו לדוג. זה היה במרחק של שלושה קילומטר בערך מהחוף, בקטע שבין רפיח לח'אן יונס. לדייגים מותר להגיע עד לטווח של שישה מייל בים ולא חרגנו ממנו. קרוב אלינו היו עוד ארבעים כלי שיט קטנים וגדולים של דייגים אחרים. כל הזמן הזה היו בטווח הראייה שלנו שני כלי שיט ישראליים. הם ראו אותנו.

בסביבות השעה 6:30 בבוקר כבר היה אור מלא. אני והחברים שלי משכנו רשת מתוך המים, ואז ראינו ספינת דבור ישראלית מתקרבת אלינו. כשהיא הייתה במרחק של עשרים מטרים בערך, האנשים שעל ספינת הדבור הקריאו בקול רם את מספר הרישוי שרשום על הלאנש שלנו. אחרי דקה או שתיים הם הלכו לבדוק סירות דייגים אחרות. זה קורה כל הזמן ולא התרגנו.

גמרנו למשוך את הרשת, העלינו אותה על הלאנש והמשכנו לשוט ולחפש עוד דגים. הספינה הישראלית התרחקה והייתה במרחק של 400 או 500 מטרים מאיתנו. פתאום שמעתי ירי והלאנש שלנו היטלטל. עצרתי אותו. ספינת הדבור התקרבה אלינו תוך כדי שהחיילים יורים עלינו ירי אוטומטי מכלי נשק שהיה מותקן עליה. ראיתי על הדבור שמונה חיילים, כולם במדים ואפוודי מגן. הם לא דיברו איתנו בכלל, לא שאלו כלום, ולא אמרו כלום. הם אפילו לא קיללו. הם פשוט ירו וזהו.

נסעתי מהר לכיוון החוף כי חששתי שהם רוצים להטביע אותנו. הספינה המשיכה לשוט לידינו, במרחק של חמישה מטרים מאיתנו בערך וכל הזמן הזה החיילים המשיכו לירות. צעקנו על החיילים, הרמנו ידיים וצעקנו להם: "למה אתם יורים? בשם אלוהים, תרחמו עלינו!". החיילים לא הפסיקו לירות. אחי סעידי נפגע בפנים שלו. האנשים האחרים שהיו על הלאנש ניסו להראות לחיילים הישראלים שיש פצוע כדי שהם יפסיקו לירות. זה לא עזר.

בינתיים מחמוד א-שריף, שהיה בבטן הסירה, יצא משם פצוע מכדורים שחדרו פנימה. בדקנו אותו ומצאנו פגיעה שריסקה את עצם הזרוע שלו ופגיעה נוספת בישבנו. כשראיתי שזה המצב עצרתי את הלאנש וביקשתי מצוות הדבור שייקח את הפצועים. החייל שעמד על הדבור הסתכל, ראה את הפצועים ואמר לי: "תשוט למעגן של ח'אן יונס ואני אצמין אמבולנס". עשינו חסימת עורקים למחמוד, שהיה פצוע קשה. המשכתי לשוט לכיוון ח'אן יונס. בשלב הזה החיילים כבר לא ירו עלינו.

ספינת הדבור שטה לידי וכשהיינו במרחק של 700 מטר בערך מהחוף החיילים קראו לי לעצור. פתאום הם רצו לקחת את הפצועים. סירבתי לעצור כי לא רציתי להעביר אליהם את הפצועים, כבר הגענו לחוף ולא היינו צריכים עוד את עזרתם. החיילים ניסו לחסום לנו את הדרך עם הדבור וזרקו אלינו

חבלים אבל אני התחמקתי ובסוף הם התייאשו וניתקו מגע. הם נשארנו בים במרחק של בערך מאתיים מטרים מהחוף.

התקשרתי למשטרת הים של הרשות הפלסטינית, סיפרתי להם מה קרה וביקשתי שיבואו עם חסקה לפנות את הפצועים. אמבולנס פינה את מחמוד ואת סעידי לבית החולים נאסר בח'אן יונס. את מחמוד העבירו עוד באותו יום לבית החולים א-שיפאא בעזה. מאוחר יותר הגשתי תלונה במת"ק הפלסטיני ואנשי הסיוע המשותף, ישראלים ופלסטינים, הגיעו לבדוק את הלאנש.

תשובת הרשויות: לא נפתחה חקירה

[...]

2. בתאריך 10.4.99 במהלך פעילות חיל הים באזור חאן יונס זוהו מספר כלי שיט שנתבקשו להזדהות, כיוון שחרגו מן המיקום בו היו רשאים לשהות. אחד מכלי השיט סרב למסור תעודות לבידוק ואף נמלט מהמקום. כלי שיט זה נתבקש בקריאה לעצור, אך סרב לעשות כן, בוצע, פעמיים, ירי אזהרה לאוויר וכן בוצע, פעמיים, ירי אזהרה לקרבת כלי השיט. כל זה ללא הועיל.
3. לאחר אלה, ירה חיל הים לעבר כלי השיט ואז, ככל הנראה, נפצעו שני התושבים הנזכרים בפנייתך.
4. בנסיבות אלה לא נמצא מקום להורות על פתיחת חקירה.

מכתב מיום 16.9.99 לבצלם מאל"מ עינת רון, התובעת הצבאית הראשית

2019

ולפרוז'קטורים, החרמת חסקות והשחתה שלהן וגם מעצר של דייגים. הצבא מעולם לא החזיר את החסקות שהוא החרים. בנוסף צמצמו לנו את טווח הדיג לשלושה מיילים בלבד, טווח שכמעט אין בו דגים.

ב-2007 ישראל סגרה לנו כמעט לגמרי את הים, כשהטילה את המצור. כמעט לא יכולנו לדוג. לא יכולתי לפרנס את המשפחה שלי, אנחנו עשר נפשות. בשנת 2008 התחלתי לעבוד גם כמציל בים בקיץ, במשך ארבעה חודשים כל שנה. בבוקר אני עובד בזה ואחרי הצהריים, עד אמצע הלילה, אני עובד כדייג, כשהצבא הישראלי מאפשר את זה. אני עובד כשכיר כי אין לי מספיק כסף לקנות חסקה וציוד לדיג. בכל פעם שהחיילים רודפים אחרינו, אנחנו בורחים מהר לחוף, שלא יעצרו אותנו ושלא יפגעו בחסקה. אני מקווה שאוכל לחיות חיים טובים, לגדל את הילדים ולפרנס את המשפחה.

סעיד אל-ברדוויל, כיום בן 44 ואב לשמונה, דיבר השנה עם תחקירנית בצלם אולפת אל-כורד וסיפר לה כיצד נראים כעת חייו:

אני עובד כדייג מאז 1990, כמעט שלושים שנה. בשנים הראשונות התפרנסתי היטב וחסקתי כסף. הייתי יוצא לעבודה מיד אחרי תפילת הבוקר ועובד עד שעות הערב המוקדמות. באותה תקופה הצבא הישראלי כמעט שלא הציק לנו. לפעמים דייגים שטו לאזור שאסור לדוג בו, ואז הצבא היה יורה ירי אזהרה באוויר, אבל אף פעם לא ירו לכיוון שלנו. היו גם כמה מקרים שבהם הצבא החרים חסקות של דייגים שנכנסו לאזור שבו מותר לדוג. הצבא מעולם לא החזיר אותן לבעלים שלהן.

עבדתי בים במשך תשע שנים בלי שום בעיה. בשנת 1999, כשהייתי על הלאנש של דוד שלי איבראהים ודגנו כמו תמיד, חיילים ירו בנו. אני נפגעתי מכמה רסיסים באזור הפנים. מחמוד א-שריף שהיה איתנו על הלאנש נפגע בכתף ימין. זה גרם לו לנכות. הוא איבד לתמיד את התחושה ביד ולא יכול היה להמשיך לעבוד כדייג. אני לא יכולתי לעבוד במשך שנתיים. הרסיסים פגעו בפנים שלי והרופאים אמרו שאם הם יוציאו אותם ייגרם לי עיוות בפנים. כתוצאה מזה הפנים שלי נפוחות. בהתחלה היה לי קשה, אבל אחר כך השלמתי עם זה. הגשנו תביעת נזיקין נגד הצבא אבל לא קיבלנו שום פיצויים והצבא גם לא עשה כלום לחיילים שירו בנו.

שנתיים אחרי הפציעה חזרתי לעבודה בדיג, בגלל המצוקה הכלכלית. זה המקצוע שלי והפרנסה שלי. בשנת 2002, אחרי שחזרתי לעבוד, התחתנתי. באותה תקופה הצבא הישראלי הציק לדייגים כמעט מדי יום. זה כלל ירי, התזת מי ים שמזיקה למנועים של הלאנשים



אותי, אז הסכמתי. אחרי יומיים פניתי למח"ש והגשתי תלונה נגד השוטרים.

תשובת הרשויות: לא נפתחה חקירה

לאחר שבדקתי את חומר החקירה שבתיק החלטתי שלא להעמיד לדין את השוטר מחוסר ראיות מספיקות.

מכתב לבצלם מיום 5.2.01 מערן שנדר מנהל המחלקה לחקירות שוטרים

כששמעתי את זה התקשרתי מיד למוקד 100 של המשטרה. אמרתי לאישה שענתה לי שאני בבעיה ומסרתי לה את הכתובת של המקום. פתאום הגיחו שני ג'יפים של משמר הגבול וחסמו אותי. אחד מהם עצר לפני המכונית שלי והשני מאחוריי. היו שם עשרה שוטרים, בנוסף לשני החיילים. שלושה שוטרים התנפלו עלי והיכו אותי כשהייתי עדיין בתוך המכונית וכשעדיין דיברתי עם המוקד של המשטרה. אחר כך הם תפסו אותי בבגדים שלי וסחבו אותי החוצה. ארבעה מהם היכו אותי בכל חלקי הגוף ואחרים הוציאו מהמכונית את הפועל שישב לצידי. הם נתנו לו כמה אגרופים והעמידו אותו בצד. הם היכו אותי במשך עשר דקות בערך.

אחר כך השוטרים הורו לי לקום, אבל לא יכולתי. הם הרימו אותי וזרקו אותי לתוך אחד הג'יפים שלהם, מאחורה. ארבעה שוטרים עלו לג'יפ והוא נסע לכיוון תחנת המשטרה בשכונת נווה יעקב. בדרך הם המשיכו להכות אותי. הם בעטו בי באשכים ובשאר חלקי הגוף וקיללו אותי.

בתחנת המשטרה שוטר ראה אותי ושאל אותי מה קרה. סיפרתי לו והוא ריחם עלי ואמר לי לבקש שיפנו אותי לבית החולים. השוטרים שהיכו אותי אמרו לו לפתוח לי תיק אבל הוא סירב ואמר שקודם יפנו אותי לבית החולים.

בשלב כלשהו אבא שלי הגיע לתחנה ואמר לשוטרים לקחת אותי לבית החולים. הוא איים שהוא יגיש נגדם תלונה ורק אז הם לקחו אותי לבית החולים הדסה הר הצופים, שם טיפלו בי. אחד העובדים בבית החולים, שאני מכיר, כתב את מספר הג'יפ שהביא אותי וגם את השם והמספר האישי של אחד השוטרים.

אחר כך הגיע לבית החולים קצין וביקש שנעשה "סולחה". הוא אמר לאבא שלי שאם לא אסכים הם יעצרו

הכאתו של מדחת א-שוויכ, בן 23, צומת הגבעה הצרפתית שבמזרח ירושלים, 9.7.00 עדותו נגבתה על ידי רסלאן מחאג'נה ב-20.8.00

אני גר באל-עיסאווייה שבמזרח ירושלים ועובד כנגר במפעל רהיטים שאבא שלי שותף בו באזור התעשייה עטרות. בכל יום אני יוצא לעבודה בסביבות 6:45 בבוקר, וחוזר הביתה בשעה 17:00.

ב-9.7.00 סיימתי את העבודה מאוחר מהרגיל, בשעה 21:00. אבא שלי ביקש שאסע לקניון מלחה כדי לתקן את הטלפון שלו. לידי באוטו ישב אחד הפועלים במפעל. כשהגענו לצומת הגבעה הצרפתית הרמזור היה ירוק אבל חייל עמד כמעט באמצע הכביש ולא יכולתי לנסוע. הבהבתי באורות וצפרתי כדי שהוא יזוז, אבל הוא לא זז והייתי חייב לבלום ממש קרוב אליו, כשהרמזור היה עדיין ירוק.

ביקשתי ממנו שיזוז ויעלה לאי תנועה כי הוא מסכן את החיים שלו. החייל אמר לי שאני מתחצף יותר מדי והורה לי להמשיך לנסוע, אבל בינתיים הרמזור כבר התחלף לאדום אז סירבתי. בצומת יש מצלמה וזה היה סתם חייל שעמד שם במקרה, לא שוטר.

החייל דרש שאציג לו את תעודת הזהות שלי. סירבתי ואמרתי לו שיזמין ניידת משטרה ואז אמסור את התעודה לשוטרים. החייל התקשר למישהו בטלפון שלו, מסר את מספר הרכב שלי והורה לי לחנות אחרי הרמזור, בצד הכביש. פחדתי בגלל שהוא לקח את מספר הרכב שלי אז עשיתי מה שהוא אמר. החייל הלך אחרי. באותו רגע עבר במקום חייל אחר ושאל את החייל הראשון מה העניין והוא ענה לו שאני עושה "אבו עלי" ושהוא מתכוון לחנך אותי.

2019

לעומתה היא עיר עם הרבה תיירים והיא מאפשרת חיים של אנשים מלאומים שונים ביחד. הילדים שלי לומדים היום בבתי ספר יהודיים ויש להם חברים גרמנים ורוסים. המשפחה שלי גרה באילת, אבל אני עובד בכל הארץ. עברתי בגרמניה כמה קורסים בהתקנת ריהוט ודלתות לייזר של חדרי ניתוח ובמשך השבוע אני עובר בין כל בתי החולים והמרכזים הרפואיים ועובד בהם ובסוף השבוע חוזר למשפחה שלי.

לפני שנים הלכתי למח"ש כדי לברר מה קורה עם התלונה שהגשתי. הם אמרו לי שלא הגשתי תלונה, למרות שברור שהגשתי. הבנתי שמח"ש היא רק מנגנון הטעיה ושהיא לא נועדה לשרת קורבנות כמונו. יכול להיות שזה גם השפיע על ההחלטה שלנו לעבור לאילת, איבדנו כל אמון.

היום פתחת לי פצעים ישנים והצפת אותי בזיכרונות רעים שאני לא רוצה להיזכר בהם. רק בגלל שהסברת לי שהמטרה היא לא להגיש עוד תלונה הסכמתי לשבת איתך בכלל. אין לי שום אמון בשום מערכת שאמורה לעשות צדק עם קורבנות ערבים שהזכויות שלהם הופרו. קשה לי לדבר על זה, ואין לי מה להוסיף. בוא נפסיק עכשיו, אין טעם לחפור בעבר.

מדת א-שוויכי, כיום בן 42 ואב לשישה המתגורר באילת, סיפר השנה לתחקירן בצלם עאמר עארווי על השלכותיו של האירוע:

כשהשוטרים תקפו אותי בשנת 2000 הייתי נשוי בערך שנה וחצי. לא היו לנו עדיין ילדים, החלטנו לחכות קצת. אבל אחרי התקיפה ההיא, לא יכולתי להביא ילדים. פניתי לרופא והוא אמר לי שזה בגלל המכות הקשות שקיבלתי באשכים ושאני זקוק לטיפול כדי שאוכל להביא ילדים לעולם. הייתי בטיפול אצל רופא ברמאללה, שעלה 20,000 דולר.

מעבר לפגיעה הפיזית, המצב הזה פגע בי מאוד נפשית. אנשים כל הזמן אמרו לי: אתה נשוי כבר חמש שנים, איך זה שעדיין אין לך ילדים! הייתי בדיכאון בתקופה ההיא והעדפתי להימנע ממוגע עם אנשים ולחסוך מעצמי את המבוכה.

באותה תקופה גם הזנחתי את העבודה שלי במפעל. רק בגלל אבא שלי לא פיטרו אותי מזמן. כל הזמן הייתי עצבני והרגשתי חוסר אונים בגלל המצב שלי. הרגשתי שאנשים לועגים לי ומדברים עליי מאחורי הגב ואומרים שאני לא מספיק גבר. אבא שלי כיסה את כל הוצאות הטיפול, ובלעדיו לא הייתי מבריא ולא הייתי מצליח להביא שישה ילדים. כיום הבת הבכורה שלי בת 15 והילד הקטן בן שנתיים.

אחרי שנולדה בתי הבכורה חזר לי הביטחון העצמי. הרגשתי שחזרתי לחיים והתחלתי לצאת שוב מהבית ולחדש קשרים חברתיים. אבל למרות זאת, כשכבר היו לי שני ילדים, החלטתי לעזוב את ירושלים ולעבור לאילת. בגלל התקיפה הרגשתי שירושלים היא לא מקום בטוח לערבים ולא רציתי שהילדים הקטנים שלי יגדלו בעיר שהיא לא בטוחה בשבילם ושהיא מלאה בגזענות. אילת



פציעתן של חנאן, בת 11, ואימאן, בת 8, אבו שעלה, מירי פגז טנק, מחנה הפליטים נור א-שמס שבמחוז טול כרם, 11.01.11 עדותה של נג'אח אבו שועלה, בת 33 ואם לשבעה, אמן של אימאן וחנאן העדות נגבתה על ידי ראסלן מחאג'נה ב-11.05.11

יש לי שבעה ילדים, הגדולה בת 12 והקטן בן שנה. בעלי עובד כפועל ניקיון בעיריית טול-כרם והוא המפרנס היחיד שלנו. הוא סובל ממחלת עצבים ומכאבי ראש ולכן הוא לא עובד חודש מלא והמשכורת שלו נמוכה. בעלי ידוע במחנה כאיש שקט, שלא מתעסק בכלל בפוליטיקה ורק עוסק בפרנסת המשפחה. בתי סונדוס, שהיא בת שנתיים, נכוותה לפני כמה חודשים בחזה ובבטן ממים חמים שהיו על הכיירים. יש לה צלקות גדולות והיא צריכה לעבור ניתוח פלסטי, אבל אין לנו כסף לממן את הניתוח הזה. אני בחודש השביעי להריון ויש לי סוכרת.

הבית שלנו נמצא במרחק של שלושים מטרים בערך מהכביש הראשי טול-כרם — שכם. יש בו שלושה חדרים קטנים ואין בו חלונות ותריסים. בחורף אנחנו מכסים את החלונות בניילון. חמשת הילדים הגדולים שלי לומדים בבתי הספר של אונר"א במחנה, והשניים הקטנים איתי בבית.

ב-13.10.01 נכנסו טנקים ישראלים לטול כרם ומאז החיים שלנו הפכו לגיהנום. הטנקים נמצאים בחורשה שנמצאת מול המחנה, במרחק של 500 מטרים ממנו בערך. יש גם טנקים על גבעה שנמצאת במרחק של בערך 500 מטרים מאחורי המחנה, והבתים מסתירים אותם. כל יום אנחנו שומעים הפגזות ויריות ולפעמים מסוקים חגים מעל המחנה. הירי מתגבר בדרך כלל בשעות הלילה, אז יש חילופי אש בין חמושים פלסטינים שיורים מתוך סמטאות המחנה לכיוון

הטנקים הישראלים לבין הטנקים שמפגיזים את המחנה בצורה אינטנסיבית.

לכן כשהערב מתקרב, כולנו נכנסים לבתים ולא מעיזים לצאת. אנחנו מפחדים להיפגע מהירי. בכל פעם שהירי מתחיל, אני מושיבה מהר את הילדים שלי ליד המדרגות שמובילות לגג, כי זה המקום הכי בטוח בבית. אם הילדים ישנים כשהירי מתחיל, הם מתעוררים מחילופי האש ונשארים ערים עד שזה נגמר. כשיש חילופי אש בשעות היום הילדים חוזרים מוקדם מבית הספר.

ביום חמישי, 11.01.11, כולנו התעוררנו בשעה 6:00. בעלי יצא לעבודה ואני הלבשתי את הילדים והכנתי אותם לבית הספר. הם שתו תה, אכלו ביסקוויטים ויצאו לבית הספר. בשעה 8:30 שמעתי מסוקים שחגו באוויר. הסתכלתי מהמרפסת וראיתי שלושה טנקים נוסעים בטור לכיוון הכפר ענבתא שעל כביש טול-כרם — שכם. באותו רגע הילדים שלי נכנסו הביתה. הם אמרו שהמורים שחררו אותם מוקדם כי הם חששו שהמסוקים מתכוונים להפגיז את המחנה.

בסביבות 9:00 שמענו ירי חזק. כמו תמיד, לקחתי את כל הילדים למדרגות שמובילות לגג. הצטופפנו שם כולנו, אני ושבעת הילדים, בשטח קטן של מטר מרובע בערך. חלק מהילדים ישבו על המדרגות וחלק עמדו. אני עמדתי והחזקתי את הבן הקטן שלי, מוחמד, בן השנה. בינתיים התגברו היריות וגם הרעש של הטנקים. פתאום כל הבית שלנו רעד. הבת שלי חנאן צעקה ואמרה שכואב לה בצוואר. הנחתי את מוחמד התינוק על הרצפה והסתכלתי על הצוואר שלה. ראיתי שיורד לה דם אבל לא ידעתי ממה היא נפגעה.

הרגעתי אותה ואמרתי לה שכשהאש תיפסק אני אקח אותה לרופא אבל אז ראיתי את אימאן כורעת על הברכיים. ניגשתי

אליה וראיתי שיורד לה הרבה דם מהצוואר ומהגב. חיבקתי אותה והתחלתי לצעוק ולקרוא לה, אבל היא לא ענתה, היא כבר איבדה את ההכרה. חשבתי שהיא מתה והתחלתי לצעוק בקול רם לעזרה. הילדים האחרים שלי התחילו לבכות ונשכבו כולם על הרצפה. לא ידעתי מה לעשות.

באותם רגעים נכנסו לתוך הבית כמה צעירים, לקחו את שתי הבנות שלי שנפצעו, ויצאו איתן החוצה. לא ידעתי מה קורה איתן ואיבדתי בעצמי את ההכרה, כנראה מרוב לחץ. אחר כך התעוררתי וראיתי לידי כמה מהשכנות שלי. הן הרגיעו אותי ואמרו לי שחנאן ואימאן נפצעו קל מרסיסים ושהן מטופלות בבית החולים בטול-כרם. התעקשתי לדאות אותן ואז אחד מהשכנים לקח אותי לבית החולים. בשלב הזה הירי כבר נפסק.

כשהגעתי לבית החולים חנאן ישנה. הערתי אותה והיא אמרה לי שהיא מרגישה טוב. אחד הרופאים הגיע ואמר לי שהפציעה שלה קלה ושאני יכולה להירגע. לא ראיתי את אימאן וכששאלתי אמרו לי שהיא באמבולנס בדרך לבית החולים בשכם. בן דוד של בעלי, פתחי, נסע לשכם ובערב, כשבעלי חזר מהעבודה, חזרנו הביתה עם חנאן.

מאוחר יותר פתחי התקשר ואמר לי שהעבירו את אימאן לבית החולים אל-מוקאסד בירושלים, כי המצב שלה קשה. הוא נסע לשם ונשאר איתה עד שבת, ואז בעלי נסע והחליף אותה.

אני לא יכולה להגיע לירושלים כי אין לי אישור כניסה לישראל ובגלל שאמרו לי שקשה מאוד להגיע לשם בגלל הסגר והמחסומים. אני מדברת עם בעלי בטלפון. הוא אמר שהמצב של אימאן קשה ושהיא נפגעה בעמוד השדרה מרסיסים ולא יכולה להזיז את יד ורגל ימין. הרופאים אמרו שכשמצבה יתייצב אולי הם ינתחו אותה.



תשובת הרשויות: לא נפתחה חקירה

1. מבירור שערכנו בעניין שבנדון עלה, כי בתאריך 1.11.01, זוהו במונית אשר נסעה בין הכפרים בלעא וענבתא, מחבלים שהתכוונו לבצע פיגוע באיזור השרון. בעקבות הזיהוי, בוצע ירי ממסוק על המונית, ממנו נהרגו שני מחבלים, שהשתייכו לארגון ה"חמאס".

2. בדיווחים פלסטינים שהועברו לכוחות הישראלים לאחר הפעולה, נמסר, כי כתוצאה מירי המסוק נפצעה הילדה אימאן אבו שועלה באורח קשה, ואח"כ הועברה לבי"ח בשכם. הדבר משתלב עם האמור בפנייתכם, לפיו נפצעו אימאן ואחותה מרסיסים, בעת ששהו בבית המשפחה, הסמוך לכביש טול כרם – שכם (עליו ממוקם הכפר ענבתא).

3. לאחר בדיקת מכלול נסיבות האירוע, הוחלט שאין מקום לפתיחת חקירת מצ"ח בעניין.

מכתב לבצלם מיום 8.4.03 מאל"מ עינת רון, התובעת הצבאית הראשית

2019

אמא שלי לא יכלה לבוא איתי. מישהו שישב באמבולנס אמר לי לא לפחד. הוא אמר שהוא קרוב משפחה שלי ושהוא ישמור עליי. רק אחר כך נודע לי שהוא בעלה של דודה שלי, לא הכרתי אותו כי לא הצטרפנו לביקורים של אמא אצל קרובי המשפחה.

המשכתי לבכות עד שאבא שלי הגיע לבית החולים. רק אז נרגעתי. רציתי לחזור הביתה והתחננתי לאבא שלי שייתן לי לקום, אבל אסור היה לי לקום מהמיטה. בסוף, אחרי שהתחננתי ובכיתי, אבא שלי הביא כיסא גלגלים גדול, הרים אותי והושיב אותי עליו. לא יכולתי להזיז שום דבר בגוף שלי. עד אותו רגע לא קלטתי שאהיה מרותקת לכיסא גלגלים להרבה זמן.

נשארתי שבועיים בבית החולים אל-מקאסד, ואז העבירו אותי למרכז אבו רייא שברמאללה, לטיפול פיזיותרפיה. דודה שלי מצד אמא טיפלה בי כי אמא הייתה בהיריון. היא ביקרה אצלי אולי פעמיים. בכל פעם שהיא הגיעה כל כך שמחתי, היא הייתה שקטה ועדינה והרגשתי כמה היא אוהבת אותי וכמה אנחנו קרובות. רציתי שהיא תישאר, אבל למרות שהייתי קטנה הבנתי שהיא לא יכולה. בכיתי המון, גם היא בכתה. כל הזמן הייתי במיטה והסתכלתי על התקרה ולא הייתי מסוגלת לזוז בכלל או לעשות משהו. הידיים והרגליים שלי היו קשורות ברצועות, כדי שלא אפול מהמיטה.

אחרי כמה חודשים יצאתי לביקור בבית, זה היה בזמן החג, אני לא זוכרת אם עיד אל-פיטר או חג הקורבן. אמבולנס הביא אותי הביתה, הייתי בכיסא גלגלים. שמחתי מאוד, ראיתי גם את אחי התינוק שנולד בינתיים וכולם הגיעו כדי לבקר אותי, גם מנהלת בית הספר והמורות שלי. ראיתי במבטים שלהן שהן מצטערות מאוד בשבילי. הייתי

אימאן אבו שעלה, כיום בת 26, פגשה השנה את תחקירנית בצלם סלמא א-דיבעי וסיפרה לה על שעבר עליה מאז פציעתה הקשה:

הילדות שלי הייתה קשה. הייתי הילדה הרביעית במשפחה ברוכת ילדים וענייה מאוד. תמיד ישבתי בצד והייתי שקטה מאוד. אבל ב-1.11.01 הכול השתנה, זה היה יום שחור שבו התהפכו החיים שלי.

באותו בוקר היינו בבית הספר, בהפסקה. היו קולות של הפצצות והיה מסוק ממש מעל בית הספר. הוא היה כל כך קרוב עד שהחיילים יכלו לקפוץ ממנו אל החצר. הייתה פאניקה נוראית, כולן צעקו ובכו, התלמידות רצו והתנגשו אחת בשנייה מרוב פחד. המורות ניסו לרכז אותנו במקום בטוח ולהרגיע אותנו ואחרי זמן קצר המנהלת והמורות אמרו לנו לחזור הביתה. אחותי הגדולה חנין תפסה אותי ביד ויצאנו מבית הספר. ביציאה היה טנק גדול וצעירים יידו עליו אבנים. זו הייתה הפעם הראשונה שראיתי טנק ומאוד פחדתי, הוא היה ענק ומאיים. בסוף הגענו הביתה ונרגעתי קצת, כי חשבתי שהבית הוא מקום בטוח, אבל התברר שזה לא נכון.

בכניסה למחנה, מול הבית שלנו, עמד עוד טנק. אני עמדתי ליד המדרגות שמובילות לגג אבל אז שמעתי פיצוץ בתוך הבית שלנו. ישבנו כולנו על המדרגות, והאחים והאחיות הקטנים שלי בכו. אחר כך אני לא יודעת מה קרה.

התעוררתי בבית החולים, הייתי ערומה לגמרי. הפרמדיקים חיפשו איפה נפגעת. הרופא שאל אותי איפה כואב לי ואמרתי לו שכל הגוף כואב. אחותי הייתה במיטה שלידי וקראה לי, היא ניסתה להושיט לי יד כדי לתפוס את היד שלי. בכיתי מרוב כאבים. העבירו אותי לבית החולים אל-מקאסד. בכיתי הרבה כי



תלמידה מצטיינת והציונים שלי היו תמיד טובים. אחרי כמה ימים חזרתי למרכז אבו ריא ונשארתי שם עוד כמה שבועות. בחודש מארס חזרתי הביתה.

הייתי כבר בלי כיסא גלגלים, אבל עדיין סבלתי מכאבים ברגל ימין, שלא הייתה מספיק חזקה, והיה לי מאוד קשה ללכת את כל הדרך לבית הספר. זו דרך ארוכה שלוקחת בערך רבע שעה. הרבה פעמים איחרתי לבית הספר כי היה לי קשה ללכת. חלק מהילדות בבית הספר לעגו לי בגלל ההליכה שלי.

הייתי צריכה לעבור עוד ניתוח כדי להוציא את הרסיסים מהצוואר. הרופאים אמרו שאחרת זה יכול לגרום לי לשיתוק מלא או אפילו למוות. קבעו לי ניתוח בירדן והייתי אמורה לנסוע בחודש מאי 2002, יחד עם אבא שלי. אבל ב-10.4.02 חיילים ירו באבא שלי והרגו אותי, כשהוא היה בדרך לעבודה, במחסום ענבתא. זו הייתה מכה נוראית בשבילי. אבא היה זה שהרים אותי והצחיק אותי והיה מוצא כל מיני טריקים כדי לשכנע אותי לאכול כי הייתי מאוד רזה אז.

לא היה מי שילווה אותי לירדן, ובסוף נסעתי עם דוד שלי מצד אמא. הוא היה איתי במשך שלושה-ארבעה שבועות. בנייתוח הוציאו את הרסיסים מהצוואר אבל לא את אלה שבראש, כי הם אמרו שזה יסכן את חיי. אחרי שחזרתי שוב הייתי צריכה לעבור פיזיותרפיה. אחרי הניתוח הייתי כמו תינוק שעושה צעדים ראשונים.

למרות שהמצב שלי השתפר, עד היום אני מרגישה ריפיון ברגל ימין ואני לא מסוגלת לעמוד או ללכת הרבה. גם יד ימין שלי הייתה חלשה ודברים היו נופלים לי מהיד. למשל, באמצע האוכל הכפית הייתה נופלת

לי והאוכל היה נשפך על הבגדים שלי. עכשיו המצב השתפר בעקבות הפיזיותרפיה.

סיימתי את התיכון והתחלתי ללמוד חשבונאות באוניברסיטה הפתוחה אל-קודס. בנוסף למדתי גם איפור, אבל לא יכולתי להמשיך כי העבודה השפיעה על הגוף שלי ונהייתי חלשה ותשושה מאוד. עבדתי גם כמזכירה אצל רופא, אבל הוא לא התחשב במצב שלי ולא הבין אותי, אז עזבתי. אני מקווה שאמצא עבודה טובה בקרוב.

במהלך השנים כמה צעירים ביקשו להתארס איתי, אבל כשנודע להם על הפגיעה שלי הם התחרטו. בהתחלה אמא הייתה כועסת על זה ומתרגזת, היא הייתה הופכת פתאום לאדם שונה לגמרי. פעמיים התארסתי, אבל האירוסין בוטלו. בפעם הראשונה התארסתי עם בן דוד שלי שגר בירדן, אבל אני ביטלתי את האירוסין כי הרגשתי שהוא יתייחס אלי כמו למשרתת ושירצה שאשאר כל הזמן בבית. בפעם השנייה גיליתי שהבחור רוצה להתארס איתי רק כדי לקבל היתר עבודה בישראל, שרק בחורים נשואים יכולים לקבל.

כבר התייאשתי ולא האמנתי שאתחנן אי פעם, אבל לפני חמישה חודשים התארסתי עם צעיר מטול כרם. אני לא יודעת איך החיים שלי ייראו עכשיו. אני מאוד חוששת מהעתיד, אני מפחדת שהריון ולידה ידרדרו את המצב הבריאותי שלי ושבעלי ינטוש אותי. הארוס שלי לא מבקר אותי הרבה כמו בהתחלה ואני תמיד חושבת שאולי זה בגלל הפגיעה שלי. אני חוששת שאולי הוא לא אוהב אותי, אולי ההליכה שלי מפריעה לו. אני יודעת שאנשים מדברים עליי. שמעתי הרבה האשמות שהוטחו בי על זה שביטלתי את האירוסין הקודמים. כולם

מתייחסים אליי כאל בחורה נכה שלא יכולה להתחתן, וללדת ולעמוד במטלות של חיי הנישואים וגידול הילדים. בעיני כולם אני בחורה שחסר לה משהו ואם אני אתחתן אז בטח בעלי גם יסבול מנכות, כמוני.

קשה לי שלא רואים בי בחורה שיכולה להתאהב, או למצוא חן בעיני מישהו, שיכולה לאהוב ולהיות נאהבת. אני משלמת כל החיים את המחיר של הפגיעה בי, מצפים ממני שאחיה כמו אדם ששווה פחות מאחרים. אני רוצה לחיות כמו כל בחורה אחרת, אני רוצה שיהיו לי משפחה וילדים, שאוהב אותם ואגן עליהם.

**הריגתו של נידאל אבו מוחסן - דראר'מה,
בן 19, טובאס, 14.8.02
עדותו של עלי דראר'מה, תחקירן שטח של בצלם
שנכח באירוע
העדות נכתבה על ידו ב-15.8.02**

אתמול, בשעה 13:00 בצהריים, הייתי בבית שלי, בשכונה המזרחית של טובאס. מהבית ראיתי מיניבוס מדגם פולקסוואגן לבן נכנס לשכונה מכיוון צפון. בערך עשרה חיילים ירדו ממנו ומיד ירו באוויר. הם נכנסו לביתו של מחמוד אבו מוחסן. שמעתי את הצעקות של החיילים ושל דיירי הבית. כשהסתכלתי מבעד לחלון שפונה לכיוון צפון-מזרח, ראיתי עשרה ג'יפים צבאיים ישראלים, שניים מהם היו של משמר הגבול.

ראיתי את החיילים הולכים בין הבתים. בשלב מסוים הם דפקו בדלת הבית של אחותי, אום נידאל. הבן שלה נידאל, בן 19, ואחי יונס, בן 22, פתחו את הדלת. החיילים דרשו מהם להוריד את החולצות ולהסתובב ואז אמרו להם לפנות פצוע מהבית הסמוך. הפצוע היה עיזת אבו מוחסן. ראיתי את יונס ונידאל מרימים את עיזת ולוקחים אותו למרחק של מאה מטרים בערך לכיוון החיילים. באותו רגע ראיתי את החיילים קושרים את הידיים של יונס מאחורי הגב ודורשים ממנו לשבת במרחק של מאתיים מטרים מהם. אחר כך הם דיברו עם נידאל.

כעבור כרבע שעה, נידאל הגיע אליי הביתה ודפק בכוח בדלת. התינוקת שלי, בת שנה, נבהלה והתחילה לבכות. פתחתי את הדלת ושאלתי אותו למה הוא דופק ככה והוא אמר לי: "החיילים דרשו שאדפוק על הדלתות בכוח, אחרת הם יירו בי".

אני, אשתי, בתי התינוקת ואחי איבראהים בן ה-32 יצאנו אל מחוץ לבית. אחד החיילים קשר לי את הידיים מאחורה בחבל לבן. אחר כך הוא ערך חיפוש על אחי איבראהים, קשר את הידיים שלו מאחור ודרש מאתנו לשבת במקום שבו ישבו שאר האנשים. שמעתי את החיילים מורים לנידאל ללכת אתם לכיוון בית הספר לנהיגה של פאיק אבו מוחסן, שנמצא במרחק של מאה מטרים בערך מהבתים ובמרחק של מאתיים מטרים מהמקום שבו הושיבו אותנו.

אחר כך נודע לי שהצבא מחפש "מבוקשים" שנמצאים בבית של מוחמד אבו מוחסן, שלייד הבית של נידאל. בעל הבית לא היה שם והחיילים לקחו את אשתו סנאא וחקרו אותה במשך חצי שעה בערך ואז הורו לה לשבת לידינו. היא סיפרה לנו שהחיילים הלבשו את נידאל במשהו צבאי ונתנו לו כלב שחור. היא אמרה שנידאל הלך לכיוון הבתים שנמצאים במרחק של מאה מטרים בערך משם ושהיא לא ראתה אותו אחר כך. גם אחד הילדים שהיה איתנו, מוחמד, בן 14, סיפר שהוא ראה את נידאל הולך לכיוון הבית לבוש במשהו צבאי ומחזיק כלב שחור.

שמעתי ירי וראיתי את החיילים יורים לעבר הבתים. אחר כך שמעתי פיצוצים גדולים בתוך הבית. אני חושב שהחיילים ירו טילים לעבר הבית. שמעתי ארבעה פיצוצים ולאחר מכן ראיתי עשן סמיך עולה מהבית. אחרי הפיצוצים, החיילים ירו באינטנסיביות על הבית של מוחמד ואז הם פרצו לבית השכן של איבראהים סעוד. ראיתי את החיילים נכנסים פנימה ויורים. אחר כך הגיעו שני בולדוזרים. אחד מהם חסם את הכביש והשני הרס את ביתו של מוחמד.

אחרי עשרים דקות בערך ראיתי ארבעה חיילים סוחבים מישהו באלונקה. כשהחיילים הגיעו לבית הספר, הם זרקו אותו מהאלונקה כמו שזורקים אשפה. לא זיהינו את האיש כי היינו במרחק של מאתיים מטרים מהחיילים. הוא לבש חולצה אפורה ומכנסיים שחורים. לא ייחסנו לזה הרבה חשיבות רבה כי חשבנו שזה אחד המבוקשים שהצבא חיפש.

בערך בשעה 17:30 החיילים התניעו את כלי הרכב, הוציאו משם את הבולדוזרים ואספו את כל הציוד שלהם. היו שם יותר משישים חיילים, יותר מעשרה ג'יפים ושני בולדוזרים. שני טנקים עמדו במרחק של שני קילומטרים ממקום האירוע. הלכנו לכיוון הבתים כדי לראות מה קרה, וראינו שהבתים שהחיילים היו בהם ניזוקו קשות. כל הדלתות והחלונות נשברו והרהיטים הושחתו מירי.

מתחת להריסות ראינו ראש של איש וחלק מהחזה. חלק מהאנשים אמרו שאלה חלקים מהגופה של נסר ג'ראר, תושב ג'נין, שהתארח אצל מוחמד. לא מצאנו שם נשק או גופות אחרות. האנשים התחילו לפנות את ההריסות ואנחנו הלכנו לחפש את נידאל. חשבנו שהחיילים כלאו אותו בתוך אחד הקרוונים של בית הספר לנהיגה. כשלא מצאנו אותו, התקשרתי לבצלם וסיפרתי לנמרוד, האחראי עלי, מה קרה. נמרוד הודיע לי שנידאל נהרג באירוע.



תשובת הרשויות: התיק נסגר

1. מבירור שנערך בנושא שבנדון עלה, כי במהלך פעילות של כוחות צה"ל ללכידת מחבל, ביום 14.8.02 בכפר טובאס, הסתייעו הכוחות בנידאל אבו מחס'ין. מר אבו מחס'ין, שהתגורר בשכונות לבית בו הסתתר המחבל, התבקש לעבור בין הבתים במתחם בו שהה המחבל ולקרוא לכל דייריהם לצאת. זאת, על מנת למנוע, ככל האפשר, פגיעה בחפים מפשע.

2. מהבירור עלה, כי מפקדי הכוחות בשטח לא העריכו כי הסתייעותם במר אבו מחס'ין תסכן את חייו.

3. למרבה הצער, במהלך האירוע נורו לעבר מר אבו מחס'ין מספר יריות, ככל הנראה על ידי המחבל, שמהן הוא נהרג [...]

5. אירוע מותו של נידאל אבו מחס'ין טראגי ומצער. עם זאת, בהתחשב במכלול נסיבות האירוע, הוחלט כי אין לנקוט צעדים נוספים ביחס לתלונה.

מכתב מיום 9.7.03 לבצלם מאל"מ עינת רון, התובעת הצבאית הראשית



2019

ואת השיער שלו ואת הבגדים שלו. הם הרגו אותו ושמנו אותו בצד עד שסיימו את ענייניהם, ורק אז הם פינו אותו. מאוחר יותר נודע לי מתושבים אחרים שהם בחרו את נידאל מבין כולם כדי שישמש אותם כמגן אנושי, שיהיה לפני החיילים. ברגע שהוא הגיע לבית ירו עליו מבפנים, כי חשבו שהוא חייל. הוא נפגע בראש.

כך החל הסבל שלי. זהו הבן הבכור שלי שהיה יקר לי כל כך והנה הוא נופל כשהיד. הוא היה הנסיך שלי ועכשיו הוא איננו. תמיד חלמתי איך הוא יגדל. אבל הוא נהרג, בלי שעשה עוול לאף אחד, רק בגלל שחייל מצויד וממוגן רצה לשמור על החיים שלו והקריב את בני, שלא היה חמוש ושלא ידע בכלל מי נמצא בתוך הבית.

הצער והיגון מלווים אותנו מאז. נידאל נהרג לפני 16 שנה ואני עדיין מרגישה כאילו זה קרה אתמול. האירוע הזה קרע כל חלקה טובה בתוכי. לפני שש שנים חליתי במחלת לב, אולי בגלל כל הצער והכאב האלה. ניתחו אותי והתקינו לי ארבעה סטנטים בלב.

אני כבר שונאת את החגים. בכל פעם, כמה ימים לפני החג, אני מסתובבת עם לב כבד כי אני נזכרת בנידאל, ובביקורים של האחים שלי והדודים של נידאל אז. ואני מתארת לעצמי מה היה קורה אם הוא היה עדיין בחיים. בטח הוא היה מתחתן והנכדים שלי היו משחקים סביבנו, כשכל המשפחה מגיעה. בחגים בדרך כלל הגברים הולכים לבקר את בנות המשפחה. בעלי יוצא לבד לבקר את הבנות שלנו. אם נידאל היה חי, הוא בטח היה הולך איתנו ועוזר לו. אין לנו על מי לסמוך בחיים אלה.

מונא אבו מוחסן, אמו של נידאל, בת 57 ואם לעשרה, שוחחה השנה עם תחקירנית בצלם סלמא א-דיבעי וסיפרה לו על האירוע ועל חייה מאז איבדה את בנה:

הבן הבכור שלי נידאל נפל כשהיד ב-14.8.02, כשהוא היה בן 19. האירוע הטראומטי והכואב הזה השפיע על כולם. החיילים נכנסו לשכונה שבה גרנו וקראו לכולם לצאת מהבית. היינו בטוחים בבית שלנו עד שהחיילים הוציאו אותנו ממנו. יצאתי עם הבנים שלי, שרובם היו קטנים. נידאל, הבכור, היה בן 19 אבל מוחמד, שהיום הוא בן 21, היה רק בן חמש. אני זוכרת את הדבר האחרון שאמר לי בני הבכור: "אמא, צאי עם האחיות שלי".

הוא יצא לפנינו ומאז לא ראיתי אותו. החיילים הובילו אותנו לאזור שליד בית הקברות, נשארנו שם במשך ארבע-חמש שעות, וכל הזמן שמענו יריות, צעקות של חיילים ורעש של דחפורים. זה היה קשה והיינו מפוחדים מאוד.

אחרי שהחיילים עזבו נודע לנו שיש שהיד, נטר ג'ראר, שהסתתר באחד הבתים בשכונה. חיפשתי בבכי את הבן שלי ושאלתי את הגברים אם ראו אותו. הם סיפרו לי שהחיילים לקחו אותו איתם. כולם הרגיעו אותי שהוא יחזור בקרוב. נרגעתי קצת. הבנים הקטנים שלי היו מפוחדים ורעבים אז הייתי מוכרחה להירגע, לחזור הביתה ולטפל בהם. הבית היה במצב גרוע מאוד, החיילים הרסו הכול. אפילו הבגדים שבתוך הארונות היו קרועים והחיילים קרעו גם את הבגדים שהכנתי לבנות לבית הספר. אבל הלוואי שהבית היה נהרס עוד כמה פעמים, ושנידאל היה חי.

למחרת, בשעות הצהריים, החזירו את הגופה של נידאל. בלי תזוזה, בלי חיים ובלי רוח. עפר כיסה את הפנים שלו,

הכאתו של אמין חמדאן, בן 32 ואב לארבעה, מחסום עין עריק שבמחוז רמאללה, 2.6.03 עדותו נגבתה על ידי איאד חדאד ב-8.6.03

ביום שני, 2.6.03, אחר הצהריים, יצאתי מהעבודה שלי בבית החולים א-שייח' זאייד ברמאללה לכיוון הבית שלי בכפר בית סירא, במרחק של שלושים קילומטר מרמאללה. בסביבות 14:00 הגעתי לכניסה לכפר עין עריק וראיתי עשרות פלסטינים עומדים במרחק של כמה מטרים ממחסום עפר. ליד המחסום היה ג'יפ צבאי וקרוב אליו היו חמישה חיילים. הם לא נתנו לאנשים לעבור את המחסום, אפילו לא ברגל.

הצטרפתי לאנשים שחיכו ליד המחסום בתקווה שהחיילים ירשו לנו לעבור. החיילים כמעט שלא נתנו לאנשים לעבור, והבנתי מהאנשים שחיכו שם שהם נותנים רק לתושבי עין עריק לעבור. כמה אנשים ניסו להתקדם לכיוון המחסום אבל החיילים צעקו עליהם לחזור אחורה ואיימו עליהם בנשק.

אחרי שעה בערך, בסביבות 15:00, ניגשתי לג'יפ. היה שם חייל עם תג על הכתף שאני חושב שהוא היה המפקד. הוא היה גבוה, בלונדיני ורזה ועם עור בהיר. אני מדבר עברית טובה ואמרתי לו שאני מוכרח לעבור במחסום כדי להגיע למסיבת האירוסין של אחותי. הוא סירב. אמרתי לו שזו זכותי לעבור במחסום והוא אמר: "לא, אין לך זכות". אמרתי לו: "אתה יכול לעשות בדיקה ביטחונית ולבדוק את תעודת הזהות שלי, אבל אתה לא יכול למנוע ממני לעבור".

המפקד דיבר אליי בעצבים ודרש את תעודת הזהות שלי. הוא לקח אותה ממני ומשך אותי בצווארון של החולצה. הוא קילל אותי: "בן זונה" וענית לו: "אתה בן זונה". אז הוא גרר אותי בערך עשרה מטרים, למקום שבו עמדו

שאר החיילים, והתחיל להכות אותי בפה. הוא היכה אותי בידיים ובקת הרובה שלו בכל הגוף.

שני חיילים הצטרפו אליו, אני זוכר בדיוק איך הם נראו ויכול לזהות אותם. שניהם היו בלונדינים ונמוכים, עם מבנה גוף בינוני ועור בהיר. לאחד היו נמשים. הם היכו אותי בפנים, בגוף וברגליים מול העיניים של האנשים שחיכו במחסום ומול צוותי צילום של תחנת אל-ג'זירה ושל הטלוויזיה הכווייתית. ניסיתי להדוף את המכות בידיים וצעקתי על החיילים. תוך כדי המכות החיילים קיללו אותי: "יא מניאק, יא בן זונה".

אחרי עשר דקות שבהן החיילים היכו אותי בלי הפסקה, האנשים שעמדו במחסום התחילו לצעוק עליהם ולהגיד בקול רם "אלוהים אדירים, אלוהים אדירים". חלק מהם התחילו לזרוק אבנים על החיילים. ראיתי שתי נשים, אחת מהן זקנה, מתקרבות לחיילים. החיילים איימו עליהן עם הנשק שלהן, אבל הן לא נרתעו וצעקו על החיילים שישחררו אותי ושיפסיקו להכות אותי. החיילים בעטו בשתייהן וגירשו אותן כשהם מאיימים עליהן ברובים.

אחר כך הם המשיכו להכות אותי. האנשים שעמדו במחסום המשיכו לצעוק על החיילים וניסו להתקרב, אבל המפקד וחייל אחר התחילו לרדוף אחריהם. שני החיילים האחרים המשיכו להכות אותי. החייל המנומש אמר לי: "המפקד הלך ועכשיו נכה אותך עד שתמות". אמרתי לו שאני לא מפחד. הם המשיכו להכות אותי ברובים שלהם, במיוחד באזור המותניים.

אחר כך, החייל המנומש היכה אותי ארבע פעמים בלסת התחתונה בצד ימין עם קנה הרובה שלו. הרגשתי שהלסת מתנפחת ושאיני מאבד את התחושה בה. ירד לי הרבה דם מהפה. בינתיים המפקד והחייל חזרו, אחרי שהרחיקו את האנשים מהמחסום.

אז הגיעו ארבעה ג'יפים צבאיים. חייל אחד כיסה לי את העיניים עם חתיכת בד ואזק את הידיים שלי באזיקי פלסטיק מלפנים. שני חיילים תפסו אותי משני הצדדים, הרימו אותי וזרקו אותי לתוך אחד הג'יפים. הכתף הימנית שלי התנגשה בדופן של הג'יפ ונפלתי לתוכו על הצד הימני של הגוף. חטפתי מכה מהרצפה בכתף ובמותן ימין. כשהייתי בפנים, החיילים נתנו לי אגרופים בגב.

אחר כך אחד החיילים תפס אותי בידיים שלי והושיב אותי על המושב בחלק האחורי של הג'יפ. הוא הוריד לי את כיסוי העיניים והתחיל לשטוף לי את הדם מהפנים. אני זוכר את החייל הזה. הוא היה גבוה, עם מבנה גוף מלא. עור הפנים שלו היה אדום. הוא נשמע כאילו הוא מנסה להרגיע אותי ואמר לי: "אל תכעס, לא נורא, תהיה גבר. לא כל היהודים כאלה, יש טובים ויש רעים". הוא ניגב לי את הדם מהפנים ואז החזיר את כיסוי העיניים. הוא הוסיף: "הנה המפקד של המחסומים הגיע. אני אסביר לו מה קרה לך ואבקש ממנו שייתן לך ללכת כדי שתוכל להשתתף בחתונה של אחותך". יכולתי לראות אותו דרך כיסוי העיניים. הוא ירד מהג'יפ ולקח את המפקד הצידה. הם עמדו במרחק של מטר מהג'יפ ויכולתי לשמוע אותם. שמעתי אותו אומר למפקד שאני רוצה להגיע לחתונה של אחותי ושהחיילים היכו אותי.

לא שמעתי את כל השיחה שהתנהלה בין השניים ואני לא זוכר את הכול. אני זוכר שהחייל אמר למפקד: "אני מבקש שלא תביך אותי לפני שאר החיילים ושלא תספר להם שאני אמרתי לך מה קרה". שמעתי את המפקד אומר: "בסדר, עכשיו ניקח אותך בג'יפ". החייל חזר לג'יפ ורופף לי את כיסוי העיניים. הוא ישב עם עוד שני חיילים מאחורה והמפקד שהיכה אותי ישב במושב הקדמי. הג'יפ נסע ובמהלך הנסיעה החיילים לא פגעו בי.

תשובת הרשויות: התיק לא אותר

התבצעה פנייה אליכם מטעם פרקליטות מרכז כדי לקבל מסמכים רפואיים באוגוסט 03' וטרם התקבלה תשובה.

מכתב לבצלם מיום 15.5.07 מסגן איתי עשהאל, עוזר לתובע צבאי ראשי

(בצלם העביר לפרקליטות את המסמכים הרפואיים הנדרשים ב-10.9.03, ושוב בעקבות תשובה זו).

המקרה לא אותר במשרדנו.

מכתב מיום 23.8.09 לבצלם מסרן איתי עשהאל, תובע צבאי ראשי

אותי על הג'יפ והורידו אותי ליד מחסום דיר איבזיע, אחרי שהורידו לי את כיסוי העיניים ואת האזיקים והחזירו לי את תעודת הזהות. הצלחתי להגיע לכפר שלי, בית סירא, ומשם נסעתי למרפאה בכפר ח'ירבת אל-מיסבאת. הרופא התורן נתן לי זריקה ותרופות נגד כאבים ואמר לי שאני צריך להגיע לבית חולים לעשות צילומי רנטגן, בגלל שאין לו במרפאה את הציוד הרפואי המתאים.

בגלל הקושי לעבור במחסומים ובגלל שהיה כבר מאוחר לא יכולתי להגיע לבית החולים באותו ערב וחזרתי הביתה. למחרת בבוקר רציתי לנסוע לבית החולים ברמאללה, אבל כשהגעתי למחסום עין עריק נתקלתי באותם חיילים שהיכו אותי. אמרתי להם שאני רוצה ללכת לבית החולים אבל הם לא נתנו לי לעבור. המפקד שהיכה אותי אמר לי: "לך מפה או שאני יורה בך". ניסיתי להתעקש ואמרתי לו שהמצב שלי מחייב שאגיע לבית החולים, אבל הוא רק אמר לי: "שתמות בבית שלך". נאלצתי לחזור לכפר שלי למרות שסבלתי מכאבים נוראיים בלסת.

ביום חמישי, 5.6.03, שמעתי שהמחסומים פתוחים אז החלטתי לנסות שוב להגיע לבית החולים. כשהגעתי למחסום עין עריק עמדו שם חיילים אחרים שנתנו לאנשים לעבור ברגל. הגעתי לבית החולים, שם עברתי בדיקות רפואיות וצילומי רנטגן. הרופאים אמרו לי שיש לי חבורות ושבר בלסת הימנית התחתונה ושאיני צריך לעבור ניתוח בלסת. הם קבעו את הניתוח לשבוע הבא, ב-11.6.03.

בסביבות 16:30 הגענו למחנה עופר, שנמצא במרחק של ארבעה או חמישה קילומטר מהמחסום. הייתי במצב רע מאד. היו לי כאבים בכל חלקי הגוף, במיוחד בלסת הימנית שגם הייתה נפוחה מאד. הרגשתי בחילה ועדיין ירד לי דם מהפה, אבל פחות.

כשהגענו החיילים הורידו אותי מהג'יפ והושיבו אותי על כיסא מול אחד החדרים. כעבור רבע שעה בערך הם הכניסו אותי לחדר והורידו לי את כיסוי העיניים. ראיתי חייל יושב בחדר, הוא לא אמר לי מי הוא, אבל כנראה שהוא היה רופא צבאי כי הוא בדק לי את הפה, את הלסת ואת שאר הגוף. החדר היה מלא תחמושת, ארגזים וכלי נשק, ולא נראה בכלל כמו מרפאה. המפקד שהיכה אותי גם היה בחדר. אחרי הבדיקה החייל אמר לי: "יש לך שברים בפנים ואני לא יכול להשאיר אותך פה על אחריות! צריך להחזיר אותך או להעביר אותך לבית חולים". אמרתי לו שאני רוצה לדבר עם מפקד בכיר יותר ולהגיש תלונה. הרופא אמר שזו זכותי, אבל שום דבר לא נעשה בעניין.

הרופא דיבר עם המפקד שהיכה אותי. שמעתי את המפקד מבקש שיוציאו אותי החוצה ואז חייל נכנס והושיב אותי בחזרה על הכיסא בחוץ. היו שם כמה חיילים שהסתובבו, אבל אף אחד מהם לא שמר עליי. שמעתי חלק מהשיחה שהתנהלה בתוך החדר. הרופא ביקש מהמפקד שישחרר אותי כי אין במחנה ציוד רפואי ואמר שאני צריך לעבור צילומי רנטגן בבית חולים. ואז הרופא יצא מהחדר ואמר לי: "אני מצטער. אין ציוד לצילום רנטגן כאן ואתה צריך ללכת לבית חולים", והלך.

נשארתי על הכיסא עד 19:00. במשך כל הזמן הזה לא נתנו לי לא אוכל ולא שום טיפול רפואי. נתנו לי רק לשתות. בסביבות 19:00 המפקד כיסה לי את העיניים ואז הם העלו



2019

הטלוויזיה. אפילו הילדים שלי הרגישו שבורים ומושפלים. איך לא? כשאבא שלהם, שהוא מודל לחיקוי בשבילם, מוכה ומושפל ככה והוא לא יכול לעשות כלום.

באותה תקופה הבן שלי, מוחמד, שהיה אז בן 6, היה בוכה בכל פעם שהוא הסתכל עליי. המראה שלי הפחיד אותו כי הפנים שלי היו נפוחות. הוא שאל אותי כל הזמן "למה היהודים הרביצו לך אבא? איך לא הרבצת להם בחזרה? אבל למה לא אמרת לאבו עמאר [יאסר ערפאת] שיכניס אותם לכלא? איך נתת שיעשו לך ככה?". בכל פעם ששמעתי את המלים האלה הרגשתי כאילו ננעצות לי סכינים בגוף שלי.

האירוע השאיר אצלי סוג של פרנויה. אני מפחד מכל דבר שקשור לצבא או למשטרה הישראלית. אני מתחמק ממחסומים או מניידות משטרה שאני רואה. קשה להתנייד ככה, במיוחד בשנים שלאחר האירוע, כשהצבא היה בכל מקום. היה לי מאוד קשה להגיע אז לעבודה, כי הצבא סגר את כל הכבישים בסוללות עפר ובמחסומים. זה נמשך עד 2006, כשהעניינים קצת נרגעו.

התקיפה שלי הייתה נקודת מפנה בחיים שלי. בזמנו היה לי כסף שחסכתי כדי לבנות בית נפרד למשפחה שלי, כדי שנצא מהחדר הקטן שבו גרנו אצל ההורים שלי. כולנו הצטופפנו אז בחדר אחד עם מטבח ושירותים. אבל אחרי התקיפה לא יכולתי לעשות את זה, לא היו לי את הכוחות. רק לפני שנתיים הצלחתי להגשים את החלום שלי ולעבור לבית נפרד משלי.

אבל לצערי, אשתי, מייסון, נפטרה בגיל ארבעים, ב-5.6.17. היא לא הספיקה לשמוח על הגשמת החלום שלנו. היא נפטרה בלי שתזכה לראות את הילדים שלנו גדלים, מסיימים את הלימודים באוניברסיטה, מקימים משפחות משלהם ומצליחים בחיים. כמו כל האימהות בעולם היא חלמה שיהיו לה נכדים לפנק ולשחק איתם. היא לא הספיקה אפילו לעבור לגור בבית שלנו, שהיא כל כך חלמה עליו.

עבדתי כאחראי על הביטחון בבית חולים ולאחרונה התחלתי לעבוד כיועץ בלשכת יו"ר עיריית רמאללה. אבל החיים לא נמדדים במעמד חברתי ולא בכסף, את הרגשות אי אפשר לתקן. אפילו אם יהיה לי כל הכסף שבעולם, האירוע לא ירפה ממני ואני תמיד אזכור איך החיילים ההם היכו אותי והשפילו אותי לעיני עשרות אנשים ומצלמות

אמין חמדאן, כיום בן 47, תושב בית סירא שבמחוז רמאללה, שב ונפגש השנה עם תחקירן בצלם איאד חדאד וסיפר לו על שהתרחש מאז פגישתם מיד לאחר שהוכה:

כשתיעדתם את האירוע, הכול היה עדיין טרי. בקושי עברו אז חמישה ימים מאז שזה קרה. החיילים גרמו לי שברים בלסת הימנית ופצעים בפה וגרמו לי לחבלות וחבורות בכל הגוף. אחר כך התברר שהם גם שברו לי שלוש צלעות. במשך יותר משבוע הפנים שלי היו כל כך נפוחות שהיה קשה לזהות אותי.

בזמנו הגיעו כמה כלי תקשורת וזה שודר בכמה רשתות שידור, כל העולם ראה את זה. גם בצלם הגיש תלונה בשמי, אבל כל זה היה לשווא, לא יצא מזה כלום. התוקפים נשאר חופשיים, אולי הם אפילו תקפו אנשים אחרים כי הם יודעים שיש להם יד חופשית לפגוע בפלסטינים.

אחרי האירוע עברתי ניתוח בלסת ובמשך שישים ימים הלסת הייתה סגורה. אכלתי עם קש ולא יכולתי להזיז את הראש. לא יכולתי לדבר, לצחוק, יכולתי לתקשר עם אנשים רק בכתב. חיכיתי בקוצר רוח שיורידו לי את מכשיר הקיבוע, אבל גם אחרי שהורידו אותו עברתי שיקום במשך חודשיים ורק אחר כך, בהדרגה, מצבי השתפר.

עברתי עוד טיפולים ופיזיותרפיה, עד שהבראתי לגמרי לשברים בצלעות לקח כמה חודשים לעבור, כי אי אפשר לשים גבס. כל תנועה שעשיתי כאבה לי מאוד. בגלל הכאבים גם היה לי קשה לישון בכל התקופה הזו. במשך ארבעה או חמישה חודשים אחרי התקיפה הייתי מרותק לבית והייתי במצב נפשי קשה מאוד.

הריגתו של סמיר חיג'אזי, בן 39 ואב לשניים, רפיח שברצועת עזה, 28.11.04

עדותה של נסרין חיג'אזי, בת 26, אשתו של סמיר העדות נגבתה על ידי זכי כחיל ב-5.12.04

הבית שלנו נמצא בחלק המערבי של רפיח ויש בו שתי קומות. אנחנו גרנו בקומה השנייה – אני, בעלי סמיר שנהרג ושני הילדים שלי, מחמוד בן השמונה ובנאן בת השש. הקומה הראשונה לא הייתה מוכנה עדיין ונועדה לשמש כמרפאה עבור בעלי, שהיה אורטופד בבית החולים נאסר בח'אן יונס. הוא לא הספיק לסיים את הקמת המרפאה שלו.

בקומה השנייה יש ארבעה חדרים, שניים פונים דרומה ושניים צפונה. הצד הדרומי של הבית מסוכן כי במרחק של פחות מ-250 מטרים ממנו נמצא מגדל תצפית של הצבא הישראלי שנקרא מגדל זוערוב. הרבה כדורים פגעו בבית שלנו ויש סימני ירי על הדלתות, החלונות, הקירות והמרפסות. בעבר חדר השינה שלנו היה בצד הזה, אבל בגלל הסכנה עברנו לחדר בצד הצפוני. החדר הדרום מערבי, שהוא הכי חשוף, נשאר נטוש ובחדר הצפון מערבי יש מרפאה קטנה.

ביום ראשון, 28.11.04, סמיר הגיע הביתה בסביבות השעה 15:00, מוקדם יחסית. הוא היה בבית החולים מהשעה שמונה בבוקר ועד השעה 14:00. לעיתים קרובות הוא עבד עד שעות מאוחרות יותר. הוא אכל ארוחת צהרים וישב לעזור לילדים בשיעורי הבית ואז הגיע אליו מישהו לטיפול. אחרי חצי שעה הוא סיים לבדוק אותו וחזר לילדים. בינתיים הם סיימו את השיעורים והוא ישב לשחק איתם. הוא היה אבא מסור והקדיש הרבה זמן לילדים. הם אהבו אותו מאוד. סמיר שיחק איתם עד שבע בערב ואז הבאתי

לילדים ארוחת ערב. סמיר, שאכל בשלוש, עדיין לא היה רעב אבל הוא ישב איתם לשולחן כי הם אהבו לאכול איתו. הם אמרו שאם הוא לא יאכל איתם גם הם לא יאכלו אז הוא העמיד פנים שהוא אוכל. אחרי האוכל הוא הקריא לילדים סיפורים והם נרדמו, בערך ב-19:30.

אחרי שהילדים נרדמו, סמיר עבד על המחשב שבחדר הילדים ואני ישבתי בסלון ולמדתי למבחן. אני סטודנטית בפקולטה ליסודות הדת בשלוחת ח'אן יונס של האוניברסיטה האסלאמית. בסביבות השעה 20:00 שמעתי ירי אינטנסיבי וירי פגזים של הישראלים מכיוון מזרח. היה ריכוז של טנקים ליד מגדל זוערוב ולאורך הגבול עם מצרים, במרחק של קילומטר או קילומטר וחצי מדרום-מזרח לבית שלנו. לא התרגשתי כי התרגלנו כבר לירי הזה, בעיקר בשעות הערב. זה ככה מאז שהתחילה אינתיפאדת אל-אקצה.

קצת אחרי 20:00 התקשרו לסמיר מבית החולים ואמרו לו שצריכים אותו דחוף. הוא הלך להתארגן ולפני שיצא הוא נכנס לחדר הילדים כדי לראות אותם לפני שהוא יוצא, רק לוודא שהם בסדר. הוא פתח את הדלת של החדר והסתכל החוצה מהמרפסת. לאחר מכן הוא חזר לחדר, סגר את דלת המרפסת והסתכל על הילדים. באותו רגע הוא נפגע בבטן שלו, בצד ימין. הוא אמר רק "אה, אה!". רצתי לחדר וראיתי אותו שם את היד שלו על הבטן. הוא אמר לי שהוא נפגע וכשסיים לדבר הוא נפל על הרצפה. הילדים, שהתעוררו מהירי, צרחו. סמיר לא אמר יותר אף מילה ואז איבד את ההכרה.

הזמנתי אמבולנס ואמרתי להם שד"ר סמיר חיג'אזי נפגע ושיבואו מהר. סיימתי את השיחה וחזרתי לסמיר. לא ידעתי מה לעשות. אמרתי לו: "מה אני יכולה לעשות כדי

לעזור לך?". הייתי בחרדה נוראית, צעקתי ובכיתי. זה היה בערך בשעה 20:30. אחרי רבע שעה בערך שמעתי את האמבולנס בחוץ, אבל הם לא ידעו איפה בדיוק נמצא הבית שלנו אז יצאתי מהמרפסת וצעקתי להם ואז הם פינו את סמיר לבית החולים. אמרתי להם שיעזרו לו מהר.

אחר כך הלכתי לבית של חמי והשארתי שם את הילדים. הלכתי לבית החולים וחיכיתי שם בערך שעה ואז הרופאים הודיעו לי שיש לו דימום פנימי והם צריכים מנות דם. אבל בשעה 22:00 הם אמרו שכבר אין צורך כי הוא מת. מאוחר יותר שמעתי ברדיו שבאותו ערב וגם למחרת נפגעו באזור הזה עוד הרבה אנשים.

הלכתי לבית של חמי ומאז נשארנו אצלו. אני לא מסוגלת לחזור לבית שבעלי נהרג בו ושיש לי בו זיכרונות יקרים כל כך ממנו.

תשובת הרשויות: לא נפתחה חקירה

[...]

- מבירור שנערך מול הגורמים המבצעיים עולה, כי בשעה ובמקום הנזכרים בפנייתכם, בוצע ירי לעבר דמויות שנחשדו בשל זחילתם באזור המועד לפעילות חבלנית עוינת, ובשעת לילה.
- משכך, ושמלא הופרו לכאורה כללי הפתיחה באש, לא מצא הפצ"ר לנכון להורות על פתיחה בחקירת מצ"ח.

מכתב מיום 16.7.07 לבצלם מאל"ם לירון ליבמן, התובע הצבאי הראשי

2019

הילדים לבד, לימדתי אותם והשגחתי עליהם כשהיו חולים. החיים עברו עליי בבדידות. בקושי רב המשכתי בלימודים, רק כדי שאוכל למצוא עבודה לפרנס את הילדים. הרבה גברים הציעו לי נישואים, אבל סירבתי להתחתן שוב, כי אז הילדים יישארו אצל חמי ולא הסכמתי לעזוב אותם.

בעלי חסר לי בכל האירועים, ובמיוחד בחגים ובימי ההולדת של הילדים. בחודש הרמדאן אני תמיד נזכרת בו. חסרים לי החיוך שלו, הצחוק שלו והאהבה שהוא הרעף על הילדים שלנו. חסרה לי תחושת המשפחתיות שהייתה לנו ביחד. לחיים אין טעם בלעדיו.

הבן שלי מחמוד סיים עכשיו לימודי תעודה בחשמלאות רכב, והבת שלי ביאן היא סטודנטית שנה שלישית לרפואת שיניים באוניברסיטת פלסטין בעזה. לפני שלוש שנים, כשביאן סיימה תיכון וקיבלה ממוצע של 91.3 במגמה הריאלית, התגעגתי אליו כל כך כי רציתי שיהיה לידי ושנשמח ביחד על ההצלחה של בתנו. גם לביאן הוא חסר מאוד ברגע ההוא. היא החליטה ללמוד בפקולטה לרפואה כי זה מה שאבא שלה רצה כשהיא הייתה ילדה קטנה.

ב-2017 מחמוד התחתן אבל לא הרגשתי שום שמחה ביום החתונה. כשנכנסנו לאולם השמחות, בלי אבא שלו, הייתי אפופה בעצב וברגשות קשים מאוד. כל כך רציתי שהוא יהיה איתנו, ישמח איתנו, שיראה את מחמוד כחתן.

ניסרין חיג'אזי, כיום בת 40, סיפרה השנה לתחקירנית בצלם אולפן אל-כורד על חייה מאז נהרג בעלה:

כששמעתי שבעלי מת מפצעיו הייתי בהלם. לא ציפיתי שזה יקרה. הוא נפגע בבטן ולא חשבתי שהוא ימות מזה. בכיתי הרבה, אמרתי שוב ושוב "אנחנו שייכים לאלוהים ואליו נחזור". לא יכולתי להתמודד עם מה שקרה, זה היה כל כך פתאומי. תוך דקות איבדתי אותו. למחרת נערכה הלוויה שלו. חיבקתי אותו, נישקתי אותו ואמרתי לו "לך לשלום". הילדים כל הזמן בכו.

הייתי רק בת 26 כשאיבדתי את בעלי, הפכתי לאלמנה והילדים שלי ליתומים. מהרגע שהוא נפל כשהיד ואיבדנו אותו התחילו הסבל שלי והקשיים של גידול הילדים לבד.

כשבעלי נורה הוא היה בתוך הבית, לא נשקפה ממנו שום סכנה לצבא הישראלי שהרג אותו. הוא היה אזרח, שעמד בחדר השינה של הילדים שלו. הצבא ידע מה קרה, אבל הם אפילו לא הביעו צער ולא התנצלו על המעשה. אף אחד גם לא נשפט ולא נדרש לתת על זה דין וחשבון, כאילו ישראל היא מעל החוק.

מאז שאיבדתי את בעלי אני חיה בעצב. איבדתי גם בעל וגם את המפרנס שלי ושל הילדים שלי. הילדים גדלו בלי שהספיקו לחיות עם אבא שלהם ולהכיר אותו. נשללו מהם האהבה שלו, ההשגחה שלו והדאגה שלו לשלומם ולצרכים שלהם, הם איבדו כל דבר יפה בחיים שלהם. נגזלה מהם האפשרות לקרוא "אבא!". בעלי אהב מאוד את הילדים והיה אבא מאוד מסור. הם היו בשבילו הכול והוא עשה הכול בשבילם. אבל הכדורים של הצבא הישראלי גזלו אותו מהם. גם אני סבלתי הרבה מאז שאיבדתי אותו. גידלתי את





נפל. אנחנו ברחנו והתחבאנו בחצר של הבית שלי. ראינו משם מישהו יורד מהג'יפ ולוקח משהו מהאדמה, אולי זה היה האקדח צעצוע שסלאח א-דין החזיק.

אבא שלי סיפר לי מאוחר יותר שפינו את סלאח א-דין לבית חולים ג'נין. אחרי שעה וחצי שמעתי הודעה ברמקולים שסלאח א-דין מת, וקריאה לתושבים לבוא ולהשתתף בהלוויה שלו. הרגשתי כאב גדול, סלאח א-דין היה חבר שלי ולמדנו ביחד, שיחקנו יחד. היינו רחוקים מהחיילים, לא קרה שום דבר שיוביל לירי. בערב, אבא שלי חזר הביתה ושבר את האקדח שקניתי בבוקר. הוא אמר לי שזאת הסיבה שסלאח א-דין מת, כי גם הוא שיחק ברובה מפלסטיק.

תשובת הרשויות: הפנייה לא אותרה

1. קיבלנו לידינו את פנייתך שבסימוכין ואנו פועלים לביורורה.
2. עם תום הבירור נעדכןך בדבר תוצאותיו.

מכתב מיום 14.3.05 לבצלם מאל"מ לירון ליבמן, התובע הצבאי הראשי

ניתנה הוראה על פתיחה בחקירת מצ"ח. עם סיום החקירה, ולאחר בחינת ממצאיה, נעדכנכם.

מכתב מיום 7.2.06 לבצלם מאל"מ לירון ליבמן, התובע הצבאי הראשי

הפנייה לא אותרה.

מכתב מיום 12.9.10 לבצלם מרס"ן דורית תובל, סגנית הפרקליטה לעניינים מבצעיים

הריגתו של סלאח א-דין אבו מוחסן, בן 14, טובאס, 20.1.05 עדותו של תופיק אבו מוחסן, בן 14, תושב טובאס העדות נגבתה על ידי סלאח א-דבעי ב-23.1.05

אני לומד בכיתה ח' בחטיבת הביניים טובאס. בבוקר של יום חמישי, 20.1.05, התעוררתי מוקדם מאוד ושמחתי כי זה היה היום הראשון של החג. לקחתי חמישה שקלים מאבא שלי וחמישה שקלים מאמא שלי והלכתי לחנות המשחקים. קניתי אקדח מפלסטיק. כל החברים משחקים בכלי נשק צעצוע, אנחנו אוהבים לשחק במשחק שאנחנו קוראים לו "הצבא הישראלי נגד הערבים".

בערך בשעה 8:30 בבוקר חבר שלי, סלאח א-דין, בא אליי כדי שנשחק יחד ברחבה ליד הבית שלי, שם משחקים רוב הילדים בגילנו. אנחנו שיחקנו את תפקיד הערבים וחבריים שלנו שיחקו את תפקיד הצבא הישראלי. שני ג'יפים צבאיים רגילים עמדו במרחק של כ-150 מטרים מאיתנו. הם עשו חיפושים במכוניות שעברו בדרך שמובילה לעיירה תיאסיר. לא התייחסנו אליהם מפני שהיינו רחוקים מהם. שישה חיילים בערך עמדו מסביב לשני הג'יפים הישראליים.

בסביבות השעה 10:30 ראיתי את אחד החיילים מוציא את הראש שלו מהגג של הג'יפ הראשון ומכוון את הנשק שלו לעברנו. מיד אחר כך שמעתי ירייה אחת ואחר כך עוד שתיים או שלוש יריות. ראיתי את סלאח א-דין נופל בלי להוציא שום קול. ראיתי דם יורד מהחזה שלו. ניסיתי להרים אותו אבל לא יכולתי מפני שהוא היה כבד.

באותו רגע הגיע רכב מכיוון מזרח. הנהג ירד, הרים את סלאח א-דין ולקח אותו למרפאה. אחר כך הג'יפ הצבאי הראשון, שממנו ירו על סלאח א-דין, הגיע למקום שבו הוא

2019

נכנסתי למטבח וראיתי אותו שם אורז בשקית. שאלתי אותו מה הוא עושה והוא אמר שהשכנה שלנו במצב קשה ובעלה נסע אז הוא לוקח לה אורז. הוא אהב לעזור לאנשים. הוא גם הצטיין בלימודים.

לפני שלוש שנים עליתי לרגל למכה. כשהייתי שם ראיתי את סלאח מקיף את הכעבה כשהוא לובש את בגדי החג שלבש ביום שנהרג. הוא הסתכל עליי ותפס את כיסא הגלגלים שישבתי עליו כדי להקיף את האבן, ממש הרגשתי אותו וראיתי אותו מול עיניי. בכיתי במשך כל הטקס.

בתקופה שאחרי המוות של סלאח הלכתי כל יום או כל כמה ימים לקבר שלו, אבל אחר כך הבנים שלי מנעו ממני להמשיך. הם חששו שאשתגע או שיקרה לי משהו. בשלוש השנים האחרונות אני כבר לא יכולה ללכת בלי עזרה. לפעמים אני מגיעה במכונית רק עד השער של בית הקברות, קוראת שם את סורת אל-פאתחה ומתפללת בשבילו ואז חוזרת הביתה. רק ככה אני מצליחה להרגיש קצת נחת. אין דבר יותר קשה בשביל אמא מהמוות של הבן שלה.

אני בוכה בכל יום על בני שנהרג בדם קר. הוא בסך הכול שיחק כמו שילדים פלסטינים משחקים. חלק מהילדים שיחקו את תפקיד הצבא ואחרים את התפקיד של הצעירים הפלסטינים שמתנגדים לצבא עם אבנים. לא תיארתי לעצמי שהמשחק הזה יהפוך לאמת ושבמקום לשחק שהיד הבן שלי יהפוך לשהיד אמיתי.

חדשות. הוא נישק אותי ושאל אותי: "אמא, מה דעתך על הבגדים האלה?" עניתי לו: "מאוד יפים אבל הנעליים נראות לי גדולות". ואז הוא ענה: "ככה יותר טוב, הן יתאימו לי גם בקיץ הבא. בכל פעם אני קונה נעליים שמהר מאוד כבר לא מתאימות לי כי אני גדל מהר".

הוא לקח קצת כסף כמתנה לחג מאבא שלו, מאחותו הגדולה וממני ואז הוא הלך לדודה שלו, אחותי, שגרה לידנו, וגם היא נתנה לו קצת כסף. אחר כך הוא הלך עם חבר שלו תוופיק אבו מוחסן ועם עוד כמה ילדים מהשכונה לשחק ביחד. מאוחר יותר נודע לי שהם הלכו וקנו אקדחי צעצוע ושהצבא ירה בסלאח בזמן שהם שיחקו בהם.

כשהגעתי לבית החולים ונכנסתי לחדר שבו סלאח א-דין היה, הרמתי אותו אל החזה שלי והסתכלתי עליו. שאלתי אותו: "למה אתה עוזב אותי!" הוא פקח עין והסתכל עליי וראיתי אותו מזיז את השפה התחתונה. אמרתי לרופאים שהוא חי והם אמרו: "כן, עכשיו נטפל בו והוא ישתפר". הרמתי את הבגדים שלו וראיתי מדבקה על אמצע החזה. הם הוציאו אותי מהחדר ואז המשפחה החזירה אותי הביתה.

אחרי חצי שעה הביאו לי אותו הביתה כדי שאפרד ממנו. אני לא יכולה לשכוח את הרגע האחרון איתו, הוא פקח את העיניים והסתכל עליי כאילו שהוא רוצה להגיד לי משהו.

בהמשך נודע לי שהצבא התנצל על האירוע. אבל מה אני אעשה עם ההתנצלות הזו! גם אם ימלאו את הבית הזה בסליחות ובהתנצלויות, מה זה מועיל? האם זה יחזיר לי אותך? הפצע הזה לא החלים עד היום ואני לא אשכח אותו לעולם.

עד היום כולם מדברים על סלאח, במיוחד אחיו ואחיותיו. הוא היה ילד טוב לב וחשב על כולם. קצת לפני שהוא נהרג



שהרזאד אבו מוחסן, אמו של סלאח א-דין, בת 66, אלמנה ואם לתשעה, שוחחה השנה עם תחקירנית בצלם סלמא א-דיבעי על חייה מאז נהרג בנה:

סלאח א-דין היה הבן הקטן שלי, היינו קשורים מאוד אחד לשני. הוא היה ילד מאוד חברותי ואהב את כולם. איבדתי אותו ביום הראשון של חג הקורבן. בבוקר הוא היה בבית. הוא קנה לכבוד החג שני סטים חדשים של בגדים, אחד ליום הראשון ואחד לשאר הימים. באותו בוקר הוא לבש אחד מהם - חולצה כחולה ומכנסי ג'ינס וגם נעל נעליים

הריגתה של הדיל ר'בן, בת 7, בית לאהייה שברצועת עזה, 10.4.06 עדותו של מוחמד ר'בן, בן 40 ואב ל-11, אביה של הדיל העדות נגבתה על ידי מוחמד סבאח ב-1.8.06

איבדתי את הבת שלי ב-10.4.06, בשעה 17:30. הצבא הישראלי ירה אז פגזים מזרחית לעזה והדיל נפגעה מרסיסים בראש ובבטן. הריסות הבית נפלו על גופתה. עשרה בני משפחה נוספים נפגעו מרסיסי הפגז.

הדיל הייתה בת שבע כשנפלה כשהידה, היא הייתה אמורה לעלות לכיתה ג'. כשהיא נולדה, היא הייתה כל כך יפה וחמודה ומילאה את כל הבית באושר ושמחה. כל בני הבית כל הזמן התעניינו בה. פינקנו אותה הרבה, כשהדיל ביקשה ממני משהו תמיד נתתי לה. היא קיבלה דמי כיס של יותר משקל, אפילו שלושה שקלים, כי אני עבדתי כנהג מונית.

היא הייתה מאוד בוגרת לגילה ותמיד הסכימה לעזור לאמא שלה. החיוך לא ירד לה מהפנים והיא הייתה אהובה מאוד. היה לה קשר טוב עם החברות שלה ועם האחים שלה והיא שיחקה איתם הרבה. הדיל תמיד דיברה בשקט ולא אהבה שהיו צעקות בבית.

כשהייתי רואה חדשות, הדיל הייתה יושבת לידי, ואם היו מראים משהו קשה או מכאיב היא הייתה מיד אומרת "יא חראם!". אבל היא בעיקר אהבה לראות סרטים מצוירים. אחרי שהייתה מסיימת לראות אותם, היא הייתה קמה וממשיכה בלימודים שלה או קוראת. היא הייתה תלמידה חרוצה, בעיקר באנגלית, ותמיד חיפשה מילים חדשות ובמיוחד כאלה שקשורות לבעלי חיים ולצעצועים. היא מאד אהבה לשחק עם חתולים, ולכן יש לנו בבית חתול.

כשהיינו רואים מחלון הקומה העליונה את חיילי הכיבוש הישראלי נכנסים לבית לאהייה, אפילו במרחק של 300 מטרים מהבית שלנו, הדיל הייתה נבהלת מאוד. היא פחדה מהטנקים, מהירי, מהקולות של המסוקים. היא הייתה רצה למטה מרוב פחד. כשהיא הייתה רואה דברים קשים בטלוויזיה היא הייתה בוכה. היא לא יכלה לסבול את המראות ואמא שלה הייתה מחבקת אותה ומנסה להקל עליה. כשכוחות הכיבוש נסוגו מרצועת עזה היא הייתה מאוד מאושרת. היא הניפה את דגל פלסטין על הגג ואמרה לי "אין חיילים".

בבוקר שבו הדיל נהרגה היא התעוררה בסביבות השעה 6:00 ואכלה ארוחת בוקר עם האחים והאחיות שלה. זה היה יום חופש לכבוד יום הולדתו של הנביא, והיא יצאה יחד עם אחותה לבית של דודה שלה שנמצא לידנו. הן חזרו הביתה בסביבות 11:30 והיא המשיכה לשחק בתוך הבית ובחצר הקדמית עם האחים והאחיות שלה עד השעה 14:30. אני חזרתי אז הביתה מהעבודה וראיתי אותה מתווכחת עם אמא שלה כי היא רצתה חליפת ספורט בדיוק כמו זו שאמא שלה הביאה לאחותה, אמנה. אמרתי לה שאני אביא לה חליפה כזו והלכתי לנוח בחדר השינה. לפני שהלכתי, היא אמרה לי: כשתתעורר תביא לי את החליפה!".

בשעה 16:00 התקשר אלי אחד הלקוחות שאני מסייע במונית. יצאתי מהחדר ופגשתי את הדיל שביקשה ממני שני שקלים. היא אמרה שהיא צריכה לקנות מחברת ועפרון. אמרתי לה שאתן לה כשאחזור ואז היא התעקשה שאביא לה את חליפת הספורט. היא סירבה ללכת להתקלח עד שאביא לה אותה. אמא שלה אמרה שאני אביא את החליפה בדרך חזרה, ואז היא נכנסה להתקלח.

יצאתי עם המונית ואז אשתו של אחי התקשרה ואמרה לי שפגז פגע בבית שלי. בדיוק הייתי ביציאה מבית חנון. הורדתי מהר את כל הנוסעים מהמונית ונסעתי הביתה הכי מהר שיכולתי. הגעתי עשר דקות אחרי שהפגז פגע. בכניסה לבית היו הרבה אמבולנסים וכל השכנים התאספו שם.

נסעתי מהר לבית החולים, וראיתי שם ארבעה מהילדים שלי. הייתי בטוח שכל שאר הילדים שלי נהרגו. אחי, מנסוה, שהיה בבית החולים אמר לי: הבת שלך הדיל נפלה כשהידה. אז הבנתי שהפגז נפל בתוך הסלון, ממש ליד הדיל. היא נהרגה במקום מפגיעה של רסיס בראש שלה. כל בני המשפחה שלי נפצעו.

בצלם לא פנה לפרקליטות הצבאית בדרישה לחקירה במקרה זה, שכן בהתאם למדיניות הפרקליטות באותה עת, אירועים מסוג זה הוגדרו על ידה כ"אירועי לחימה", שבגינם לא נפתחה חקירת מצ"ח.



2019

התמלאה דם. התעלפתי והחזירו אותי לבית החולים. יומיים לא הפסקתי לבכות.

כל הילדים שלי נפצעו מרסיסים ולחלקם היו גם כוויות בכל הגוף. במשך חמישה חודשים הלכנו יום יום לבית החולים כדי להוציא את הרסיסים. אחר כך קיבלנו טיפולים יומיומיים במשך שלוש שנים בערך במרפאה של "רופאים ללא גבולות". הבנות שלי היו צריכות גם לעבור ניתוחים פלסטיים. הילדים קיבלו גם סיוע נפשי.

עד לרגע זה אני סובלת מהשלכות ההפגזה ההיא. 13 שנה אני והילדים שלי חיים בסבל. בני מוניר, שהוא היום בן 22, סובל במיוחד. עכשיו הוא נמצא כבר כמה חודשים בטיפול במצרים עם אבא שלו. יש לו רסיסים בתוך האף והוא מתקשה לנשום. יש לו גם קשיי ראייה כי כמה רסיסים נכנסו לו לעיניים. בהתחלה הוא היה אמור לקבל טיפול בבית החולים אל-מוטלע (אוגוסטה ויקטוריה) בירושלים אבל הצבא הישראלי דחה כמה פעמים את הבקשה שלו להיתר כניסה. בסוף אישרו לו ולפני ארבעה חודשים הוא אושפז שם למשך שבועיים, אבל לא היה שום שיפור במצב שלו. אז הוחלט שהוא ייסע לטיפול במצרים.

לי יש עד עכשיו רסיס בתוך הצוואר ואני לא מסוגלת להזיז את הצוואר ואת הכתפיים. הרופאים אמרו שיש סכנה שאם ינסו להוציא אותו זה ייגרם לי לשיתוק, אז השאירו אותו. אני חיה על משככי כאבים, תרופות וכל מיני טיפולים שאני ממשיכה לעבור. הבת שלי, תחריה, שהיא בת 21, סובלת מבעיות בכליות שלה, שמתנפחות בגלל רסיסים שחדרו אליהן.

כמובן שלהפצה הזו היו גם השלכות על הבריאות הנפשית שלנו. הילדים שלי נעשו מאוד מתוחים והם נבהלים

ספייה ר'בן, אמה של הדיל, בת 51 ואם ל-11, פגשה השנה את תחקירנית בצלם אולפת אל-כורד וסיפרה לה על ההפגזה שבה איבדה את בתה ועל חייה מאז:

באותו יום הצבא הישראלי הפגז את בית לאהייא, בלי שום הבחנה. היו רסיסים בכל מקום. אמרתי לילדים שלי שלא יתקרבו לחלון, שלא יפגעו מהפגזים. פתאום הבית שלנו הופגז. הטיל פגע בסלון שבו ישבנו כולנו. מעוצמת הפיצוץ חלק מהילדים שלי הועפו החוצה, מתחת לעצים. כולם נפצעו, הבית נהרס לגמרי.

הגיעו אמבולנסים והעבירו אותנו לבתי חולים בעזה. אני הייתי אז בהריון בחודש התשיעי, עם בני האדי. כתוצאה מהפיצוץ נפל על הגב שלי כבל חשמל ומאז לא קלטתי כלום ממה שקרה. התעוררתי בבית החולים א-שיפאא ולא זכרתי כלום. כל הגוף שלי היה מלא ברסיסים.

למחרת שאלתי את גיסתי על הילדים שלי. היא אמרה לי "כולם בסדר, תודה לאל", אבל לא האמנתי לה. הרי נפצעתי כל כך קשה, והדיל הייתה עליי ברגע הפיצוץ. גיסתי אמרה לי שהם רוצים לקחת אותי הביתה ולא הבנתי למה, הייתי במצב מאוד קשה. אז אמרתי לה: בטח כל הילדים שלי נהרגו". היא אמרה לי שכולם בסדר אבל שהדיל נפלה כשהידה.

צעקתי צעקה גדולה ובכיתי בקולי קולות. לקחו אותי מבית החולים לבית של גיסי כדי להיפרד מהדיל. הייתי במצב קשה וכשראיתי אותה הרגשתי חסרת כוח, הלב שלי נשרף. שמתי את היד שלי מתחת לראש שלה וחיבקתי אותה חזק, נישקתי אותה ובכיתי מאוד. שמתי את היד שלי על מקום הפציעה שלה, בראש. היה לה פתח גדול בראש והיד שלי



מאוד כשהם שומעים הפצצות. הבנות שלי נכנסות ממש להיסטריה כשהן שומעות הפצצות. בעלי בכלל לא מסוגל לעבוד מאז אותו יום.

אני לא מפסיקה לחשוב על הדיל, אני כל הזמן נזכרת בה. כשאני רואה את בנות גילה אני חושבת שהלוואי והיא הייתה בחיים היום והייתי רואה אותה כלה, רואה את הילדים שלה. האובדן הזה שובר לי את הלב בכל פעם מחדש וגורם לי כאב גדול. היא הייתה רק בכיתה ב', כל המורים אהבו אותה. היא הייתה תלמידה מצטיינת וחלמתי לראות אותה סטודנטית באוניברסיטה עם החברות שלה לכיתה. דמיינתי אותה מקבלת ציונים גבוהים וחשבתי איך אני אתגאה בה. אבל הצבא הישראלי גזל לי אותה וגזל מהדיל את הילדות שלה ואת האפשרות לחיות.

ביום ההפצה התקשרו לבעלי מהצבא הישראלי. הם אמרו לו שהם מצטערים ושפגעו בנו בלי כוונה. הם אמרו לו שהם רוצים לשלם פיצוי כספי, אבל בעלי דחה אותם. הוא אמר להם: "עכשיו שום כסף כבר לא יעזור. הדיל מתה, אשתי והילדים שלי כולם פצועים. כסף לא יפתור כלום עכשיו. מה אני עשיתי לכם, אני והילדים שלי? רק אלוהים יעזור לי ויפצה אותי". אחר כך יצר איתנו קשר ארגון זכויות אדם בנוגע להגשת תביעה נגד הצבא הישראלי. אני לא יודעת מה קורה עם זה, הם בקשר עם בעלי.

אחרי ההפצה חיינו בבית הרוס, בחדר אחד שנשאר שלם. אבל אחרי שנה כבר לא יכולנו להמשיך ככה. עברנו לגור בדירה שכורה ואונר"א שילמו לנו את שכר הדירה. בשנת 2013 אונר"א שיקמו את הבית ולפני חמש שנים חזרנו לגור בו. בהתחלה קיבלנו קצבאות מיוחדות לפצועים אבל היום אנחנו לא מקבלים גם אותן בגלל הרשות הפלסטינית שלא מסכימה להעביר את הכסף. מצבנו הכלכלי קשה מאוד.

בעלי והילדים מובטלים ואנחנו לא יכולים אפילו לקנות את התרופות שאנחנו צריכים ואין לי כסף לשלוח לבעלי ולבני שנמצאים במצרים.

שאלוהים ייתן לי כוח לשאת את הסבל הזה. אני לא מפסיקה לבכות.

**הריגתו של מהראן אבו נסייר
ופציעתם של עבד א-ראאוף אל-עדיני
ועימאד אבו שייח'ה, כולם בני 16,
בסמוך לגדר שברצועת עזה, 24.1.07
עדות של עבד א-ראאוף אל-עדיני, תושב דיר אל-בלח
העדות נגבתה על ידי מוחמד סבאח ב-25.1.07**

אני תלמיד בכיתה י' בבית הספר הממשלתי בדיר אל-בלח. אני גר עם אבא שלי, סבתא שלי ודודה שלי בבית בן שני חדרים עם גג מפת. אבא שלי חולה ומובטל ומי שמפרנסת אותנו זאת דודה שלי, שעובדת בחנות ירקות. אין לנו כסף ואני לא מקבל כסף לקנות אוכל כשאני הולך לבית הספר כמו תלמידים אחרים אז אני משתדל לאכול ארוחת בוקר בבית לפני שאני יוצא. רק פעם בשבוע אני מקבל שקל או שניים לעצמי. אין לי גם כסף לנסיעות אז אני צריך כל יום ללכת קילומטר וחצי לבית הספר. אם היו לי אופניים זה היה עוזר. המצב הכלכלי של החברים הטובים שלי בבית הספר, מהראן אבו נסייר ועימאד אבו שייח'ה, יותר טוב משלי אבל לא בהרבה. אני מבלה איתם גם בבית ספר וגם אחרי הצהריים.

לפני יומיים, ב-23.1.07, ביום האחרון של הלימודים, הלכתי לבית הספר וניגשתי לבחינה במתמטיקה. אחר כך, בסביבות 9:00 בבוקר, פגשתי את שני החברים שלי, מהראן ועימאד. ישבנו ביחד בערך רבע שעה. מהראן הציג שנעזב את הלימודים ונחפש עבודה בישראל, העיקר לא להמשיך עם החיים והמצוקה ברצועת עזה. אני ועימאד הסכמנו לרעיון.

סיכמנו שניפגש ב-22:00 במרכז העיר דיר אל-בלח. מהראן הגיע אלי עם אופניים קצת לפני 22:00. הוא הרכיב אותי ונסענו למרכז דיר אל-בלח, שם פגשנו את עימאד. השארנו

את האופניים אצל אחד החברים של מהראן ויצאנו לדרך ברגל, לכיוון מזרח, לגבול עם ישראל. הגענו לשם בשעה 23:30 בלילה. כשהגענו למרחק של כחמישים מטרים מהגבול הסתתרנו מאחורי העצים במקום. הסתכלנו על הגבול במשך שעה. היה שם ג'יפ צבאי ישראלי וחיכינו שהוא יסתלק. בשלב מסוים חשבנו שהוא נסע, כי לא ראינו אותו יותר, אבל אחר כך התברר שהג'יפ פשוט כיבה את האורות. התקרבו לגדר. לא היו לנו שום כלים כדי לחתוך את התיל וחשבנו כבר שנצטרך לטפס על הגדר. זחלנו על הבטן עד התיל ואז קמנו מהר. לרוע המזל היה פתח בתיל של הגדר וזה עודד אותנו להיכנס. בגלל זה מהראן נהרג.

התקרבו לפתח, ואז נפתחה עלינו אש. החבר שלי, שאהבתי, מהראן, נפגע מיד מקליע. שמעתי אותו צועק ומשנן את תפילת השהאדה. אחר כך נורו פצצות תאורה באוויר. הסתכלתי על מהראן וראיתי אותו מדמם מהבטן. החולצה שלו הייתה קרועה באזור הפציעה. שלושתנו שכבנו על האדמה בזמן שהירי נמשך. אני שכבתי על הבטן ונפגעתי בחלק הימני של הישבן. אחרי שנפגעתי קראתי לעימאד בשקט ושאלתי אותו אם הוא נפגע והוא אמר לי שהוא נפגע בכתף. הוא היה במרחק של חצי מטר בערך ממני. מהראן היה צמוד לגוף שלי כי חיבקתי אותו אחרי שהוא מת. בכיתי וביקשתי ממנו לקום, אבל הוא כבר נפטר.

אחרי ארבע או חמש דקות הירי נפסק לרגע ואחד החיילים דיבר איתנו בעברית, אבל לא הבנו כלום. למרות זאת אמרנו בקול רם "תעזרו לנו, אנחנו מדממים ואין שום דבר עלינו, אנחנו רק רוצים לעבוד בישראל, לא רוצים לעשות פיגועים". מיד כשדיברנו אליהם החיילים ירו עוד פעם לכיוון שלנו. היינו חשופים לגמרי. לא היה שום מחסה והיו הרבה פצצות תאורה בשמים. שכבנו שם כשאנחנו מדממים. הירי נמשך עשרים דקות בערך.

אחר כך אחד החיילים דיבר אלינו בערבית ואמר: "תיכנסו דרך התיל של הגבול עם ידיים מורמות". קמנו אבל לא ראינו אף אחד. חצינו את התיל, ורק אז ראינו כעשרה חיילים במרחק של בערך עשרים מטרים מאיתנו. הם היו מעבר לגדר האלקטרונית וכיוונו אלינו את הנשק. החיילים הורו לנו להתפשט. הורדנו את הבגדים שלנו ונשארנו בתחתונים. הם דרשו שנוריד גם את התחתונים. עמדנו מולם ערומים לגמרי. רעדנו מפחד ומהקור העז של הלילה באמצע החורף. עמדנו ככה כמה דקות ואז הם הורו לנו להתלבש. היה לנו קשה להתפשט ולהתלבש בגלל שהיינו פצועים ומדממים.

הם הורו לנו להתקדם אליהם ולטפס על הגדר האלקטרונית. עימאד ניסה לטפס אבל לא הצליח בגלל שהוא נפגע בכתף. עזרתי לו לטפס על התיל שהגיע לגובה של שלושה מטרים בערך. אחר כך עליתי וירדתי בעצמי, היה לי מאוד קשה. הם הורו לנו לשבת על האדמה ולשים את הראש בין הרגליים ואחרי פחות מחמש דקות הם הורו לנו ללכת, כשהם הולכים מאחורינו ומכוונים אלינו נשק. הלכנו לכיוון מזרח חמישים מטרים בערך. אז הם טיפלו בנו. אחד החיילים נתן לי עזרה ראשונה. הוא היה במדים ירוקים והיה לו פנס על הראש. חייל אחר טיפל בעימאד. כשהם סיימו הם הכניסו אותי ואת עימאד לג'יפ צבאי וכיסו את העיניים שלנו. הג'יפ נסע ואחרי חצי שעה הם הורידו אותנו במוצב צבאי ישראלי והסירו מעלינו את כיסוי העיניים. חלק מהחיילים במוצב צילמו אותנו, כאילו שאנחנו איזה פלא. הם לקחו את עימאד הצידה, רחוק ממני. אחר כך התברר לי שהם לקחו אותנו לבית חולים בישראל. אותי לא לקחו לבית חולים ולא באמת טיפלו בי, למרות שהפצע שלי כאב מאוד. הם שמו אותי בחדר.

בשעה 6:00 בבוקר בא אליי ישראלי בבגדים אזרחיים. כנראה שהוא היה איש מודיעין. הוא דיבר אתי בערבית

תשובת הרשויות: התיק נסגר

התיק נסגר לאחר בדיקת התייחסות הגורמים הצבאיים. במועד האירוע האמור זוהו שלושה אנשים שנעו בהליכה שפופה לכיוון גדר המערכת, כשאחת הדמויות נצפתה אוחזת דבר מה בידה. במרחב המדובר הייתה התראה על הנחת מטען. כששלושת האנשים הגיעו לגדר, בוצע לעברם ירי. בהמשך, התבקשו שניים מהם להשיל מעליהם את בגדיהם על מנת לשלול חשש למטענים. לאחר מכן, הוענק להם טיפול רפואי בשטח ע"י רופא צבאי. נוכח האמור, הוחלט שלא לפתוח בחקירת מצ"ח.

מכתב מיום 12.9.10 לבצלם מרס"ן דורית תובל, סגנית הפרקליטה לעניינים מבצעיים

ושאל אותי בן כמה אני ואיך קוראים לי וענית לי. הוא שאל אותי: "למה אתה רוצה לבוא לישראל?" אמרתי לו שאני רוצה לעבוד בישראל. הוא הציע לי כסף אבל סירבתי כי הייתי בטוח שהוא רוצה שאעבוד עם המודיעין. הוא הציע לי עוד פעם ושוב סירבתי.

אחר כך העבירו אותי לחדר אחר, ובשעה 9:00 עימאד הגיע. בערך בשעה 14:00 הגיעה קבוצה של חיילים ואחד מהם אמר לנו להתכונן לחזור לעזה. הם כיסו את העיניים שלנו, הכניסו אותנו לג'יפ ולקחו אותנו עד השער בגבול באזור אל-מר'אזי. עברנו בשער, ואנשים שחיכו שם הזמינו לנו אמבולנס שלקח אותנו לבית החולים בدير אל-בלח. הרופאים עשו לנו בדיקות וצילומים. שוטרים פלסטינים שהגיעו לבית החולים אמרו לנו להגיע לתחנת המשטרה כשנשתחרר כדי לספר להם מה קרה, וכך עשינו. עכשיו אני בבית שלי, והימים עוברים, אבל אני מרגיש שאני עדיין חי את מה שקרה.



2019

לצערי הרב, מאז האירוע ועד עכשיו, שלטונות הכיבוש לא טרחו בכלל לחקור את מה שקרה. אף גוף לא יצר איתנו קשר בעניין הריגת הבן שלי. קיוויתי שתיפתח חקירה, שהחייל שהרג את בני בדם קר יעמוד לדין וישלם על הפשע שעשה. אני חושב שהם היו צריכים לפצות אותנו על הנזק הנפשי והכלכלי שנגרם לנו. אבל לא היה כלום, לא דין ולא חשבון.

זכרייא אבו נסייר, אביו של מהראן, בן 55 ואב לחמישה, שוחח השנה עם תחקירן בצלם ח'אלד אל-עזאייזה על בנו:

אני שייך למנגנון המודיעין הצבאי ששייך לרשות הפלסטינית ברמאללה. ב-24.1.07, קצת אחרי חצות, הייתי בבית ועקבתי בטלפון שלי אחרי מקרה של אנשים שעברו את הגבול מזרחית לדיר אל-בלח. כך נודע לי שחיילי הכיבוש ירו לעבר שלושה נערים ופגעו באחד מהם במוותן ימין, בחלק התחתון של הגב, ושהחיילים השאירו אותו במקום כשהוא מדמם. הוא נפל כשהיד. נודע לי גם ששני נערים נוספים נעצרו, אחד מהם נפצע. בינתיים שמתי לב שהבן שלי מהראן לא בבית, שלא כהרגלו. דאגתי לו והתחלתי לשאול עליו ולחפש אותו. שלחתי קרוב משפחה שלי לבית משפחת אל-עדיני, שהבן שלהם חבר של מהראן, וככה נודע לי שגם הבן שלהם לא בבית.

כשהגיע הבוקר החששות שלי גברו. הלכתי לבית החולים כדי לברר מי הנער שנהרג, ואז התברר לי שזה הבן שלי מהראן. הרגע שבו ראיתי אותו היה רגע קשה מאוד. בכיתי מאוד והייתי בהלם. מאוחר יותר התפללנו למען נשמתו במסגד אל-פורקאן בדיר אל-בלח ויצאנו ללוות אותו בדרכו האחרונה לבית הקברות.

מהראן היה בני הבכור. בזמנו הפנוי הוא עבד בחקלאות כדי להרוויח דמי כיס. הוא תמיד עזר בסידורים ובקניות לבית. לא היה לו שום קשר עם ארגונים כלשהם, הוא לא השתייך לשום ארגון ובכלל לא התעניין בפוליטיקה. הוא אהב לשחק כדורגל ולרוץ, הוא שיחק בקבוצת כדורגל לנוער במועדון ספורט א-תראבוט בדיר אל-בלח וגם השתתף בתחרויות ריצה. הוא היה נער שקט ואהוב על כולם.



פציעתו של יזן סאפי, בן 13, מחנה הפליטים אל-ג'לזון שבמחוז רמאללה, 1.8.08 עדות נגבתה על ידי איאד חדאד ב-10.8.08

ביום שישי, 1.8.08, אחרי תפילת אחר הצהריים, הלכתי לחתונה של קרוב משפחה שלי, איאד א-רמחי. החתונה נערכה באולם "סונדוס" שנמצא מאחורי תחנת הדלק על הכביש הראשי של מחנה הפליטים אל-ג'לזון. הייתי באולם עם המשפחה שלי ומדי פעם יצאתי החוצה לשחק עם הילדים האחרים.

בסביבות השעה 18:30, בזמן ששיחקנו, שמענו ירי של כדורים חיים וכדורי "גומי" מכיוון מערב. הירי נשמע רחוק ואף אחד לא התייחס אליו יותר מדי. שמעתי אנשים אומרים שהצבא נמצא במחנה. אחרי כשעה, בסביבות 19:30, ראיתי עשרה כלי רכב של הצבא יוצאים מהמחנה לכיוון כביש בית-אל. הם עברו מול אולם האירועים. עמדתי לפני תחנת הדלק ופתאום ראיתי שהם עוצרים באמצע הכביש, במרחק של שלושים או ארבעים מטרים מהתחנה. יותר מעשרה חיילים התפזרו באזור והתחילו לירות כדורי "גומי" על כמה ילדים שזרקו עליהם אבנים מהסמטאות של המחנה.

התחבאתי בפניה של תחנת הדלק. אחרי שתי דקות בערך הצצתי לכיוון החיילים וראיתי חייל ליד הקיר של משרדי אונר"א, במרחק של שלושים או ארבעים מטרים ממני. הוא היה בתנוחת צליפה וכיוון את הרובה שלו אליי. החייל חבש קסדה והיה שחרחר ונמוך עם מבנה גוף בינוני. לידי היו עוד שני ילדים: אמג'ד א-רמחי, בן 13, ומוסטפא נח'ליה, בן 12. אף אחד מאיתנו לא זרק אבנים ואלה שזרקו לא עמדו קרוב אלינו.

פתאום פגע בפנים שלי רימון גז. הרגשתי שמשוה נכנס לי לפה ונפלי, כל הגוף שלי רעד. איבדתי את ההכרה ונפלתי.

התעוררתי אחרי זמן קצר. ראיתי מסביבי בחורים צעירים שיצאו מהחתונה והגיעו כדי לטפל בי. הם הרימו אותי והכניסו אותי לאולם. דוד שלי, שגם היה באולם, הוא חובש ועובד בבית חולים ברמאללה. הוא שם תחבושת על הפה שלי כדי לעצור את הדימום ואז פינו אותי משם מהר לבית החולים.

שם הכניסו אותי לחדר ניתוח ומנתח פלסטי ניתח אותי במשך שלוש שעות בערך. אבא שלי אמר לי שתפרו לי את השפה העליונה, את הלסת העליונה והלסת התחתונה, ואת האף. אבא סיפר לי גם שחסרים חלקים מעצמות הלסת שלי ושיבדתי 12 שיניים. גם הלשון שלי נפגעה מכל הצדדים.

אחרי שלושה ימים שחררו אותי מבית החולים. אבא אומר שאצטרך לעבור טיפולים במשך שלוש שנים, ישתילו לי שיניים תותבות זמניות ואחרי שהלסתות יתפתחו, כשאהיה בן 15, ישתילו לי עצמות לסת חדשות. אחרי השלב הזה ישתילו לי שיניים במקום אלה שאיבדתי.

תשובת הרשויות: התיק נסגר

התיק נסגר לאחר בדיקת התייחסות הגורמים הצבאיים. ביום האירוע התיקיים מבצע צבאי במחנה אל-ג'לזון, במסגרתו נתקלו הכוחות ביידוי אבנים, סלעים, בלוקים, פחים ובחטימת צירים. בתגובה, עשו הכוחות שימוש סביר ומידתי באמצעים לפיזור הפגנות כנגד מפירי סדר אלימים, אשר פעולתם סיכנה את הכוחות. לא נצפתה ע"י מי מהלוחמים פגיעה בנער פלסטיני. גם לאחר צפייה בתמונות ובסרטון שהועברו, לא נמצא חשד לפלילים מצד חיילי צה"ל. לכן הסתיים הטיפול בפנייה זו.

**מכתב מיום 12.9.10 לבצלם מרס"ן דורית תובל,
סגנית הפרקליטה לעניינים מבצעיים**

2019

פעם היינו צריכים לבקש היתר כניסה חדש לישראל, עם כל הטרטור שכרוך בזה. בחלק מהפעמים דחו את הבקשות שלי או של אשתי ללוות את יזן, והיינו צריכים לשלוח אותו עם חברים שלנו. תאר לעצמך איך מרגיש ילד שנכנס למוסד רפואי באזור זר ומקבל טיפול לבד בלי ליווי של מישהו מהמשפחה שלו. זה קשה מאוד.

בכל מקרה, מאז שיזן הגיע לגיל 18 הצבא הישראלי לא מרשה לו יותר להיכנס לירושלים בשביל להשלים את הטיפול. נאלצנו לקחת אותו לטיפולים במרכזים פלסטיניים, שהטיפול בהם פחות טוב. הוא צריך עדיין לעבור טיפולים רציניים, כולל השתלת עצם והשתלת שיניים.

בגיל 18 יזן התחיל לעכל את מה שקרה לו. הוא החליט לחזור ללימודים וניגש לבחינות הבגרות. הוא עבר את הבחינות והשיג ממוצע של 75% ואז הוא התחיל ללמוד מדעי מדינה באוניברסיטת ביר זית. הוא כבר סיים בהצלחה שנה שנייה והמצב הנפשי והבריאותי שלו טוב. ייתכן שהוא עדיין סובל בפנים, שהוא סובל או שכואב לו, אבל הוא בחור עקשן ולא מראה את הקשיים שלו.

בזמנו הגשתי תלונה באמצעות בצלם, אבל אחרי שלוש שנים בערך נודע לי שהתיק נסגר, בלי שום תוצאות. הפושעים שפגעו בבן שלי לא נתנו על זה את הדין, בדיוק כמו בעשרות או מאות תלונות שהגישו פלסטינים נגד חיילים ישראלים. הבן שלי וכל המשפחה סובלים מהפגיעה בו, אבל החייל שפגע בו לא משלם על זה שום מחיר.

והעליונה. חלק מהעצם רוסק, 12 שיניים נשברו והיה קרע בחלק הקדמי של הלשון. יזן אושפז למשך שלושה ימים, שבמהלכם הוא נותח כמה פעמים. אחרי שהוא שוחרר הוא היה צריך לחזור לטיפולים נוספים. במשך יותר משבועיים הוא סבל ונאנק מכאבים. הוא לא היה מסוגל ללעוס כלום והיה לו קשה לדבר. בהדרגה הוא התחיל להתרגל לאכול, לאט לאט, בהתחלה רק מאכלים רכים. בהתחלה היה לו גם מאוד קשה נפשית, הוא כל הזמן שאל אותי מתי הוא כבר יוכל לדבר רגיל ומתי יהיה לו שיניים ומתי הוא יוכל לשחק עם החברים שלו ויחזור להיות כמו כולם.

ארבעה שבועות אחרי הפגיעה שלו התחילו הלימודים. הוא חשש מההתמודדות עם חבריו ועם המורים שלו כשהוא כל כך חלש וכשהוא עדיין מגמגם. הפגיעה הותירה לו צלקת והיה לו עיוות בפה ובשפה העליונה. הוא היה אז בכיתה ז' והיה לו ציונים מצוינים. אבל אחרי שהוא חזר ללימודים, בגלל הטיפולים שהוא היה צריך לעבור ובגלל מצבו הנפשי הוא התקשה מאוד ללמוד ובכיתה י' הוא עזב את בית הספר. התאמצנו מאוד לעזור לו אבל במשך הרבה זמן הוא היה מכונס בעצמו והתבודד. הוא לא אהב שאנשים יראו אותו במצב זה.

המצב הזה השפיע כמובן על כל בני המשפחה, גם מבחינה כלכלית וגם מבחינה נפשית. הטיפולים הרפואיים עלו המון כסף. אנחנו תשע נפשות במשפחה ורוב הילדים למדו אז בבית הספר או באוניברסיטה. לא הייתה לי הכנסה חוץ מהמשכורת שלי, שהיא נמוכה ובקושי מספיקה לנו גם ככה.

בארבע השנים הראשונות קיבלנו כיסוי לטיפולים שלו בבית החולים הדסה, לא היינו יכולים לממן אותם בעצמנו. בבית החולים שמו לו שיניים תותבות, אבל היינו צריכים לקחת אותו בכל שישה חודשים כדי שיתאימו אותו לגיל שלו. בכל



יוסף סאפי, אביו של יזן, בן 52 ואב לשבעה, דיבר השנה עם תחקירן בצלם איאד חדאד על ההתמודדות של בנו עם פגיעתו:

הבן שלי יזן נפצע כשהיה בן 13, כששיחק עם חברים שלו מול אולם חתונות במחנה. חייל ירה רימון גז ישירות עליו, פגע בפה שלו וגרם לו נזק גדול שממשיך ללוות אותו עד היום. רק אלוהים יודע על הסבל והדאגות שגרמה לנו הפגיעה שלו.

באותו ערב, לקחו את הבן שלי למרכז הרפואי פלסטין ברמאללה כשהוא שותת דם. עשו לו צילומי רנטגן והתברר שהיו לו שברים קשים בעצמות של הלסת התחתונה

הריגתם של שישה מבני משפחת אבו חלימה באמצעות פצצת זרחן, בית לאהייא שברצועת עזה, 4.1.09

עדוּתה של ר'אדה אבו חלימה, בת 21 ואם לשתיים העדות נגבתה על ידי מוחמד סבאח ב-9.1.09

גרתי עם בעלי, מוחמד, בן 24, ושתי התינוקות שלנו, פרח, בת 3 ואיה, בת 6 חודשים, באזור א-סייפא בבית לאהייא. בבית גרו גם ההורים של מוחמד ושבעה אחים ואחיות שלו שהקטנה בהם, שהד, הייתה תינוקת בת שנה. בבית היו שתי קומות. בקומה התחתונה היו מחסנים בשטח של 250 מטר מרובע ובקומה העליונה גרנו כולנו. אנחנו חקלאים ויש לנו אדמות ליד הבית.

בשבת בערב, 3.1.09, מטוסים ישראליים פיזרו כרוזים שקראו לתושבים באזור לעזוב את הבתים שלהם. גם בפלישות קודמות הצבא פיזר כרוזים כאלה ולא עזבנו את הבית, ולכן גם הפעם החלטנו שלא נעזוב.

למחרת, ביום ראשון, 4.1.09, בסביבות השעה 16:00, בזמן שכל המשפחה הייתה בבית, הצבא התחיל להפיגז את האזור שלנו. אחרי כמה דקות כמה פגזים נחתו על הבית שלנו. האש התפשטה בבית וכמה מבני המשפחה נשרפו למוות: חמי, התינוקת שלו, שהד, ושלושה מהבנים שלו, עבד א-רחים, זייד, וחמזה. חמותי והבנים שלה יוסף, עומר ועלי נכחו מהאש. גם אני והתינוקת שלי, פרח, שהחזקתי בידיים, נכוונו מהאש, שהתפשטה לכל מקום בבית. הבגדים שלי עלו באש וחלקים מהעור של שתינו נשרפו. למזלי, איה לא נפגעה.

קרעתי את הבגדים מעלי וצעקתי שאני נשרפת. הייתי ערומה מול כל האנשים בבית. הגוף שלי בער והרגשתי כאב נורא מהכוויות. הרחתי את הבשר שלי נשרף. הייתי במצב קשה מאוד. חיפשתי משהו להתכסות בו וכל הזמן צעקתי.

אחיו של בעלי הוריד את המכנסיים שלו ונתן לי ללבוש אותם. החלק העליון של הגוף שלי נשאר ערום עד שבעלי בא וכיסה אותי במעיל שלו.

אחר כך בעלי רץ לכביש כדי להזעיק אמבולנס או למצוא אנשים שיעזרו לו לחלץ את הפצועים וההרוגים. הוא לא הצליח למצוא אמבולנס או ניידת כיבוי אש. דודים ובני דודים שלו שגרים על ידינו באו לעזור לו. בעלי הרים אותי ונבילה, אשתו של הדוד של בעלי, הרימה את פרח. דודה אחרת של בעלי, שגם היא באה לעזור, לקחה את איה.

אני, בעלי, פרח, אחיו של בעלי עומר, נבילה, הבן שלה עלי, ובן דודו של בעלי, מטר, עלינו על עגלה של טרקטור ומוחמד-חכמת, בן דוד נוסף של בעלי, נהג ולקח אותנו לבית החולים כמאל עדואן. לקחנו גם את הגופה של התינוקת שהד. השארנו בבית את ההרוגים ואת שאר בני המשפחה הפצועים.

במרחק של 300 מטר בערך מכיכר אל-עטאטרה היו חיילים. מוחמד עצר את הטרקטור ופתאום החיילים פתחו עלינו באש. מטר ומוחמד-חכמת נהרגו מיד. עלי נפצע מהירי וברח יחד עם אמא שלו, נבילה, ועם עומר. החיילים אמרו לבעלי להתפשט והוא עשה את זה. אחר כך הוא התלבש והחיילים אמרו לנו ללכת ברגל. השארנו מאחור את ההרוגים שהד, מוחמד-חכמת ומטר. אני, בעלי ופרח הלכנו לכיוון כיכר אל-עטאטרה, שם אחד התושבים עצר לנו ולקח אותנו במכונית שלו לבית החולים א-שיפאא. הגענו לבית החולים בסביבות 18:00.

אני עדיין מאושפזת. כל הגוף שלי שרוף וגם הפנים שלי. פרח גם סובלת מכוויות, בדרגה 3. בעלי לא נפגע. בבית החולים הפנו אותי ואת ופרח להמשך טיפול במצרים וניסו לקחת

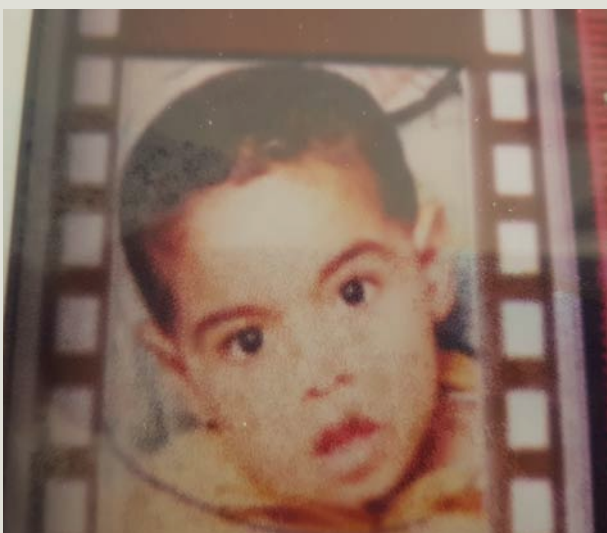
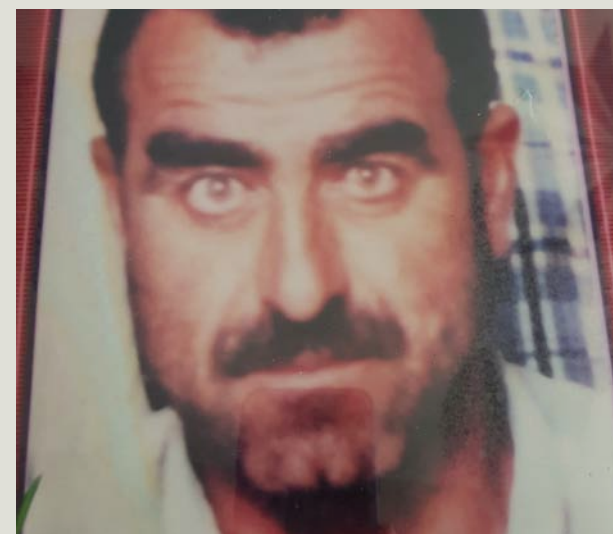
אותנו לרפיח באמבולנס, אבל בדרך הצבא ירה עלינו. הנהג של האמבולנס נפצע קל בפנים ונסע בחזרה לבית החולים. עכשיו אנחנו מחכות שיתאמו את היציאה שלנו למצרים.

ב-29.3.09, כחודשיים וחצי לאחר שמטרה את עדותה לבצלם, מתה ר'אדה אבו חלימה מפצעה בבית חולים במצרים.

תשובת הרשויות: תיק החקירה נסגר

תיק החקירה נסגר ביום 19.7.10.

מכתב מיום 1.1.12 מרס"ן דורית תובל, סגנית הפרקליטה לעניינים מבצעיים



למעלה משמאל בכיוון השעון: עבד א-רחים, ראדה, סעדאללה, חמזה,
שהד וזייד אבו חלימה

מוחמד אבו חלימה, האלמן של ר'אדה, בן 34 ואב לשישה, פגש השנה את תחקירנית בצלם אולפנת אל-כורד וסיפר לה על יום האירוע ועל חייו מאז:

במלחמת 2008-2009, בזמן שהיינו בבית שלנו בבית לאהיא, הצבא הישראלי הטיל על הבית פצצות זרחן לבן. זה קרה ב-4.1.09, בערך בשעה 16:00. כתוצאה מההפצה הזאת נפלו כשהידיים אבא שלי, סעדאללה, בן 45, אשתי ר'אדה, בת 21, והאחים שלי עבד א-רחים, בן 13, זייד, בן 10, חמזה, בן 7 ושהד, בת שנה וחודשיים, שהייתה אחות יחידה בין תשעה אחים. בנוסף, נפצעו אמא שלי, סבאח, שהייתה אז בת 44, הבת שלי פרח, שהייתה בת 3, והאחים שלי עומר, שהיה בן 18, יוסף, שהיה בן 16 ועלי, שהיה בן ארבע.

היום ההוא היה אסון גדול בשבילנו. הפצצות היו מהסוג שמתלקח ובווער. הגופות של האחים שלי ושל אבא היו מפוחמות לגמרי ולפצועים היו פגיעות חמורות ביותר, כולם היו עם כוויות מדרגה שנייה ושלישית. היינו מבועתים מהמראה הזה של בני המשפחה. בכינו וצעקנו וקראנו לשכנים שיעזרו לנו, אבל אף אחד לא יכול היה לגשת להציל אותנו כי הצבא הישראלי היה במרחק של מאה מטרים בערך וירה בכל מי שהתקרב.

אשתי הייתה מאושפזת כמעט שבוע בבית החולים. גם הבת שלי ואמא שלי אושפזו, כולן היו פצועות קשה. אחר כך, עוד במהלך המלחמה, אשתי ובתי הועברו לטיפול מחוץ לרצועה, במצרים, ואני ליווייתי אותן. בזמן שהייתי במצרים המשפחה עשתה תיאום עם הצלב האדום והם קברו את אבא שלי ואת האחים שלי. הגופות היו מפוחמות.

הגופות של בני הדודים שלי מוחמד-חכמת ומטר נשארו במקום שבו הם נהרגו. גם הגופה של אחותי שהד הייתה שם כי לא יכולנו לפנות אותה בזמן האירוע. רק אחרי שבועיים הצלב האדום הגיע לשם ופינה את הגופות שלהם לבית החולים כמאל עודואן. הגופות היו במצב קשה. את הגופה של אחותי שהד אכלו כלבים ואת הגופות של בני הדודים שלי רמסו טנקים.

בבית החולים במצרים אשתי ובתי עברו סדרה של טיפולים, כולל ניתוחים, חיטוי של הכוויות והשתלות עור. אשתי סבלה מאוד בזמן האשפוז. הרופאים הסבירו לנו שבגוף שלה התחילה לפעול שרשרת אינטראקציות של הזרחן שהשביתה את תאי הגוף. המצב שלה החמיר מאוד וב-29.3.09 היא נפטרה. חזרתי לעזה עם הגופה שלה. הבת שלי הייתה במצב קשה והעבירו אותה לטיפול בארצות הברית, אחרי התערבות של עמותה להצלת ילדי פלסטין. היא הייתה שם תשעה חודשים. מצבה השתפר, אבל עד היום היא מקבלת טיפולים. אמא שלי אושפזה במשך שמונה חודשים בערך בבית החולים א-שיפא ואז העבירו גם אותה לבית חולים במצרים.

גם הבת שלי וגם אמא שלי אושפזו במהלך השנים במרכזים לבריאות הנפש כי הן סבלו מהפרעות פוסט-טראומה ומהתקפי חרדה, בעיקר בגלל המראה של הגופות. במיוחד אמא שלי, שאיבדה שישה מבני המשפחה שלה ונפצעה קשה בעצמה.

פינוי לארגוני זכויות האדם והגשנו תביעה נגד הצבא הישראלי כי הוא הפציץ אותנו בכוונה, בזמן שהיינו בטוחים בתוך הבית שלנו ולא סיכנו בשום צורה את הצבא הישראלי. הם הטילו פצצות זרחן לבן שהשימוש בו אסור לפי המשפט

הבינלאומי והם הרגו את אבא שלי, את האחים שלי, את אשתי ואת אחותי התינוקת שהד. התביעה הוגשה באמצעות המרכז הפלסטיני לזכויות אדם בעזה. שנה אחרי המלחמה, הזמינו את אמא שלי לתת עדות ואחר כך הזמינו גם אותי ואת אחי עומר. כל זה היה לשווא. עשר שנים עברו ולא נעשה לנו צדק. הצבא הישראלי ביצע פשע אכזרי בכוונה תחילה, הוא גרם עוול נוראי לילדים חפים מפשע, אותם הרג בפצצות זרחן.

אני מרגיש שהסוגיה הזו מתה, שהיא הפכה לנחלת העבר. ישראל היא מעל לחוק ואף אחד לא מעז לדרוש ממנה דין וחשבון. עברו עלינו עשר שנים של טרגדיה מתמשכת. רק עצב ובכי, בלי רגע אחד של שמחה. מאז המלחמה והמוות של בני המשפחה שלי, אני מרגיש שאני חי בתוך חלום בלהות.

לא שכחתי את היום ההוא, את האסון ההוא. כל הזמן אני נזכר באבא שלי, באחים שלי ובאשתי. אני נזכר איך שיחקתי עם האחים הקטנים שלי, בצחוק שלהם. האובדן של אבא קשה לי מאוד, וגם האובדן של אשתי, שותפתי לחיים. היו לי תקוות שאני ואשתי נמשיך יחד את החיים שלנו, עם הבנות שלנו. אבל החיים והמוות בידי אלוהים. איבדתי את אשתי בזמן שהתפללתי שהיא תבריא, שנחזור יחד לעזה ושנמשיך את החיים שלנו. הרגעים הכי קשים בשבילי הם כאשר הבנות שלי שואלות על אמא שלהן, במיוחד בתי פרח. כואב לי כל כך שהן לא זוכרות אותה. אני מדבר עליה ומספר להן עליה, אבל הן אומרות שהן לא זוכרות אותה.

בערך שנה אחרי המלחמה התחתנתי שוב ונולדו לי מאז שלוש בנות ובן. המשכתי את החיים שלי, אבל שום דבר הוא כבר לא כמו שהיה לפני המלחמה. הזכרונות הקשים מלווים

2019

אותי כל הזמן, במיוחד המראה של אחותי התינוקת שהד. ברגע של ההפצה אמא שלי בדיוק הניקה אותה. מה היא עשתה כדי שיהרגו אותה ככה? היא הייתה האחות היחידה שלנו, אני זוכר את השמחה הגדולה שהרגשנו כולנו כשאמא שלי סוף סוף ילדה בת. אני זוכר איך אמא שלי בכתה מרוב אושר. הלואי ושהד הייתה איתי עכשיו. הייתה יכולה להיות לי אחות כמו לשאר בני האדם, יכולתי לשחק ולצחוק איתה, לקנות לה בגדים וצעצועים. שהד הייתה כמו מלאך מהלך על פני האדמה, כל כך יפה, היא הייתה שמחת הבית. שאלוהים יעטוף אותה ברחמיו, ויעזור לנו לשאת את האובדן הקשה הזה.

שנים אחרי המלחמה אחי מחמוד התחתן, אבל בשבילנו זו הייתה שמחה חלקית בלבד. בכינו כל החתונה, לא הייתה שום אווירת חג בבית שלנו. עברו עלינו ימים קשים בלי האהובים שלנו. שאלוהים ירחם עליהם ויחזק אותנו לסבול את האובדן.

אני עדיין מקווה שאפשר יהיה לפתוח מחדש את העניין שלנו ושהתיק יידון בבתי משפט בינלאומיים. נעשה לנו עוול נוראי ואני מקווה שיביאו לדין את הצבא הישראלי ושישפטו אותם על הפשע שהם ביצעו נגד המשפחה שלי. צריך שגם ארגוני זכויות האדם יתערבו כדי להעלות מחדש את הנושא, שישראל והמנהיגים שלה יובאו בפני בית משפט בינלאומי הוגן, שהם יישאו באחריות על מעשיהם, שיעשה צדק עם המשפחה שלי.



התקפת הזרחה על בית הספר של האו"ם בבית לאהיא שברצועת עזה, 17.1.09. צילום: מוחמד אל-באבא

הכאתו של מוחמד דבאבסה, בן 20,**באשקלון, 23.4.10****עותו נגבתה (בכתב) על ידי מוסא אבו השהש ב-10.8.19**

ב-23.4.10, בסביבות השעה 20:00, הלכתי לבית המלון הנטוש שבו ישנתי. המלון נמצא באזור המרינה באשקלון, במרחק של מאתיים מטרים בערך מאתר הבנייה שבו עבדתי. פתאום התקרב אלי שוטר בלבוש אזרחי ושאל אותי בעברית מאיפה אני. אמרתי שאני מחברון ואז, בלי שום התראה, הוא היכה אותי בקת האקדח שלו כמה פעמים על הראש ואחר כך היכה אותי ברגליים באלה מעץ ונתן לי אגרופים באף. המכות היו מהירות, חזקות וכואבות ולא הייתי מסוגל לעמוד בזה.

הייתי בטוח שהוא ימשיך לתקוף אותי, אז ברחתי ורצתי לכיוון הים. השוטר רדף אחרי ואז ירה לעברי ארבעה כדורים אז עצרתי. הוא שוב תקף אותי ונתן לי אגרופים מהירים באף עד שנפלתי.

השוטר דיבר בטלפון עם מישהו ותוך כמה רגעים הגיעה ניידת משטרה שבתוכה היו ארבעה שוטרים במדים. הם עשו עליי חיפוש ואחד מהם לקח ממני את תעודת הזהות ואז אזק את הידיים שלי באזיקים ממתכת מאחורי הגב. כל הזמן ירד לי דם מהאף, אבל הם לא התייחסו לזה. אחר כך השוטרים גררו אותי לתוך הניידת ולקחו אותי לתחנת המשטרה באשקלון. בניידת נסע גם השוטר שתקף אותי.

הם הושיבו אותי על כיסא ואמרו לי לחכות. אחרי עשר דקות בערך איבדתי פתאום את שיווי המשקל ונפלתי על הרצפה. איבדתי את ההכרה. התעוררתי אחרי ארבע שעות ואמרו לי שאני נמצא בבית החולים באשקלון. ניסיתי לדבר אבל לא הצלחתי. הם החזירו אותי לתחנת המשטרה. למחרת חוקר של המשטרה ניסה לחקור אותי, אבל לא הצלחתי לדבר.

אחרי יומיים הביאו אותי לבית משפט השלום בקריית גת ונתנו לי עורך דין מהסנגוריה הציבורית. אני כתבתי לו בקצרה מה שקרה. השופט החליט לדחות את הדיון. היו יותר מ-25 דיונים בבית המשפט, וכל פעם החליטו לדחות את הדיון לפעם הבאה. אחרי שלושה חודשים, ב-29.7.10, השופט החליט לשחרר אותי בערבות של 7,000 ש"ח ששילמתי, ועוד התחייבות ל-20,000 ש"ח שאשלם אם לא אגיע לדיון הבא, שנקבע ל-20.10.10. עד היום אני לא יודע מהם סעיפי האישום נגדי, עורך הדין כמעט שלא מסר לי מידע.

מאז השתחררתי אני עובר בין מרפאות ובין בתי חולים כדי שיעזרו לי לחזור ולדבר. בינתיים רק עברתי כל מיני בדיקות.

תשובת הרשויות: התיק נסגר

עם סיום החקירה, ולאחר שבחנו את חומר הראיות ואת מכלול הנסיבות הרלוונטיות לתיק זה, החלטנו לסגור את התיק מחוסר ראיות.

נבקש להבהיר, כי לשם העמדת אדם לדין פלילי והרשעתו בהליך שכזה, נדרשת רמת וודאות גבוהה כי אותו אדם אכן ביצע את העבירה המיוחסת לו. במקרה דנן, ניתוח הראיות והגרסאות השונות העולות מחומר החקירה, הביאונו לכלל מסקנה, כי סיכויי ההרשעה בתיק אינם סבירים. בנסיבות אלה, ראינו לנכון לסגור את התיק כאמור.

מכתב מיום 22.8.11 לבצלם מנורית פחימה, המחלקה**לחקירות שוטרים**

המשנה פרקליט המדינה, מר יהודה שפר, בחן את פנייתך ואת החומר הרלוונטי בעניינה, ולא מצא לנכון לשנות מההחלטה לסגור את התיק. עיון בחומר המצוי בתיק החקירה העלה כי

מרשך נכנס באופן לא חוקי לישראל. הנילון שהזדהה בפניו כשוטר ביקש לבדוק אותו ואז החל מרשך להימלט ממנו. מחומר החקירה עולה כי בניגוד לנטען ע"י מרשך, הנילון לא ירה לעברו. כן עולה כי כאשר הנילון הצליח, לאחר מרדף של מספר מאות מטרים, לתפוס את מרשך, התנגד מרשך למעצרו ונוצר עימות בינו ובין הנילון, עד שהנילון הצליח לאזק אותו. מהתיעוד הרפואי עולה כי מרשך נחבל באופן קל ביותר, דבר הסותר את גירסתו שהנילון היכה אותו באמצעות אקדחו.

באשר לטענת מרשך לפיה הוא איבד (זמנית) את יכולתו לדבר, הרי שמחומר החקירה עולה כי לאחר שמרשך נתפס הוא דיבר באופן ברור עם השוטרים הנוספים שהוזעקו למקום ומאוחר יותר גם עם הרופאים שטיפלו בו, וכי על פי התיעוד הרפואי הוא איבד את יכולתו לדבר רק כשהבין שהוא עומד להיעצר. גם בדיקה רפואית שנערכה מספר חודשים מאוחר יותר העלתה כי למרשך אין שום הפרעה אורגנית. לנוכח האמור לעיל נמצא כי אין צורך בביצוע פעולות חקירה נוספות שביקשת כגון בדיקה אם קיים תיעוד חזותי של האירוע (ממצלמות באזור או מבתי עסק שבמקום) או גביית הודעות מהשוטרים הנוספים שהגיעו למקום האירוע. כן נציין כי ממילא לנוכח חלוף הזמן מקרות האירוע השלמת חקירה כזו אינה אפשרית.

במכלול נסיבות אלו, המשנה לפרקליט המדינה לא מצא כי קיים יסוד להתערב בהחלטה על סגירת התיק, ואשר על כן, הערר נדחה.

מכתב מיום 8.10.13 לבצלם מיוסי אלון, סגן בכיר בפרקליטות**המדינה, מחלקת עוררים**

2019

קצת אחרי האירוע נפגשתי עם מח"ש במחסום תרקומיא והם גבו ממני עדות. אני כתבתי להם את העדות, כי לא יכולתי לדבר אז. אחר כך נודע לי שהתיק נסגר. זה היה לא הוגן, גם תקפו אותי, גם הפכתי למובטל וגם עכשיו סגרו את התיק, בלי שהתוקפים קיבלו עונש כלשהו. לפני כמה חודשים עבדתי שוב באשקלון ועברתי במקום שבו השוטר היכה אותי ואז נזכרתי שוב בכל מה שקרה, זה היה עצוב וקשה.

לפני ארבע וחצי שנים התחתנתי ולפני שבעה חודשים נולדה לי בת, קראתי לה יסמין. המשפחה שלי תמכה בי כל התקופה הקשה שבה לא יכולתי לעבוד ועזרה לי לבנות בית משלי. עכשיו אני מאושר בחיים שלי.

מוחמד דבאבסה, כיום בן 29 ואב לתינוקת, תושב תרקומיא שבמחוז חברון, שב ופגש השנה את תחקירן בצלם מוסא אבו הששה וסיפר לו על חייו מאז:

אני פועל בניין, אני עובד בישראל. אני זוכר טוב מאוד את היום ההוא לפני תשע שנים באשקלון, כששוטר פתאום התנפל עלי והיכה אותי, עד שהגעתי לבית החולים. עד היום אני סובל מהתקיפה הזו ונזהר לא להרים את הקול שלי כי יש לי עדיין חולשה במיתרי הקול. המצב הזה הוא כמו תזכורת תמידית למה שקרה לי.

אחרי התקיפה ביקרו אותי הרבה ארגוני זכויות אדם, גם בצלם, שדרש חקירה של האירוע. גם העיתונאי גדעון לוי כתב על התקיפה שלי. אישה ישראלית, שהיא קלינאית תקשורת, קראה את הכתבה ויצרה איתי קשר. היא אמרה שהיא יכולה לטפל בי וביקשה שאגיע לטיפול אצלה ברחובות. כשהגעתי אליה היא חיכתה לי וטיפלה בי וכבר באותו יום הצלחתי לדבר קצת. לא האמנתי שאני מצליח לדבר שוב, גם המשפחה שלי לא האמינה כשחזרתי הביתה. אלה היו רגעים בלתי נשכחים, שהצליחו אפילו להשכיח ממני את התקיפה האכזרית. עד היום אני מודה לה ואני רוצה לבקר אותה עם אשתי ולהודות לה על מה שעשתה בשבילי.

שנה אחרי ששחררו אותי נערך דיון בתיק שלי בבית המשפט, אבל השופט הסתפק בערבות ששילמתי ושחרר אותי בלי כלום. הבעיה היא שלא הצלחתי לקבל היתר לעבוד בישראל, וכל הזמן דחו את הבקשה שלי מטעמים ביטחוניים. פניתי להרבה עורכי דין כדי שיעזרו לי להסיר את המניעה, ולפני שנה הצלחתי וסוף סוף קיבלתי היתר כניסה ועכשיו יש לי עבודה.





תשובת הרשויות: התיק נסגר

התיק נשלח להשלמת חקירה במצ"ח. חומר החקירה טרם התקבל במשרדנו.

מכתב מיום 30.3.14 לבצלם מסא"ל רונן הירש, הפרקליט לעניינים מבצעיים

נראה לי שהם ממש כיוונו אל הכבשים וגם אליי ואל כיפאח, שהתחבאה מאחורי הזבל. אני ברחתי לכיוון אחר.

הרגשתי שנפגעתי בירך ימין. המשכתי ללכת עוד 300 מטרים בערך עד שראיתי איש על חמור רתום לעגלה, שעובד באיסוף אלומיניום ונחושת. הוא וכמה צעירים שהיו באזור העלו אותי על העגלה. בינתיים כיפאח חזרה כדי לעזור לי.

בדרך פגשנו את השכן שלי, והעבירו אותי מהעגלה למכונית שלו. הוא הסייע אותי לבית של משפחת בני ג'ומעה, שנמצא במרחק של 300 מטרים בערך מהבית שלי ומשם לקחו אותי הביתה. החלפתי את הבגדים שלי שהיו מכוסים בדם ואז לקחו אותי לבית החולים בדייר אל-בלח. עשו לי צילום רנטגן וחבשו את הפצע. התברר שהקליע חדר לירך ימין ויצא ממנה ושהעצם לא נשברה. אחרי שלוש שעות של השגחה בבית החולים שחררו אותי הביתה. ייקח עוד די הרבה זמן עד שאוכל לחזור לעבודה.

גידול הצאן זו הפרנסה היחידה שלי. שתי הכלות שלי גרות איתי בבית עם הילדים שלהן: אשתו של בני ח'אלד, שנמצא במאסר, עם הבת שלה, ואשתו של בני מוסטפא, שנהרג מירי של הצבא הישראלי, שיש לה חמישה בנים ושתי בנות. אנחנו משפחה גדולה ויש לנו הרבה הוצאות. אין עבודה ברצועת עזה ואין לנו קרקע חקלאית ולא נכסים. כל מה שיש לנו זה העדר שתמיד גידלנו.

סלמא א-סווארכה הלכה לעולמה בספטמבר 2015.

פציעתה של סלמא א-סווארכה, בת 74, ג'וחר א-דיכ שברצועת עזה, 9.8.11 עדותה נגבתה על ידי ח'אלד אל-עזאייזה ב-10.8.11

אני אלמנה ואם לשלושה בנים ושלוש בנות. אנחנו גרים באזור ג'וחר א-דיכ שבמרכז רצועת עזה. אתמול, בסביבות 10:30 בבוקר, רעיתי את הצאן עם כיפאח אל-בחאבסה, בת 14. העדר שלי כלל 28 ראשי צאן והעדר של כיפאח כלל בערך 20 ראשים. היינו מצפון לאתר הפסולת שממזרח לג'וחר א-דיכ, ליד הגבול עם ישראל, במרכז רצועת עזה.

אני רגילה לצאת כל יום עם הצאן ולחפש להם אוכל. בדרך כלל אני מגיעה לאזור המזבלה כי יש שם הרבה מרעה. באותו יום היה שקט בגבול. בזמן שרעינו שם את הצאן עבר מולנו, בצד הישראלי של הגדר, סיור של הצבא הישראלי. המזבלה נמצאת במרחק של 300 מטרים או יותר מהגבול, אני לא יודעת בדיוק. המשכנו לרעות את הצאן, הצבא כבר רגיל לראות אותנו שם.

אחרי חצי שעה בערך הגיע ג'יפ לאזור שמולנו, מהצד הישראלי של הגבול. הוא עבר בין תלוליות העפר ועצר ליד העצים של החורשה. כיפאח אמרה לי ששלושה או ארבעה חיילים ירדו מהג'יפ והתקרבו לגדר. ואז, בלי שום אזהרה, הם התחילו לירות לעברינו. התחלתי לברוח, הייתי עם הגב אליהם. החיילים המשיכו לירות והרגו שמונה ראשי צאן מהעדר שלי ועוד שניים של כיפאח. ניסיתי להרחיק את הצאן מהאזור אבל החיילים המשיכו לירות ולא נתנו לי שום הזדמנות להרחיק אותם.

ראיתי את הכבשים נופלות. כשהבנתי שאני לא יכולה לאסוף אותן, ניסיתי לברוח בלעדיהן, עם הגב לחיילים. הירי לא היה רציף, אבל כל כמה שניות הם ירו כדורים בודדים.

2019

בזמנו, הרבה ארגוני זכויות אדם תיעדו את המקרה. אנחנו גם הגשנו תלונה באמצעות המרכז הפלסטיני לזכויות האדם. קיווינו שהצד הישראלי יפתח בחקירה ושהחייילים שירו באמא שלי בלי שום הצדקה יעמדו לדין. קיווינו גם שישראל תפצה את אמא על הפגיעה בה. אבל עד לרגע זה אף אחד לא יצר איתנו קשר.

הירי הזיק לאמא שלי נפשית יותר מאשר גופנית. אחרי שהיא נפגעה, היא פחדה להתקרב לגבול. זה פגע בה מאוד כי עד אז היא יצאה כל יום עם הצאן שלה למרעה. אנחנו גרים באזור הגבול ויש שם הרבה ירי. בכל פעם אמא חוותה את הטראומה מחדש.

ב-4.9.15, אמא שלי יצאה עם הכבשים למרעה כרגיל. היא הייתה לבד. בסביבות השעה 11:00 בבוקר התקשר אלי האחייך שלי ראייד ואמר לי שכבש מהעדר של אמא תקף אותה ושהעבירו אותה לבית החולים בדיר אל-בלח. הגעתי לשם וראיתי את אמא שלי בחדר המיון. היו לה שבר בלסת וגם פגיעה בחזה שגרמה לה לדימום פנימי. העבירו אותה לבית חולים בעזה, אבל היא נפטרה שם אחרי שלוש שעות. אחר כך ליווינו אותה בדרכה האחרונה לבית הקברות של ג'וחר א-דיכ.



**ג'ומעה א-סווארכה, בנה של סלמא, בן 48
ואב לשניים, שוחח השנה עם תחקירן בצלם
ח'אלד אל-עזאייזה, וסיפר לו על השפעת
האירוע על אמו:**

בשנת 2011 אמא שלי נפצעה ליד הגבול, מזרחית לג'וחר א-דיכ, בזמן שהייתה עם הצאן במרעה. היא נפצעה בחלק העליון של ירך ימין מכדור שירה חיילי ישראלי. שבוע אחרי שהיא נפצעה, היא חזרה לרעות את הצאן שלה. באותו אירוע היא איבדה כמה מהכבשים שלה. הכבשים האלה היו מקור ההכנסה היחיד שלה, מהן היא התפרנסה.



הכאתו של אמיר דרוויש, בן 9, אל-עיסאווייה שבמזרח ירושלים, 12.10.12

עדותה של ג'יהאד דרוויש, אמו של אמיר, בת 42 ואם לארבעה
העדות נגבתה על ידי עאמר עארווי ב-14.10.12

ביום שישי, ה-12.10.12, בסביבות השעה 14:00, הייתי בבית שלי שמול הגדר של בית החולים הדסה. בעלי, עות'מאן, ישן. שמעתי קולות של אנשים מדברים מול הבית. יצאתי לחצר וראיתי שלושה אנשים בלבוש אזרחי מדברים עם הבן שלי אמיר ועם בן דוד שלו. אמיר ישב על ספה בחצר. האנשים דיברו בעברית ולא הבנתי מה הם אומרים. פתאום, אחד מהם תפס את אמיר בזרוע שלו ומשך אותו מהספה לכיוון הכביש הראשי. אמיר התחיל לצעוק: "אמא, אמא". ירדתי מהבית, התקרבת אליו וחייקתי אותו. ניסיתי למנוע מהאיש הזה לקחת אותו.

תוך כדי כך שמעתי קול שיצא ממכשיר קשר שהיה אצל אחד משלושת האנשים ואז הבנתי שהם כנראה מסתערבים. כמה שניות אחר כך ראיתי ארבעה שוטרים, חמושים ובמדים שחורים, באים לכיוון שלנו. הם דחפו אותי ונפלתי על הארץ. אמיר נפל יחד איתי אבל המשכתי לחבק אותו. אחד המסתערבים תפס את אמיר ומשך אותו חזק. אמיר צעק "אמא, אמא". תפסתי בחולצה שלו והשוטרים שניסו למשוך את אמיר גררו אותי על הארץ. רגל שמאל שלי השתפשה בקרקע וזה כאב לי. הייתי בלחץ והרגשתי שאני נחנקת ועזבתי את אמיר. השוטרים ניצלו את זה ולקחו אותו.

באותו רגע הגיעה גיטתי, עליאא, וניסתה להרחיק ממני את השוטרים. אחד מהם היכה אותה בחזה עם הרובה שלו. שמעתי את אמיר בוכה. הוא צרח וקרא לי לעזרה. אבל זמן קצר אחר כך השוטרים עזבו את המקום יחד איתו וכבר לא ראיתי אותו.

הלכתי מיד הביתה והערתי את בעלי והלכנו יחד לתחנת המשטרה, שם בעלי התווכח עם אחד מהשוטרים שעמדו בכניסה. השוטר גירש אותי משם וחיכינו כמעט חצי שעה ברחוב, עד שהמוח'תא, שהוא קרוב משפחה שלנו, הגיע. נכנסתי יחד איתו לתחנה ואז ראיתי את הבן שלי עומד בין כמה שוטרים של משמר הגבול. ראיתי את הפחד על הפנים שלו. המכנסיים שלו היו רטובות. הבנתי שמרוב פחד הוא השתין על עצמו במכנסיים. ניסיתי לדבר איתו ולעודד אותו, אבל השוטרים של משמר הגבול שעמדו לידו אסרו עליי לדבר איתו. ישבתי שם ורק הסתכלתי עליו.

אחרי חצי שעה קרא לי מישהו שמאוחר יותר הבנתי שהוא החוקר. נכנסתי לחדר, שם ראיתי את אמיר. החוקר אמר לי לא להתערב בחקירה ואז אמר לאמיר שיגיד לו מה הוא עשה באותו היום ולמה הוא נעצר. אמיר סיפר לו שהוא שיחק עם בן דוד שלו ואז עבר שם ילד שהתגרה בהם והלך. הוא אמר שהוא ראה את הילד עומד מאחורי הקיר של בית החולים, ואז הוא זרק לעברו אבן. החוקר שאל אותו עוד שאלות, ובשלב מסוים אני התערבתי. בסוף החוקר אמר לי לקחת אותו וללכת הביתה. זה היה כבר 16:30.

כשהגענו הביתה אמיר התלונן על כאבי ראש וסחרחורת ואמר שהוא רוצה להקיא. לקחתי אותו לרופא והוא שאל אותי אם הוא הוכה. אמיר אמר לו שאחד המסתערבים נתן לו אגרופים בראשו לפני שאני הגעתי. הרופא אמר שאם זה ימשיך גם למחרת, אז שנחזור והוא יעשה לו צילום רנטגן. למחרת, בשבת, אמיר הלך לבית הספר ואני הרגשתי שהרגל שלי נפוחה ועלה לי החום. ניגשתי למרפאה והרופא נתן לי משככי כאבים ואנטיביוטיקה נגד דלקת.

מאז המקרה הזה הרגלי השינה של אמיר השתנו. הוא מודאג מאוד ועובר ממיטה למיטה במהלך הלילה. לפעמים הוא ישן על הספה בסלון, לפעמים במיטה שלו ולפעמים הוא בא לישון איתנו.

המשפחה בחרה שלא להגיש תלונה במח"ש על תקיפת בנה ומעצרו הבלתי חוקי, שכן תלונה קודמת שהוגשה למח"ש על מעצר אלים של בן אחר לא טופלה כראוי והיא אינה מוצאת טעם בהגשת תלונה נוספת.

2019

שהוא יחזור לבית הספר בקרוב. אני ואבא שלו מדברים איתו על חזרה לבית הספר, אולי הפעם הוא ישתכנע.

אמיר הוא דוגמה לדרך שבה ילדים ומתבגרים גדלים באל-עיסאווייה, בלי שום תקוות לעתיד. הרשויות כל הזמן מתעללות בנו, כל יום מענישים את כל התושבים. יש כאן כל הזמן מעצרים, ודו"חות תנועה סתם, ואלימות כלפי התושבים וגם הרוגים. כל אלה הפכו את אמיר ואת כל הדור שלו לאנשים שחיים בלי שום תקווה. אני כל הזמן אומרת לבעלי שאנחנו צריכים לעזוב את אל-עיסאווייה וללכת למקום שקט יותר, הרחק מריח הגז, מרימוני ההלם ומהדם.

ג'יהאד דרוויש, כיום בת 49, שבה ושוחחה השנה עם תחקירן בצלם עאמר עארורי וסיפרה לו על חייו של אמיר ועל חייה שלה מאז האירוע:

כשאמיר הותקף ב-2012 הוא היה עדיין קטן. מאז הוא עבר עוד מעצרים והתעללויות. הפעם הכי קשה הייתה כשעצרו אותו למשך חמישה ימים במגרש הרוסים בשנת 2015. הם היכו אותו קשה מאוד, גם בעין, והוא סבל מזה גם אחרי ששוחרר.

המעצר שלו בשנת 2012 הפך אותו למרדן וחצוף. הוא לא מוכן לקבל שום מרות. הוא מנומס מאוד, אבל כשקורה משהו שלא מוצא כן בעיניו הוא מיד נסוג ומתרחק. הוא הלך ללמוד חשמלאות רכב, אבל אחרי חצי שנה הוא עזב את בית הספר. הוא לא אהב את כל הכללים והחוקים שהיו שם והוא תמיד מתנגד לבעלי סמכות.

כאמא, אני כל הזמן דואגת לו. אל-עיסאווייה היא לא מקום בטוח למגורים, כוחות הכיבוש סימנו את הכפר וסימנו את אמיר. רק בגלל זה, הוא כל הזמן חשוד וצריך להוכיח את חפותו. אני תמיד מתקשרת אליו לברר איפה הוא ומתי הוא חוזר הביתה. הוא אומר שאני מביכה אותו בפני החברים שלו, שהוא לא ילד קטן. לפעמים הוא מכבה את הטלפון כדי שלא אוכל להתקשר. כשנסענו לחופש בטורקיה לא הסכמתי להשאיר אותו כאן, רק אחיו הגדול נשאר. לא רציתי לנסוע ולדאוג לו כל הזמן.

אמיר לא יודע מה הוא רוצה, הוא מתבגר שמעביר את כל הזמן בבית או בשכונה. הוא לא לומד ולא עובד, הוא חוזר הביתה מאוחר ונשאר עד ארבע בבוקר בערך ואז ישן כל היום. המצב הזה לא מוצא חן בעיני בכלל ואני מקווה





תשובת הרשויות: כתב אישום שהוגש בגין "מעשה פזיזות ורשלנות בכלי ירייה" – בוטל

ב-30.12.15 הגישה פרקליטות מחוז המרכז כתב אישום נגד שני חיילים שהיו מעורבים באירוע בגין עבירה של "מעשה פזיזות ורשלנות בכלי ירייה".

ב-22.9.16 נפתח משפטם בבית משפט השלום ברמלה. בדיון שהתקיים ב-5.6.18 הודיע עו"ד דודי ענבר מפרקליטות מחוז המרכז לבית המשפט על ביטול כתב האישום, לאחר ש"במהלך ניהול ההוכחות בתיק, חל כרסום ממשי בראיות התביעה, בעקבות עדותם של עדי התביעה, באופן שהתביעה לא יכולה היתה לצפותם מראש. כך שכיום המסכת הראייתית שונה ואין בפנינו סיכוי סביר להרשעה, לדעתנו".

הילדים ברחו לכיוון הכפר, אבל סמיר היה בתוך התיל ולא הצליח לברוח. הוא ניסה לקפוץ מעל הגדר, אבל באותו רגע נורה לכיוון שלו כדור נוסף, אני חושב שזה פגע ברגל שלו. הוא נפל על הקרקע וניסה שוב לברוח, אבל אחד החיילים תפס אותו ביד וחייל אחר ירה עליו שני כדורים ממרחק של לא יותר מעשרה מטרים. סמיר נפגע ונפל על הקרקע, על גבעה קטנה של סלעים, במרחק של שלושים מטרים מהגדר. ארבעת החיילים התקדמו אליו. ראיתי שניים מהם מתיישבים לידו ומתחילים לקרוע את הבגדים שלו. אחד מהם נתן לו סטירות קלות, כנראה כדי להעיר אותו.

אני והילדים מהכפר שהיו לידי צעקנו לעזרה וחלק מהילדים רצו כדי לקרוא למשפחה שלו. אנשים מהכפר התחילו להגיע. אחרי עשר דקות בערך, אחד מתושבי הכפר ניסה לדבר עם החיילים כדי שיעזבו את סמיר ויהיה אפשר לטפל בו, אבל החיילים הורו לו להסתלק ואיימו עליו שהם יירו בו. למרות זאת הוא לא זז ממקומו. אחרי כמה דקות הגיעו אמא של סמיר ואחיו ועוד תושבים.

כשראינו את כל האנשים גם אנחנו ירדנו לכיוון החיילים. בשלב הזה הם עזבו את סמיר ונסוגו ואז אחד הצעירים הרים אותו והכניס אותו למכונית שפינתה אותו לבית חולים ברמאלה.

הריגתו של סמיר עווד, בן 16, בודרוס שבמחוז רמאללה, 15.1.13 עדותו של קייסר מראה, בן 13, תושב בודרוס העדות נגבתה על ידי איאד חדאד ב-15.1.13

אני לומד בבית הספר התיכון לבנים בבודרוס. בית הספר קרוב לגדר ההפרדה שנמצאת מערבית לכפר, במרחק של מאתיים מטרים בערך. בדרך כלל חלק מהילדים הולכים אחרי הלימודים לזרוק אבנים לעבר הסיורים הצבאיים.

היום בבוקר עשינו את הבחינה האחרונה בסמסטר. כשסיימנו, בסביבות השעה 10:00 בבוקר, הלכנו קבוצה של ילדים, שבעה או עשרה, לזרוק אבנים. כשהיינו בדרך שמנו לב שאחד השערים בגדר פתוח וזה עורר אצלנו חשד שהחיילים נמצאים בצד השני של הגדר ואורבים לנו בתעלה סמוכה. אני חשתי להמשיך איתם ועמדתי במרחק של חמישים מטרים בערך כדי לתצפת. שישה תלמידים המשיכו לכיוון הגדר, בהם סמיר עווד ועוד שני ילדים בני 13.

אחרי עשר דקות ראיתי את אחד מהם, חוסני, עובר בפתח בגדר החיצונית כדי לבדוק אם יש שם חיילים. אחר כך הוא חזר וסמיר גם ניסה להיכנס ורק אז יצאו ארבעה חיילים מאחורי קירות האבן והמטעים. כל הזמן הזה הם בעצם ארבו לנו מחוץ לגדר, במרחק קצר.

התחלתי לצעוק כדי להזהיר אותם, אבל זה כבר היה מאוחר מדי. החייל שהיה הכי קרוב לסמיר היה במרחק של לא יותר מעשרה מטרים ממנו. אחד החיילים ירה שתי יריות של אש חיה באוויר. הם לא השתמשו בגז או ברימוני הלם כמו שהם עושים בדרך כלל.



2019



אחמד עווד, אביו של סמיר, בן 54 ואב ל-15, פגש השנה את תחקירן בצלם איאד חדאד וסיפר לו על שעבר על המשפחה מאז האירוע:

מה אני אגיד עכשיו, אחרי שעברו יותר משש שנים מאז שחיילים הרגו את הבן שלי סמיר. אני לא יודע איך עברו השנים האלה, כי גם אם הגוף של סמיר כבר לא איתנו, הנשמה שלו עדיין כאן. עד היום אני לא מסוגל לקלוט שסמיר מת. יש לי תשע בנות ושישה בנים, וסמיר היה האמצעי. קיוויתי לראות אותו מסיים את הלימודים באוניברסיטה. הוא היה תלמיד חרוץ וקיבל את הציונים הכי גבוהים מבין כל האחים שלו. קיוויתי שהוא יתחנך ויקים משפחה כמו שאר הילדים שלי. הייתי בטוח שמחכה לו עתיד מזהיר, עד שהחיילים הרגו אותו וכיבו את כל התקוות שלי.

מאז שהרגו את סמיר החיים שלנו השתנו לגמרי. החלום נגדע ולא נשאר שום מקום לשמחה. מאז שהוא נהרג החיים שלנו הפכו לגיהנום. העצב אופף את כולנו, אמא שלו כמעט לא מפסיקה לבכות. גם אם אנחנו שוכחים או שמחים לרגע, אנחנו נזכרים בו מיד אחר כך. אנחנו – אני, אשתי והאחים שלו – לא מפסיקים לבקר בקבר של סמיר. אנחנו יושבים שם, קוראים פסוקים מהקוראן ומתפללים למען נשמתו. זוהי הפכה להיות שגרת החיים שלנו.

מי שהושפע הכי הרבה ממותו של סמיר זה הבן שלנו מחמוד. הוא עכשיו בן 16 והוא נכנס לטראומה קשה מאז האירוע. בכל פעם שמזכירים את הצבא הוא אוסף את הנעליים מהכניסה לבית, כאילו הוא מתכוון לפשיטה של עשרות חיילים. הוא תמיד במצב רוח רע, עצבני ומלא חששות. לפעמים בלילות הוא מתעורר עם הזיות.

שלושה חודשים אחרי שסמיר נהרג, הצבא פשט על הבית שלנו כדי לעצור את אחיו, עבד. בעקבות הפשיטה הזו, המצב של מחמוד החמיר עוד יותר. הפשיטה היתה אכזרית, זה היה יום קשה מאוד. הצבא הגיע מאוחר בלילה, כשכולנו ישנו כבר. הם שברו את הדלתות והתפרצו פנימה, שברו את זגוגיות החלונות וכמה רהיטים, והיכו את כולנו. הם גם השליכו רימוני הלם בתוך הבית וגרמו לבהלה גדולה.

בנוסף, אחרי שסמיר נהרג שלטונות הכיבוש ביטלו את היתר העבודה שלי בישראל. עבדתי בישראל מאז גיל 16 ומעולם לא קרה שאסרו עליי להיכנס. עבדתי בתחום הבניין והעבודה שלי בישראל הייתה מקור ההכנסה היחיד שלי, כך פירנסתי את המשפחה שלי. אחרי ששללו לי את ההיתר, הפכתי למובטל והמצב שלנו הפך להיות הכי עלוב שאפשר. גילינו מה זה מחסור ועוני. מי יאכיל את הילדים שלנו? מי ילביש אותם? עברו עלינו ימים קשים ביותר. אחרי שחיינו ברווחה, התדרדרנו לחרפת עוני והפכנו לנזקקים.

הצלחנו איכשהו להסתדר בעזרת כספים שקיבלנו מלשכת הרווחה הפלסטינית וקצבה ממשרד האסירים שמטפל במשפחות השהידים. אבל זה לא הספיק לכולם. קרובי משפחה ואנשים נדיבים אחרים עזרו לנו בכסף או במצרכים. הייתה לנו גם הכנסה זעומה מאוד מעשרים עצי זית שיש לנו וכמה שיחי צבר. בעבר היו לנו יותר עצים, אבל כשישראל הקימה את גדר ההפרדה הם הרסו חלק מהם וניתקו מהכפר כמעט חמישה דונם מהאדמה שלנו, שעכשיו אנחנו לא יכולים להגיע אליהם.

הקשרים החברתיים שלנו נעשו מוגבלים ומצומצמים מאוד. הרגשנו שכבר אין טעם לחיים או לקשרים עם אנשים. אפילו כשמזמינים אותנו לחתונה אנחנו כמעט ולא מגיעים, במיוחד אשתי. היא כל הזמן אומרת: "מה לי ולשמחות. הלב

שלי שבור. איך אני אלך במצב רוח כזה?" אני מבין אותה, ולאירועים של האנשים הכי קרובים אני הולך לבד. לאירועים של אחרים אף אחד מהמשפחה כבר לא הולך.

בזמנו, בצלם תיעד את האירוע, וגם העיתונאי גדעון לוי כתב על זה. היו עוד כלי תקשורת שדיווחו על האירוע, אבל אף חייל ישראלי לא נדרש לתת את הדין על הריגתו של סמיר. הם העמידו לדין את הרוצחים שלו, והדיונים נמשכו כמה שנים. אבל בסוף לא התקבלה שום החלטה וסגרו גם את התיק הזה בלי כלום.

הגשנו גם תביעה אזרחית, למרות ששום סכום כסף לא יפצה אותי על האובדן של בני סמיר. אבל היינו מוכרחים לעשות את זה, הרבה אנשים עודדו אותי לדרוש פיצויים. אחרי הרבה מאמצים, קיבלנו 300 אלף ש"ח, אחרי ששילמנו שכר טרחה ומיסים. הצלחתי לשלם עם זה חובות ושילמתי את ההוצאות של הלימודים באוניברסיטה של שתי הבנות שלי. קניתי גם רכב כדי שאוכל לעבוד בהסעות. רציתי שנחיה בכבוד, אבל לצערי אין הרבה עבודה ורוב הזמן אני מובטל.

החיים תחת כיבוש קשים ואכזריים. אבל מאז שהצבא הרג את בני סמיר החיים שלנו נעשו קשים במיוחד. האמת, אם תפתח את הלב שלי ותסתכל פנימה, על הנפש שלי, לא תראה יום שמח אחד שעבר עליי מאז. אני מנסה להעסיק את עצמי בעזרה לאנשים ולתושבים בכפר, בעיקר למשפחות שנפגעו כמוני. הצטרפתי לצוות המתנדבים של בצלם כדי לתעד את הפרות של הצבא בכל פעם שהם נכנסים לכפר. אני גם משתתף בתהלוכות ובהפגנות שמתקיימות בכפר או בכפרים הסמוכים. תיעוד וחשיפה של הפרות הכיבוש הפכו לחלק מסגנון החיים שלי. אני עושה זאת גם כדי לשמור אמונים לנשמה של בני השהיד סמיר ולנשמת כל השהידים וכל קורבנות העוול בני העם הפלסטיני.

הפצצת בית משפחת אבו ניג'ם והריגתם של עשרה בני אדם, מחנה הפליטים ג'באליא שברצועת עזה, 3.8.14

עדותה של מרים אבו ניג'ם, בת 22, אלמנה ואם לשניים העדות נגבתה על ידי מוחמד סבאח ב-17.12.14

אני גרה עכשיו בבית של אבא שלי, בשכונת תל א-סולטן ברפיח, אחרי שבעלי בילאל, אבא שלו, סבא שלו ושני האחים שלו נהרגו בהפצצה על הבית שלנו במחנה ג'באליא ב-3.8.14.

התחתנתי עם בילאל בשנת 2010 ונולדו לנו שני ילדים: מוחמד בן 3 ורוועה בת שנה. בעלי היה נהג מונית. גרנו בקומה השנייה בבית של ההורים שלו, אבל בזמן המלחמה עברנו לגור בקומה הראשונה. כל הזמן שמענו סביבנו ירי והפצצות של מטוסים וטנקים, הם הפציצו הרבה מקומות בתוך המחנה ומסביבו.

ב-3.8.14 אימאן, אחותו של בעלי, באה לבקר אותנו עם הילדים שלה. בסוף היום היא חזרה לבית שלה. בשעות אחר הצהריים הגיעה המשפחה של ואיל קאסם לבית של קרוב המשפחה של בעלי מוחמד אל-מסרי, הסמוך לבית שלנו. הם באו כי הצבא אמר שהוא מתכוון להפציץ את מסגד א-תוובה שליד הבית שלהם.

באותו יום היינו בצום רמדאן. בסביבות השעה 19:30 הצבא הישראלי שיגר פצצות תאורה והאיר את כל האזור. אכלנו את ארוחת האפטאר ושטפנו את הכלים. אחרי התפילה ישבנו קצת ואז לקחתי את הילדים שלי לישון. בעלי ישב עם אמא שלו ואחיו אחמד. אבא של בעלי לקח כוס תה לאבא שלו, החאג' עבד אל-כרים, שהיה בבית שלו בקומה השנייה.

באותו זמן לא היה חשמל בבית. פתאום שמעתי וראיתי הריסות של הבית נופלות עלינו. צעקתי לבעלי: הדלקת פנס ושמעתי את הבת שלי רוועה, בת השנה, צועקת. חיפשתי אותה ומצאתי אותה מתחת לשמיכות. לקחתי את רוועה ואת הבן שלי, מוחמד, ויצאתי מהר מהחדר. ראיתי את אחמד, אחיו של בעלי, שרוע ליד הדלת של החדר, בלי רוח חיים. ראיתי את ההריסות ואת האבנים. הבית נהרס לחלוטין. שמעתי אנחות וחיפשתי עם הפנס אבל ראיתי רק הריסות ולא ידעתי מאיפה בא הקול.

החזקתי את הפנס והלכתי על ההריסות כדי לצאת מהבית, עם הילדים בידיים. יצאתי דרך הבית השכן, שגם הוא נהרס. השכנים באו ולקחו אותי לאחד הבתים וישבתי אצלם. השכנים ואנשי ההגנה האזרחית פינו את הפצועים וההרוגים.

אחרי שעתיים בערך הגיעו שתי אחיות של בעלי, אימאן וחנאן, וסיפרו לי שבעלי, אבא שלו, שני האחים שלו מוחמד ואחמד וסבא שלהם נהרגו. גם הבית של השכן שלנו, מוחמד אל-מסרי, נהרס ואשתו סוהא והבת שלו רר'ד, בת שלוש, נהרגו. הן אמרו לי שגם הבת של ואיל קאסם, שיימאא, נהרגה. היא הייתה בת 14. אימאן וחנאן סיפרו לי גם שאמא שלהן נפצעה קשה מאוד.

רציתי לראות את בעלי ואת האחים שלו בפעם האחרונה, אבל לא יכולתי כי הגופות שלהם היו במצב נוראי, הם נפגעו בראש. ראיתי רק את חמי. למחרת בבוקר הם נקברו. הייתי במצב קשה מאוד, לא יכולתי להאמין שהם נהרגו. הבית נהרס על הראש שלנו, בלי שום התראה. פשוט פתאום שמעתי הריסות נופלות עלינו. מאוחר יותר אמרו לי שבבית היו שני אנשים שהצבא אמר שהם מבוקשים, ושגם הם נהרגו בתוך הבית.

תשובת הרשויות: התיק נסגר

[...] מהממצאים העובדתיים שנאספו על ידי המנגנון והוצגו לפצ"ה, עולה כי התקיפה כוונה לעבר דניאל מנצור, מפקד בכיר מאוד בארגון הטרור הג'יהאד האיסלאמי הפלסטיני, בדרג המקביל למח"ט, שהיה אחראי על פעילות הארגון בצפון הרצועה והאחראי על כלל תיק המודיעין בארגון, אשר בעת התקיפה שהה בביתו של מוחמד נג'ם. במסגרת הליך תכנון התקיפה, הוערך כי יתכן שישנם אזרחים במבנה, אך שהיקף הפגיעה בהם לא יהיה מופרז ביחס ליתרון הצבאי המשמעותי הצפוי להיות מושג כתוצאה מהתקיפה. יצוין בהקשר זה, כי הוערך שבמבנה ישנה דירת מגורים אחת בלבד, שהיא הדירה בה שהה מנצור. תקיפת המבנה תוכננה לביצוע באמצעות חימוש מדויק ובאופן שיאפשר להשיג את המטרה תוך צמצום הפגיעה במבנים סמוכים. כמו כן, בוצעו בדיקות שונות לשם בחינת היקף הנפגעים הצפוי במבנים סמוכים.

בדיעבד, התברר כי כתוצאה מהתקיפה נהרגו יעד התקיפה, דניאל מנצור, וכן עבד אלנאצר אלעג'ורי, פעיל צבאי בכיר בארגון הג'יהאד האיסלאמי הפלסטיני, ונפצעו עמאד אלמצרי, שהוא סגנו של דניאל מנצור, ושני פעילי טרור נוספים (מוחמד אלמצרי מארגון הג'יהאד האיסלאמי הפלסטיני ואאל קאסם מהחמא"ס). כמו כן, נמצא, בהסתמך על הדיווחים הנ"ל, כי כתוצאה מהתקיפה נהרגו שמונה אזרחים נוספים — חמישה בבית אבו נג'ם שנתקף, ושלושה בבית סמוך.

לאחר בחינת הממצאים העובדתיים והחומרים שנאספו על ידי מנגנון הבירור המטכ"לי, הפצ"ר מצא כי הליכי התקיפה עלו בקנה אחד עם הוראות הדין הישראלי וכללי המשפט הבין-לאומי. ההחלטה על התקיפה נתקבלה על ידי הגורמים המוסמכים לכך וכוונה נגד יעד חוקי — מפקד בכיר מאוד בג'יהאד האיסלאמי הפלסטיני. התקיפה עלתה בקנה אחד עם



עקרון המידתיות, שכן בעת קבלת ההחלטה על התקיפה הוערך כי היקף הנזק האגבי הצפוי לא יהיה מופרז ביחס ליתרון הצבאי שהיה צפוי להתקבל ממנה. כמו כן, התקיפה בוצעה תוך נקיטה באמצעי זהירות שתכליתם צמצום הפגיעה באזרחים, בדגש על אלו ששהו במבנים סמוכים, בין היתר, באמצעות בחירת סוג החימוש וביצוע תצפית בזמן אמת. עוד נמצא, כי מתן אזהרה ספציפית טרם התקיפה ליושבי המבנה שבו נכח יעד התקיפה וליושבי מבנים סמוכים, לא היה מחויב מבחינה משפטית והיה צפוי לסכל את תכלית התקיפה.

על רקע האמור, לא מצא הפצ"ר כי פעילות כוחות צה"ל מעוררת חשד סביר לעבירה פלילית. משכך, הורה הפצ"ר על סיום הטיפול באירוע ללא פתיחה בחקירה פלילית וללא נקיטה בצעדים נוספים כלפי מי מהמעורבים.

**החלטות הפצ"ר באשר לאירועים חריגים במערכת "צוק איתן",
עדכון מס' 3, 22.3.15**

2019

פוזיזה אבו ניג'ים, בת 55, אלמנה ואם לשמונה, שאיבדה בהפצצה את בעלה, שלושה מבניה וארבעה בני משפחה נוספים, שוחחה השנה עם תחקירנית בצלם אולפנת אל-כורד וסיפרה לה על מה שעבר עליה מאז:

במלחמת 2014, ב-3.8.14, ישבנו בבית בערב. מטוס ירה טיל על הבית שלנו, כשהיינו בתוכו, בלי שום אזהרה מוקדמת. כתוצאה מההפצצה שלושה מהבנים שלי נפלו כשהידיים: בילאל, שהיה אז בן 26, מוחמד, אז בן 20 ואחמד שהיה בן 17. גם בעלי ואביו הזקן נפלו כשהידיים. הבית כולו התמוטט עלינו ועל הבית של גיסי, שלייד הבית שלנו. כתוצאה מכך, נפלו כשהידיים גם סוהא, אשתו של גיסי, הבת שלה ר'ד, בת שלוש, והאחיינית שלה שיימאא קאסם, בת 14.

אני נפצעתי קשה מאוד, היו לי שברים בכל הגוף, סדק בגולגולת וגם כוויות בכל הגוף. חוץ מזה נגדעו לי האצבעות ביד שמאל. תודה לאל שהילדים של בני השהיד ואמא שלהם יצאו בשלום מההפצצה, לא קרה להם כלום. אני אושפזתי בבתי חולים בעזה במשך 15 ימים, אבל בגלל שהמצב שלי היה קריטי העבירו אותי לטיפול בגרמניה, ואושפזתי שם למשך ארבעה חודשים.

פינו אותי מהבית, אבל לפני כן הספקתי לראות את הגופות של הבנים שלי, שנפגעו כל כך קשה. כשעזבתי את הבית הוא היה ערימת הריסות. לא העליתי על דעתי שיפציצו את הבית שלנו, שנמצא בתוך מחנה ג'באליא הצפוף, כשאנחנו בתוכו.

כשהייתי בגרמניה הייתי כל הזמן בקשר עם הבנות שלי. לא יכולתי לסבול את זה שלא נפרדתי מהבנים שלי ומבעלי



ושלא ראיתי אותם עוד פעם אחת, אחרונה, לפני שקברו אותם. רציתי להיפרד מהם ולחבק אותם, אבל הגורל רצה שאני אהיה רחוקה מהם. עד היום אני חושבת על זה.

חזרתי לעזה אחרי המלחמה בכיסא גלגלים. היו לי שברים בשתי הרגליים וחתך בעצב ולא הייתי מסוגלת ללכת. כשחזרתי היה לי קשה מאוד לראות מה המצב של הבית שלנו. לא נשאר ממנו כלום, הוא הפך לחורבה. הפכתי לחסרת בית ובמשך שנתיים גרתי בדירות שכורות, עד שהבית שלי שוקם. חזרתי אליו לפני שנתיים.

עכשיו אני בודדה, הבית התרוקן ואני חיה בו לבדי עם הנכדים הקטנים שלי. כלתי עזבה אותי והתחתנה שוב. נשארתי רק הילדים שלה ושל הבן שלי שהידיד בילאל – מוחמד ורוועה. אני זו שדואגת להם ומטפלת בהם, למרות הפציעות שלי, ורק בזכותם הבית הזה ראוי עדיין להיקרא בית. היה לי קשה כשכלתי התחתנה ועזבה את הבית, בכיתי עליה המון. הבנות שלי אצלי כמעט כל יום והן אלה שעוזרות לי ודואגות לי, כי גם אני זקוקה לעזרה בגלל הפציעות שלי במלחמה. עד היום לא הבראתי מהן לגמרי ואני סובלת מהתכווצויות ברגל. יש לי פלטינה בירך שמאלית ואני עדיין מקבלת טיפולים.

כמעט חמש שנים עברו מאז המלחמה, כל יום מאז הוא יום של עצב ושל בכי. אני לא אשכח אותם. כל הזמן אני נזכרת בהם, רואה אותם בתוך הבית, שומעת את הצחוקים שלהם. אני נזכרת בבעלי ובבנים שלי בעיקר באירועים, ברמדאן ובחגים. קיבלתי טיפול נפשי בעזה וגם מחוץ לעזה בגלל הטראומה שעברתי בעקבות הריגת המשפחה שלי. למרות זאת, אני מרגישה עצב תמידי ובוכה הרבה. אני מותשת נפשית.

ארגוני זכויות אדם הגישו בשמנו תביעה, אבל מעולם לא הזמינו אותנו לתת עדות על הפשע הזה. ישראל הפציצה את הבית של המשפחה שלנו כשכולנו היינו בפנים, למרות שלא נשקפה שום סכנה מאיתנו. ישראל אמרה שההפצצה הייתה כדי להרוג מבוקשים שהיו במחנה, אבל אני לא יודעת מיהם. עד עכשיו ישראל לא נדרשה לתת דין וחשבון על הפשעים שהיא ביצעה נגדנו ברצועת עזה.

במלחמת 2008 ישראל הפציצה את הבית של ההורים שלי, שנמצא באזור אל-פאח'ורה במחנה הפליטים ג'באליא. 11 נפשות מהמשפחה שלי, משפחת דיב, נהרגו – אחי, אשתו וחמשת הילדים שלהם, אשתו של אבא שלי ושלושה ילדים של אחי השני. גם על הפשעים האלה ישראל לא נדרשה מעולם לתת את הדין. הוגשו תביעות נגד ישראל, אבל לא קרה כלום. עד היום הזה מדינות העולם כולן עומדות לצד ישראל כשהיא מפציצה אוכלוסייה אזרחית ברצועת עזה. אף אחד בישראל אפילו לא הביע חרטה או צער על הפשעים האלה.

התקווה שלי היא שהאחרים יעמדו למשפט ושישראל תיתן את הדין על הפשעים המכוערים שהצבא שלה ביצע נגד אזרחים ברצועת עזה, ובמיוחד נגד המשפחה שלי. אני מתפללת שאלוהים יעטוף ברחמיו את בעלי והבנים שלי, שיקבל אותם אצלו בין השהידים, ושייתן לי את הכוח לשאת את כאב האובדן שלהם.



בשרוול של המעיל והרגשתי רטיבות מתחת לשרוול והבנתי שבאמת נפצעתי מהירי. ואז, פתאום, הירי פסק לחלוטין.

קמתי וראיתי את החיילים מסביבי למכונת שהם ירו עליה. ראיתי אישה מאחורי ההגה והראש שלה היה נטוי. חשבתי שהיא נפצעה קשה או נהרגה. ראיתי פרמדיקים פלסטינים רצים לכיוון המכונת. הם פתחו את הדלת, הורידו את הגברת ושמו אותה על אלונקה. לפני שהם הספיקו לפנות אותה או לתת לה עזרה ראשונה נכנס לתחנה כלי רכב אחר וירדו ממנו פרמדיקים צבאיים. הם העבירו את הגברת לאלונקה שלהם, הכניסו אותה לאמבולנס צבאי ועזבו את המקום מהר.

תשובת הרשויות: לא נפתחה חקירה

התיק נסגר לאחר בחינת התחקיר המבצע, ובהיעדר חשד לביצועה של עבירה פלילית.

מכתב מיום 17.5.16 לבצלם מסא"ל אדורם ריגלר, הפרקליט לעניינים מבצעיים

הריגתה של ת'רוות שעראווי, בת 73, אלמנה ואם לשישה, חברון, 6.11.15 עדותו של איהאב בדווי, בן 20, תושב תרקומיא העדות נגבתה על ידי מוסא אבו השהש ב-7.11.15

אתמול, יום שישי, 6.11.15, בסביבות השעה 13:30, הייתי בעבודה שלי בתחנת הדלק עם חבר שלי מחמוד. ראיתי ילדים מבעירים צמיגים בכביש מול תחנת הדלק. זה היה סימן שעומדים להתחיל עימותים ולכן סגרתי מיד את שערי המתכת החיצוניים של התחנה, כמו שאנחנו עושים תמיד במקרים כאלה. נכנסתי למשרד של התחנה ועקבתי אחרי מה שקורה דרך החלונות.

אחרי כמה רגעים ראיתי עשרות חיילים מתקדמים בכביש מכיוון צפון למקום שבו הילדים הבעירו את הצמיגים. אחד החיילים פתח את שער הברזל של התחנה ונכנס ואחרי נכנסו עוד שלושה חיילים. הם ניגשו לצינור המים. יצאתי מהמשרד ואמרתי לחיילים שהצינור לא עובד. הם ביקשו ממני לתת להם מטפים ונתתי מטף לאחד מהם. חייל אחר לקח עוד מטף והם הלכו לכבות את הצמיגים הבווערים ואת מיכל האשפה הסמוך, שגם הוצת בינתיים.

כעבור כמה רגעים ראיתי מכונת בצבע כסף מתקדמת לכיוון התחנה. חלק מהחיילים עמדו על אי התנועה וחלק עמדו בשער של תחנת הדלק. ראיתי את החיילים יורים על המכונת ברגע שהיא נכנסה לתחנה. לא הבנתי מה קורה. ראיתי את המכונת פוגעת בעמוד בתחנה ונעצרת, אבל החיילים המשיכו לירות עליה. הקליעים פגעו גם במקומות שונים בתחנה. זה היה ירי מסיבי ומהיר. פחדתי מאוד. כדור פגע בחלון הזכוכית של המשרד ואני השתטחתי על הקרקע מאחורי הזכוכית. הרגשתי משהו פוגע בזרוע ימין שלי, אבל לא עלה בדעתי שנפגעתי מהירי. אז ראיתי שיש לי חור

2019

לא רק אנחנו נזכרים בה כל הזמן, הרבה חברים שלה מגיעים אליי לחנות או לבית ואנחנו מעלים זכרונות. המוות שלה היה אובדן גדול בשבילנו, בשביל החברים שלה ובשביל העיר חברון כולה.

הגשנו תלונה באמצעות עורכת דין, אבל לא קרה כלום. ככל שהזמן חלף התייאשנו והפסקנו אפילו לברר מה קורה עם התלונה. כולם במשפחה הבינו שאין שום תועלת בזה ושהצבא לא מתכוון לשפוט את החיילים שהרגו את אמא שלי. בזמנו הגיעו גם כלי תקשורת ישראליים שהבטיחו שהם יעוררו עניין במקרה. הם היו בהלם מהאירוע, אבל זה לא עזר. ברור שאמא שלי היא לא היחידה שנהרגה בלי שעשתה כלום, יש עשרות מקרים של חפים מפשע שנהרגו בחברון ושהמשפחות שלהם הגישו תלונות וגם אצלם לא קרה כלום.

עברו ארבע שנים מאז שאמא נפלה כשהידה ועד עכשיו אנחנו מרגישים את הצער בגלל מותה. כל מה שרצייתי אחרי שהיא נהרגה, ואחרי שהתייאשתי מהתקווה שיעשו משהו לחיילים, היה שיחזירו לי את המכונית של אמא שבה היא נהגה כשהרגו אותה. הייתי בקשר עם המת"ק הפלסטיני, ואחרי שנה הם אמרו לי שהרכב מעוקל. בזמנו אמא ביקשה שלאחר מותה נמכור את המכונית שלה ונתרום את הכסף לבית החולים אל-אהלי בחברון.

איוב שעראווי, בנה של ת'רוות, בן 52 ואב לחמישה, סיפר השנה לתחקירן בצלם מוסא אבו השהש על חייו מאז הריגתה של אמו:

אחרי שאמא נהרגה נשאר ואקום גדול במשפחה. יותר מכולם זה השפיע על אחי הקטן. הוא והמשפחה שלו גרו איתה בדירה שלה. אי אפשר להשלים עם לכתה, בעיקר בגלל שהיא נהרגה בלי שום סיבה ובצורה כל כך ברוטאלית. אחד האחים שלי קרא לבת שלו ת'רוות, על שם אמא, ובכל פעם שאני רואה את ת'רוות הקטנה אני נזכר באמא. לפעמים כשמישהו דופק בדלת נדמה לי לרגע שאמא עומדת להיכנס.

הצבא הישראלי טען בזמנו שאמא שלי, שהייתה בת 73, ניסתה לדרוס חיילים בכביש. הם ירו בה עשרות כדורים כשהיא ניסתה להיכנס לתחנת הדלק. היא נפגעה מיותר מעשרים כדורים, בכל חלקי הגוף. הצבא פרסם בזמנו וידיאו שבו ראו את אמא נוהגת במכונית, אבל אף אחד לא האמין לטענה של הצבא שהיא ניסתה לדרוס את החיילים. גם אני לא האמנתי שהיו לה כוונות כאלה. מדובר באישה מבוגרת שלא נהגה טוב. היא לא השתייכה לשום מפלגה פוליטית, היא הייתה דמות מוכרת בחברון, חברה בעמותת הנשים של חברון ופעילה בוועדות צדקה.

הייתי קרוב מאוד לאמא, במיוחד אחרי שאבא נפטר בשנת 1988 בגלל גז מדמיע שהצבא פיזר בתחילת האינתיפאדה הראשונה. באתי אליה הביתה כל בוקר כדי לאכול איתה ארוחת בוקר ולשתות קפה ביחד. גם בערבים הייתי מבקר אותה. היא הייתה מגיעה לעסק שלי ועוזרת לי במכירות. פעם, כשנעצרת, היא הגיעה לעסק ומכרה במקומי. היא הייתה מעורבת בפרטים הכי קטנים בחיים שלנו.





יכלו לראות אותו. פתאום שמעתי יריה אחת. זה הירי שפגע במוחיי. חשבתי שזה כדור ספוג, אני מבדיל בין הקולות של הכדורים והקול של הכדור הזה הוא עמום, לא כמו כדור חי.

כשמוחיי נפגע הוא רק אמר "איי" והתכווץ במקום. ראיתי שהוא כאילו נחנק. הוא שם את הידיים על החזה, כופף את הברכיים ונטה קדימה. הוא לא היה יכול לנשום. אחר כך הוא קם, הלך כמה צעדים ואז נפל על הבטן.

בהתחלה חשבנו שהוא צוחק עלינו. אבל אז הגיעו ילדים אחרים מלמעלה, הרימו לו את החולצה וראו שהוא באמת נפגע. בחורים גדולים יותר שהגיעו לקחו אותו למכונית שלקחה אותו לבית החולים. מאוחר יותר נודע לי שהוא מת.

בשנת 2016 החליט בצלם, אחרי 25 שנות ניסיון ומאות תיקים, להפסיק לשתף פעולה עם מערכות הטיוח. מאז, לא פנינו עוד לרשויות הישראליות בדרישה לחקירה של אירועים שבהם נהרגו או נפגעו פלסטינים תושבי השטחים.

הריגתו של מוחיי א-דין א-טבאחי, בן 10, א-ראם שבמחוז אל-קודס, 19.7.16
עדותו של מוהנד א-רחבי, בן 10, תושב א-ראם
העדות נגבתה על ידי איאד חדאד ב-21.7.16

ביום שלישי בצהריים, בשעה 14:00, הלכתי עם עוד כמה ילדים מהשכונה לשחק ליד הבית של משפחת אבו ר'רבייה, מתחת לבית של משפחת חתאווי. מוחיי, שלמד איתנו בכיתה, היה איתנו. אין לנו מקום אחר לשחק בו, זה אזור מאוד צפוף ואין מגרשי משחקים, ושם יש בית נטוש שאפשר לשחק בשטח שסביבו. כשהלכנו לשם היה שקט. לידנו, במרחק של עשרים או שלושים מטרים מאיתנו, עשו עבודות בגדר. ראינו שם בולדוזרים ושלושה כלי רכב של משמר הגבול, ששמרו על הפועלים.

שיחקנו והיינו מבסוטים. בסביבות השעה 16:00 הגיעו שלושה-ארבעה ילדים לדרך שמעלינו, ליד הבית של משפחת חתאווי, והתחילו לזרוק אבנים על השוטרים שהיו מתחתיים. הם היו די רחוקים מאיתנו, אולי חמישים מטר מהמקום שבו היינו. השוטרים ירו לכיוון שלהם גז, ובגלל שהרוח היתה לכיוון השני הוא לא הגיע אלינו ואנחנו המשכנו לשחק.

אחרי השעה 18:00, הילדים התקרבו אלינו קצת, אבל הם עדיין היו למעלה. מדי פעם השוטרים ירו עליהם מתוך הניידות רימוני גז וגם כדורי ספוג. ראינו גם כמה שוטרים מאחורי הגדר, בסוף הקטע הבנוי שלה, מתמקמים בעמדה של צליפה.

המשכנו לשחק. מוחיי רץ לקצה הגבעה שעליה שיחקנו, לכיוון הגדר. הוא היה במקום שבו השוטרים שהיו למטה

2019

המשפחות של השהידים מוזמנות לסעודה קבוצתית, כדי להנציח אותם. לזה כן הלכנו כמה פעמים.

מוחיי א-דין היה בכיתה ד' כשהוא נהרג. הוא עדיין היה ילד, ולא הספיק לגדול. הוא חלם ללמוד משפטים באוניברסיטה כדי לעזור למקופחים. שוטר ישראלי שם קץ לחלום הזה והרג אותו. כל זה קרה ועדיין קורה להרבה ילדים פלסטינים.

ישראל מפנה את הגב, לא אכפת לה בכלל מהמשפחות של השהידים או מהקורבנות, גם אם אלה חפים מפשע כמו הבן הקטן שלי מוחיי א-דין, שהיה רק ילד. לפי המידע שיש לי, בינתיים אין שום התקדמות בחקירה. שנה אחרי שהוא נהרג הישראלים גבו עדויות מעדים, אבל חוץ מזה לא שמעתי כלום. אין לי ספק שהם בורחים מאחריות. אם הם היו רוצים למצות את הדין עם הרוצח של בני הם היו עוצרים אותו ומעמידים אותו לדין כבר מזמן. עברו למעלה משלוש שנים והם טוענים שהם עדיין חוקרים.

אני שם את מבטחי באללה. אם הנהלים ובתי המשפט בישראל לא יביאו לנו צדק יש את העולם הבא. אלוהים כבר יבוא איתם חשבון.

מוחמד טבאחי, אביו של מוחיי א-דין, בן 58 ואב לתשעה, נפגש השנה עם תחקירן בצלם איאד חדאד וסיפר לו על החיים עם האובדן:

בני מוחיי א-דין היה בן 10 כששוטרי מג"ב הרגו אותו. שוטר ירה בו כשמוחיי היה בחופשת הקיץ ושיחק עם החברים שלו בשכונה, קרוב לגדר ההפרדה. מאז אנחנו חיים בצער, ביגון, בכאב. הוא חסר לכולם. אי אפשר לתאר את החיים שלנו אחרי מותו של הילד הזה. המוות שלו היה נקודת תפנית בחיי המשפחה. כשאנחנו מדברים עכשיו על נושא כלשהו, אנחנו תמיד אומרים שכשמוחיי א-דין היה ככה וככה, או לפני מותו, או אחריו.

מוחיי א-דין היה הבן הקטן שלנו והוא היה הכי מפונק. השכנים, המשפחה, החברים, כולם אהבו אותו. עד עכשיו הוא חי ונושם בזיכרון שלנו. התמונה שלו תלויה בכל החדרים. בכל מקום שתסתכל תראה את התמונה שלו. הוא נמצא איתנו תמיד.

כל אחד מהמשפחה כמובן מתמודד עם המוות שלו בצורה אחרת. למשל, אחותו מלכ, בת 16, היא במצב נפשי קשה מאוד ומאז שהוא נהרג יש לה סיוטים בלילה, היא מתעוררת בחרדה וקוראת לאחיה. לי אין כלום בראש חוץ ממוחיי א-דין. בשנה הראשונה למותו, בכל פעם שרציתי לקרוא למישהו מהאחים שלו, עלה לי בראש רק השם שלו. הייתי קורא לו במקום לאחים שלו.

מדי שנה בית הספר שבו הוא למד מארגן טקס לזכרו, ביום שבו הוא נפל כשהיד. ביום הזיכרון הזה החברים שלו מבקרים את אמא שלו כדי לנחם אותה. אנחנו כמעט לא יוצאים לאירועים או למסיבות. כל שנה בחודש רמדאן כל



הכאתו של בראא כנעאן, בן 19, א-נבי סאלח שבמחוז רמאללה, 12.5.17 עדותו נגבתה על ידי איאד חדאד ב-14.5.17

אני משתתף מדי פעם בתהלוכות שמתקיימות בכפר א-נבי סאלח בכל יום שישי. ביום שישי האחרון, בסביבות השעה 13:20, התהלוכה יצאה ממרכז הכפר לכיוון הכניסה המזרחית, שבה יש מגדל תצפית צבאי ממוגן ושער שהצבא סוגר כשיש תהלוכה. בתהלוכה השתתפו בערך מאה אנשים מהכפר ומהכפרים השכנים.

כבר בהתחלה, כשהיינו במרחק של חמישים מטרים בערך מהשער, ראינו כוח של מג"ב עומד מוכן לפזר את התהלוכה. הם חסמו את הדרך וירו עלינו רימוני הלם, כדורי "גומי", ורימוני גז. שלושה מהמפגינים נפצעו כבר בשעה הראשונה, אחד מהם נהרג אחר כך. מאוחר יותר נפצע גם בן דודתי, נדים. ניגשתי אליו ועזרתי לו להגיע לאמבולנס. עליתי איתו והאמבולנס נסע.

כשעברנו ליד מגדל התצפית, החיילים חסמו לנו את הדרך. האמבולנס עצר והחיילים צילמו את נדים ואז אמרו לי לרדת. היו שם בערך עשרה חיילים. אחד מהם עשה עליי חיפוש ומצא בכיס שלי קלע. הוא התחיל לצרוח עליי, אזק את הידיים שלי מאחורה, ולקח אותי לכיוון הג'יפים שחנו ליד המגדל. החייל אמר לי לשבת וקרא לשוטר מג"ב, שכיסה לי את העיניים.

אחר כך החיילים העלו אותי על ג'יפ של הצבא. נסענו במשך פחות מעשר דקות ואז הורידו אותי והכניסו אותי לחדר. אני חושב שזה היה קונטיינר כי הגוף שלי התנגש בקיר מתכתי. הם דיברו ביניהם בעברית ולא הבנתי מה הם אומרים. שאלתי אותם איפה אני נמצא, אבל אף אחד

לא ענה לי. הם הושיבו אותי על כיסא בלי משענת ובכל פעם שהזזתי את הגוף שלי ימינה או שמאלה הרגשתי שאני עומד ליפול. אחר כך אחד מהם הסיר את הכיסוי מהעיניים שלי ואמר לי לדבר עם אבא שלי. הוא נתן לי טלפון ואז אבא שלי שאל מה שלומי והרגיע אותי. השיחה נמשכה פחות מדקה ואז הם שמו לי בחזרה את כיסוי העיניים.

כעבור עוד איזו רבע שעה, נכנסו למקום כמה חיילים, הבנתי את זה לפי הקולות שלהם. אחד מהם בעט בפנים שלי. זה כאב לי מאוד, הרגשתי סחרחורת, ונפלתי ארצה. מישהו אחר ניגש אליי וירק עליי. חייל אחר היכה אותי בחזה ואמר לי בלעג: "רוצה אמבולנס? רוצה אמבולנס?"

אחר כך הם הושיבו אותי בחזרה על הכיסא והיכו אותי ובעטו בי בפנים ובגב. כל כמה זמן התחלפה קבוצת החיילים. לפעמים הם גם היכו אותי בראש עם קסדה. זה נמשך בערך חמש שעות, וכל הזמן ישבתי על הכיסא בלי משענת, ולא היה לי איפה להשעין את הגוף. ניסיתי להטות את הגוף כדי להישען על משהו, אבל לא היה כלום. מרוב עייפות וכאב השענתי את הראש קדימה ולמטה, אבל בכל פעם שעשיתי את זה החיילים מנעו את זה ממני.

בשלב מסוים הם הביאו אוכל לחיילים ואחד מהם שאל אם אני רעב. עניתי לו שכן והוא נתן לי ביס אחד, מהיד שלו. היה לזה טעם דומה לטחינה וזה לא היה כל כך טעים אז לא ביקשתי עוד. כעבור איזו שעה ביקשתי לשתות והחייל הצמיד לי בקבוק מים לפה. הוא השאיר אותנו ולא הזיז אותנו, הרגשתי שאני נחנק מרוב מים שנכנסו לי לפה. הזזתי את הראש הצידה, ואז המים נשפכו מהבקבוק על הגוף שלי.

אחר כך הם העבירו אותי לחדר אחר ושמו אותי בפינה שלו, על כיסא. בכל פעם שהתעייפתי ניסיתי להשעין את

הראש על הקיר, אבל תמיד החייל בעט בכיסא כדי שאחזור לשבת ישר.

אחרי חצי שעה ביקשתי ללכת לשירותים. הם לקחו אותי למקום פתוח, אני לא יודע איפה. החייל עזר לי לפתוח את הרוכסן של המכנסיים אבל בזמן שהשתנתי החייל דחף אותי, והשתן לכלך את הבגדים שלי. אחר כך הוא החזיר אותי פנימה ושוב הושיב אותי על הכיסא בפינה. הוא אסר עלי לזוז, הוא אמר לי אפילו לא להשעין את הראש על הקיר.

אחר כך נכנסה קבוצה של חיילים, לפי הקולות נראה לי שהם היו שלושה. הם לקחו אותי החוצה, לדעתי למטע זיתים, בגלל החיכוך עם הענפים. בזמן שהם הובילו אותי הם קיללו אותי ואת אמא שלי. אחד מהם הידק מאחור את כיסוי העיניים שלי והורה לי לומר "אני חבר של החיילים". חזרתי אחריו. בכל פעם שהפסקתי, הוא הורה לי שוב לומר "אני חבר של החיילים".

הם הוליכו אותי הרבה זמן. הרגשתי שאני הולך בדרך חתחתים או קוצים. הם הפילו אותי לארץ, הרימו אותי והיכו וקיללו אותי. הם המשיכו ככה בלי הפסקה. פחדתי מאוד שהם מובילים אותי למקום מרוחק כדי לרצוח אותי כך שאף אחד לא ימצא אותי. בשלב מסוים הם עצרו. חייל אחד אמר לי: "אתה מחבל גדול. אני עומד לירות בך". שמעתי שהוא דורך את הנשק, ואז הרגשתי את הנשק נוגע בראש שלי. הייתי בטוח שהוא יהרוג אותי.

אבל הוא לא הרג אותי. הוא נתן לי מכה חזקה מאוד בבטן, עם הרגל שלו, והפיל אותי ארצה. כאב לי מאוד והייתה לי סחרחורת. הוא התחיל לספור, בערבית, עד שלוש, כדי שאקום, אבל לא יכולתי, הייתי מותש. ואז הוא

עליו. הכביש היה ריק ושומם כי כבר היה מאוחר, כמעט עשר בלילה. חיכיתי שתעבור איזו מכונית ותאסוף אותי. עברו חמש או שש מכוניות, אבל כולן היו של מתנחלים ופחדתי שמישהו מהם ירד ויהרוג אותי. עברו גם מכוניות של פלסטינים, אבל הן לא עצרו. אחרי רבע שעה בערך עצר לי פלסטיני. הוא שאל מה קרה לי וסיפרתי לו. הוא התקשר למשפחה שלי ואחר כך הסיע אותי לכפר, שם פגשנו את אחי, שלקח אותי הביתה.

אחר כך אבא לקח אותי לבית החולים בסלפית. הם עשו לי צילומים ובדיקות ומצאו חבלות ופריקה של כתף ימין. אשפזו אותי למשך יומיים ואז שיחררו אותי להמשך טיפול בבית.

בשנת 2016 החליט בצלם, אחרי 25 שנות ניסיון ומאות תיקים, להפסיק לשתף פעולה עם מערכות הטיוח. מאז, לא פנינו עוד לרשויות הישראליות בדרישה לחקירה של אירועים שבהם נהרגו או נפגעו פלסטינים תושבי השטחים.

דרך עם כל המשקל שלו על הראש שלי. הוא חזר על זה שלוש פעמים.

הם כיסו אותי בעפר ובאבנים, הרגשתי שחצי מהגוף שלי קבור באדמה. צרחתי כל הזמן, ביקשתי רחמים, צעקתי "חראם עליכם". בסוף הם הפסיקו. הם הרימו אותי והוליכו אותי לאיזשהו מקום, לא הבנתי מה זה המקום הזה. הם בעטו לי פעמיים חזק ברגליים ואז הושיבו אותי על הרצפה.

חייל אחד ניסה לחתוך את האזיקים שהיו על הידיים שלי עם אבן גדולה. הוא ניסה שלוש פעמים אבל לא הצליח. הוא נעלם למשך רבע שעה, חזר עם מספריים והתחיל לצוות עליי: "תגיד מוחמד חזיר". נאלצתי לחזור על זה פעמיים. פעם אחת "מוחמד חזיר", ופעם שניה "מוחמד כלב".

הוא התחיל לגזור לי את השיער בצורה אקראית. הרגשתי מושפל, אבל לא יכולתי להתנגד. הידיים שלי היו באזיקים, העיניים שלי היו מכוסות, והם איימו עלי בנשק. הוא גזר אולי שלוש או ארבע פעמים חתיכות מהשיער. מאוחר יותר הסתכלתי במראה וזה נראה כמו כשגוזזים צמר מכבשים. הוא חתך לי את האזיקים, הוריד לי את הכיסוי מהעיניים, ואז אמר לי "יאללה, לך הביתה, לך".

אחד החיילים שאל אותי אם אני יודע את הדרך הביתה ואמרתי לו שלא. הוא אמר לי: "אני אסיע אותך באוטו הפרטי שלי, מה דעתך?" ואז הוא צעק עלי: "יאללה, לך הביתה. אבל יש שם יהודים. אם תיתקל בהם בדרך חזרה, ייתנו לך עוד מכות. אבל אתה לך לנבי סאלח, ותספר להם מה קרה לך" הוא נתן לי שתי בעיטות בישבן. התחלתי ללכת ומצאתי את עצמי על הכביש, בחושך. לא הייתי מסוגל ללכת אז זחלתי עד למעקה המגן שבצד הכביש ונשענתי



2019

עבד כנעאן, אביו של בראא, בן 54 ואב לארבעה, תושב בית רימא, פגש השנה את תחקירן בצלם איאד חדאד ותיאר בפניו את חיי המשפחה מאז האירוע:

המעצר של הבן שלי בראא היה דומה יותר למבצע חטיפה מחריד. כל מי ששומע מה קרה חושב שמדובר בסרט אימה. באותו יום, בסביבות השעה 14:30, התקשר אליי הבן הבכור שלי, עבד אל-קאדר, והודיע לי שעצרו את בראא.

יצאתי מהבית כמו משוגע והגעתי לעמדה של הצבא בא-נבי סאלח כדי לשאול אותם על הבן שלי. הם סירבו לדבר איתי, הורו לי להסתלק משם והתייחסו אלי בזלזול ובצורה לא אנושית. סירבתי ללכת והמשכתי לשאול אותם איפה הם מחזיקים את בראא. נלחצתי מאוד כי שמעתי בחדשות שבהפגנות בניי סאלח באותו יום נפל שהיד וכמה מפגינים נפצעו. פחדתי שאולי משהו קרה לו. חששתי גם שאולי הם מתכוונים לקחת אותו למקום לא מוכר ולהרוג אותו שם, ואז הם ימציאו איזה סיפור שקרי כדי להצדיק את זה. לכן התעקשתי לדעת איפה הם מחזיקים אותו.

אחרי שהתעקשתי, אחד הקצינים עשה שיחת וידיאו עם מישהו והראה לי את בראא. הם הרשו לי לדבר איתו. הוא היה חיוור ופניו היו קודרות. הוא היה אזוק. נרגעתי קצת אחרי שהקצין הרשה לי לראות אותו, אבל אחר כך הבנתי שזו סתם הייתה הצגה שהם ארגנו כדי שאעזוב אותם. לא ידעתי אז איזו התעללות הוא יעבור.

באותו לילה, בשעה מאוחרת, בסביבות 22:30, שמונה שעות אחרי שלקחו את בראא, התקשר מישהו ואמר לי שהוא מצא את הבן שלי בדרך צדדית, באזור שומם שאין בו כלום חוץ מכלבים משוטטים וחזירי בר. רק בחסד

אלוהים נקלע לשם פלסטיני ומצא אותי, אחרת הוא אולי כבר לא היה בחיים.

אחרי שאספנו אותו ולקחנו אותו לבית החולים הממשלתי בסלפית. הוא היה במצב נוראי ובקושי היה מסוגל לנשום ולדבר. בבדיקות מצאו לו חבלות בגוף ופריקת כתף, בנוסף לטראומה הנפשית. אשפזו אותו למשך יומיים ואז שחררו אותו להמשך טיפול בבית.

כששאלתי את בראא על מה שקרה לו, הסיפור היה כל כך מוזר והזוי, עולה על כל דמיון. הוא כנראה נפל לידי קבוצת אנשים שממש נהנתה לענות אותו ולהתעלל בו. זו הייתה מהלומה קשה מאוד בשבילי, בשביל אמא שלו ובשביל כל המשפחה.

חשבתי שגם בשביל בראא זו היתה חוויה טראומטית. אבל בגיל הזה, כידוע הבחורים לא מדברים על זה שקשה להם. במקום זאת, הם מראים שהם חזקים. האירוע הזה דווקא הגביר את הרצון שלו להשתתף בהפגנות, בדיוק הפוך מהמסר שהחיילים רצו להעביר לו, שיישב בבית.

מאז האירוע בראא התחיל להשתתף בהרבה יותר הפגנות, עד שב-5.9.18 הצבא עצר אותו שוב. זה היה עשרה ימים אחרי שעצרו גם את אחיו הגדול, עבד אל-קאדר. שניהם נשפטו ונגזרו עליהם עונשי מאסר על השתתפות בהפגנות ופעילות פוליטית. עבד אל-קאדר נידון לשנתיים מאסר, בראא נידון ל-14 חודשים.

כשהם עצרו את עבד אל-קאדר לא פחדתי ולא חששתי לשלומי, אבל כשעצרו את בראא פחדתי. גם המעצר השני שלו נעשה בסגנון של חטיפה: בראא עבד במפעל פלסטיק במשמרת לילה, וב-8:30 בוקר, כשהוא חזר מהעבודה,

חיילים ארבו לו ועצרו אותו. בכלל לא ידעתי שהוא נעצר. רק אחרי ארבע שעות התקשר אליי נציג השב"כ באזור ואמר לי שבראא עצור. הוא נתן לי לדבר איתו כמה משפטים, כדי שאירגע.

זה לא הרגיע אותי בכלל. פחדתי מאוד. לא ידעתי במה מאשימים אותי, ופחדתי שיתעללו בו שוב, כי הוא דיבר איתי מאגף החקירות. כעבור יומיים ראינו אותו בבית המשפט בעופה, בדיון להארכת המעצר. הוא היה כבול בשרשראות ברזל בידיים וברגליים. זה היה מראה מאוד קשה ואכזרי. לא הרשו לנו אפילו לחבק אותו. מרחוק, הוא סימן לי בעיניים שהוא בסדר ושלומו טוב. אני עשיתי אותו דבר.

למרות שלא קיבלנו שום פרטים על החקירה שלו, המראה הכללי שלו הרגיע אותנו. אבל כל עוד יש כיבוש לא יהיו לנו פה שקט נפשי או נחת. כל הזמן רק נחשוש לילדים שלנו, אפילו אחרי שגדלו או התחתנו. בכל רגע אנחנו דואגים, אדם לא יכול להרגיש פה בטוח ולו לרגע אחד.

לפני שהוא נעצר, בראא חשב ללמוד ולעשות שוב את בחינות הבגרות, כי הוא נכשל בפעם הראשונה. אבל המעצר שיבש את התכניות שלו. הוא התעקש לגשת לבחינות מתוך הכלא, והפעם הוא הצליח. כך, מרע יצא טוב, כמו שאומרים. עכשיו נפתחה בפניו הדרך ללימודים באוניברסיטה אחרי שהוא ישוחרר מהכלא, בעוד שלושה או ארבעה חודשים. תעודת בוגר אוניברסיטה תיתן לו אפשרות לחיים טובים יותר.

מה שנוטע בי עוד יותר תקווה זה הדברים הטובים שחבריו האסירים אומרים עליו כשאני מבקר אותו בכלא. כולם משבחים אותי, מספרים כמה היחס שלו לאחרים אנושי וכמה הם אוהבים אותו. הוא באמת אדם נבון ובשל ואני מקווה שיהיה לו עתיד מזהיר.



פציעתו של עלאא א-דאלי, בן 20, רפיח שברצועת עזה, 30.3.18 עדות נגבתה על ידי מוחמד סבאח ב-18.4.18

אני חבר בנבחרת הפלסטינית לרכיבה על אופניים ברצועת עזה מאז 2013. רכבתי על אופניים והשתתפתי בתחרויות רק בתוך רצועת עזה, לא השתתפתי בשום תחרות מחוץ לרצועה. בזמנו ניסיתי להגיע לתחרויות בתוניס אבל לא הצלחתי כי מעבר רפיח היה סגור וישראל לא נתנה לי היתר לעבור במעבר ארז. גם שני רוכבים אחרים שרוכבים אתי לא קיבלו אישור. הישראלים גם לא אפשרו לנו לנסוע לגדה המערבית כדי להשתתף במרתון יריחו או בכל תחרות אחרת.

התחרות בתוניס הייתה אמורה להיות התחרות הראשונה שאשתתף בה מחוץ לרצועת עזה והיא הייתה הזדמנות פז בשבילנו, הרוכבים מעזה, להוכיח את עצמנו בעולם הערבי וגם לקבל קצת הנחיה מקצועית מרוכבי אופניים שרגילים לרכוב למרחקים גדולים, בדרכי עפר או בדרכים הרריות, במדינות אחרות בעולם.

בתוך הרצועה הייתי מתאמן מדי יום. הייתי רוכב מרפיח עד צפון בית לאהייה, מרחק של 43 קילומטר ואז חוזר לרפיח. לפעמים הייתי רוכב במסלול קצר יותר, של עשרה קילומטר לכל כיוון. עשיתי את זה בשאיפה להשתתף בתחרויות בינלאומיות ומקומיות.

כמה ימים לפני ה-30.3.18 שמעתי שמתארגנות לכבוד יום האדמה תהלוכות לא אלימות ושהקימו מאהלים בכמה אזורים, כולל ברפיח, בדרישה להשיב לנו את הזכויות שלנו. בבוקר ה-30.3.18 שמעתי קריאות ברמקולים של המסגדים להגיע לתהלוכות והחלטתי

ללכת להפגנות באזור המזרחי של רפיח. רכבתי לשם באופניים עם שניים מהחברים שלי והגענו לשם בסביבות השעה 10:00 בבוקר. היו שם המוני אנשים – צעירים, גברים, ילדים, נשים, משפחות שלמות. היו שם מאהלים, רוכלים, עיתונאים, וצוותים רפואיים. עמדנו שם. לא היה ירי ואף אחד לא זרק אבנים. אחרי שעתיים קמנו להתפלל את תפילת הצהריים ואז ישבנו קצת.

זמן קצר אחר כך צעירים החלו ליידות אבנים לעבר החיילים שהתחבאו מאחורי סוללות עפר, במרחק של מאתיים מטרים בערך מהמפגינים. אנחנו צפינו במתרחש ממרחק של בערך 150-200 מטרים מהגבול. בחור שהיה קרוב אלינו נפגע מירי והתקרבו אליו כדי לנסות לעזור לו. באותו זמן ראיתי רחפן שמשמש לצילום מעלינו ועמדתי קצת להסתכל עליו כשהוא חג בשמיים. אחרי שתי דקות בערך הרגשתי כאב חד ברגל ימין ומיד אחר כך ראיתי שיורד ממנה דם ושעולה ממנה עשן.

הבחורים שהיו לידי הרימו אותי מיד ולקחו אותי לאמבולנס ומשם לבית חולים שדה שהוקם שם. אחר כך העבירו אותי לבית החולים האירופי בעזה, שם גילו שיש לי קרע ברגל, בעצמות ובעורק. הם שמו לי פלטינות בנייתוח ואז עשו עוד ניתוח ברגל כדי לנסות לחבר את העורקים שנקרעו. הניסיונות לשקם את הרגל נמשכו שבועיים, אבל בסוף אמרו לי שהניתוחים נכשלו.

ביקשתי התחייבות רפואית כדי שינתחו אותי בבית חולים ברמאללה. אחרי שקיבלתי התחייבות וקבעו לי תאריך לניתוח הגשתי לגורמים הישראליים בקשות להיתרי מעבר בשבילי ובשביל אמא שלי, אבל שתיהן נדחו. אחרי שהניסיון הזה נכשל, הרופאים החליטו לקטוע את הרגל שלי מהברך.

כששמעתי על ההחלטה בכיתי מאוד. נזכרתי באופניים שלי ובחלום שלי להיות אלוף רכיבה, שנקטע באופן פתאומי ובלי שום הכנה מראש. הרגשתי שהחיים שלי נגמרו, שהעולם חרב עליי ושלא אחזור בחיים לרכוב על אופניים. התאמנתי לקראת התחרויות בג'קרטה באוגוסט 2018 וקיוויתי להשתתף בהן ולהניף שם את דגל פלסטין אבל זה כבר לא יקרה באף תחרות בעולם. הבנתי שלא אלך שוב על שתי הרגליים שלי ושכל החיים שלי מעכשיו נהרסו בגלל הרגל שעומדת להיכרת בעקבות הכדור שירה חייל ישראלי.

ב-8.4.18 קטעו לי את הרגל. כשראיתי את הרגל הקטועה נכנסתי לשוק, בכיתי ומאוד כאב לי. לפני שבוע בערך העבירו אותי לבית החולים אל-קודס בעזה ואני עדיין מאושפז כאן. היום אני אמור להשתחרר אבל כשאצא מפה לא אהיה מי שהייתי לפני ה-30.3.18. אני אצא מכאן בלי רגל, בלי חלום, בלי עתיד. החיים שלי יהפכו לקשים ויאבדו משמעות, כי כך החליט הצבא הישראלי.

בשנת 2016 החליט בצלם, אחרי 25 שנות ניסיון ומאות תיקים, להפסיק לשתף פעולה עם מערכות הטיוח. מאז, לא פנינו עוד לרשויות הישראליות בדרישה לחקירה של אירועים שבהם נהרגו או נפגעו פלסטינים תושבי השטחים.

2019

החיילים שגרמו לי לנכות הזו ושקבל פיצוי כספי כדי שאוכל להמשיך בחיים שלי. בעיקר קיוויתי שאוכל לקבל טיפול במדינות מתקדמות שיש בהן טיפולים מתקדמים יותר וחדשניים יותר שאוכל לקנות מכונית מיוחדת לנכים. לצערי עברה יותר משנה מאז שנפגעי ושום דבר מהדברים האלה לא קרה עדיין.

ראיתי סרטונים ביוטיוב בנושא של פרוטזות ואני יודע שיש פרוטזות חדישות ומתקדמות שמאפשרות לאדם לנוע בצורה כמעט חופשית. יש לי תקווה לקבל פרוטזה כזו ולחיות חיים קלים יותר. הפרוטזה שיש לי עכשיו לא עונה על הצרכים שלי, היא ישנה ולא מאפשרת תנועות כמו עלייה או ירידה במדרגות, הליכה מהירה, ריצה או שחייה. אני לא יכול ללכת אם הקרקע לא ישרה.

בגלל שנפצתי, לא יכולתי אפילו לבקש היתר לנסוע לתחרויות אופניים שהיו באינדונזיה, מצרים ואלג'יר. זה השפיע מאוד על המצב הנפשי שלי. מאוד קשה לעבור מחיים של ספורטאי לחיים של אדם נכה.

עלאא א-דאלי, כיום בן 21, שוחח השנה עם תחקירן בצלם ח'אלד אל-עזאייזה וסיפר לו על השנה שעברה עליו ועל תקוותו להשתקם:

אחרי הפציעה הייתי מאושפז כמעט חודש בבתי חולים בעזה. אחרי ששחררו אותי קיבלתי טיפולי פיזיותרפיה במשך חודשיים, לפעמים בבית ולפעמים בעמותת רופאים ללא גבולות בח'אן יונס. בהתחלה עברתי טיפולים מדי יום, ובהמשך פעם ביומיים.

אחרי שאיבדתי את הרגל הייתי במצב נפשי קשה מאוד. הייתי בהלם, במיוחד בגלל שהייתי חבר בנבחרת האופניים של פלסטין.

חשבתי שאוכל תמיד לרכוב ואני כל הזמן מדמיון איך אעלה שוב על האופניים. הרכיבה תמיד גרמה לי אושר, הרגשתי שהאופניים הם חלק מהחיים שלי ושאני לא יכול לוותר עליהם.

בזמן טיפולי הפיזיותרפיה הלכתי למרכז לפרוטזות בעיר עזה, ששייך לעירייה. קיבלתי גם שם טיפולי פיזיותרפיה, במשך ארבעה חודשים, ואז עברתי עוד ניתוח ברגל. חודש וחצי בערך אחרי הניתוח לימדו אותי להשתמש בפרוטזה.

עד היום יש לי כאבים ברגל הפגועה, ולפעמים גם דלקות בעור. אני עדיין לוקח משככי כאבים ומשתמש במשחות כדי להקל על החיכוך בין הפרוטזה לרגל. כל שישה או שמונה חודשים אני אצטרך להחליף את הפרוטזה, וזה כרוך בטיפולים חדשים בכל פעם.

כמה ארגוני זכויות אדם תעדו את המקרה שלי. קיוויתי שהצבא יחקור את מה שקרה, שימצו את הדין עם



ומה הלאה?

בעמודים שמאחוריכם סקרנו, בקושי, את קצה הקרחון של זוועת הכיבוש.

קצה הקרחון כי הצלקות, בגוף ובנפש, מלוות כל אחת מהמשפחות, לשנים ולדורות. בחלוף למעלה מחמישים שנות כיבוש, היש ולו משפחה פלסטינית אחת שאיש מבניה או בנותיה לא הושפל, נעצר, הוכה, נפצע או נהרג? ולו משפחה אחת בתוך חמשת המיליונים הנרמסים יום יום תחת מגפינו.

קצה הקרחון כי כל שתיארנו כאן היו מקרים של מוות, של פציעה, של מכות, ואת טיוחם השיטתי. אבל אלה הם רק כמה מביטויי האלימים של הכיבוש. לא תמצאו בין עמודים אלו את הריסת הבתים והגבלת התנועה, את המעצרים המנהליים והעינויים, את משטר ההיתרים ומעצר הילדים, את הגירוש מהבית ואלימות המתנחלים בחסות המדינה, את אימוני הצבא בשדות המעובדים ואת החיילים המנומסים הפורצים באישון לילה לחדר השינה, את בתי המשפט הצבאיים ואת אלה מהם שהוקמו במיוחד כדי לשפוט ילדים, את ההתנחלויות וגזל האדמה והמים, את השרירותיות, האדנותיות והשחצנות של כל מנגנוני המשטר הישראלי החוברים יחדיו – משופטי בית המשפט העליון ועד אחרון פקידי המנהל האזרחי – כדי לדכא ולטיח, לרמוס זכויות, להמשיך הלאה והלאה בפרויקט הישראלי הגדול של ריסוק העם הפלסטיני לפירורים נוחים לדיכוי, לנישול ולגירוש.

קצה הקרחון.

בצלם, מראשית דרכו ב-1989, היה "מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים", שם ששיקף את הדרך שבה האמנו כי נוכל לשנות את המציאות: מידע אמין מהשטח

יכריח את הישראלים להביט נכוחה בזוועת הכיבוש, לא יאפשר עוד להסיט את המבט או להתחמק בתירוצים קלושים – ואז יבוא השינוי.

שלושים שנה חלפו מאז ומנגנוני ההכחשה והתעמולה רק השתכללו. המידע האמין ממוסמס ומוקע, ולעזאזל העובדות. כל עוד מדובר במעצמה אזורית השולחת את צבאה החמוש לתפארת ואת פרקליטיה המושחזים לדכא ולבזוז עם חסר הגנה ונטול זכויות, קל להסיט את המבט.

מידע אמין מהשטח היה ונשאר התשתית לעבודתנו. אבל היום ברור שעל אף חיוניותו, הוא רחוק מלהספיק. לכן, לצד מחויבותנו להמשיך ולחשוף את הזוועות, להתעקש שהמבט לא יוסט – ומכאן, למשל, פרסום זה – ברור היום שרק פעולה בינלאומית נחרצת תוכל לשנות את יחסי הכוחות ולהביא לשינוי במציאות ולסיום הכיבוש.

העשור הרביעי לעבודתנו, שהוא העשור השישי לכיבוש, מתחיל כעת. בעמודים שמאחוריכם רק קצה הקרחון. בעתיד, ילכו ויתווספו עוד ימים של מכות והרוגים, דיכוי בירוקרטי ואלימות פיזית. ימים שבהם יכבדו השטחים בכותרות, וימים שבהם לא תוקדש להם ולו מילה אחת. אבל בין אם שומעים אודותיו ובין אם הוא מוקף בדממה – הכיבוש נוכח, יום אחרי יום, בחייהם של מיליוני אנשים: של אלו שחייהם מתנהלים תחת צוים צבאיים, כדורים חיים וחוסר ודאות, ושל אלו שכופים עליהם כל זאת.

בעמודים שמאחוריכם רק קצה הקרחון. לפני כולנו, בעתיד, חייבת להיות מציאות אחרת. מציאות שבה כולנו – כל 14 מיליון בני האדם החיים בין הירדן והים – נהייה שווים, נהנה מזכויות מלאות ונשתתף בקביעת עתידנו. מציאות שבה החוק לא יהיה רק עוד קרדום לשליטים כדי לחפור

באמצעותו תחת רגלי הנתינים, אלא כלי מהותי להגנה על זכויות האדם. של כולם.

יום יבוא.

בהתאם לחוק שהעבירה הכנסת במטרה למסגר קבלת מענקים בינלאומיים כביטוי לחוסר נאמנות, נציין כי בשנת 2018 היו 52% ממקורות המימון של בצלם מישויות מדיניות זרות, המפורטות (בין היתר) באתר האינטרנט של רשם העמותות. בכל מקרה, בצלם נותר נאמן למאבקו למען זכויות האדם, חופש, דמוקרטיה וסוף לכיבוש.

ISBN 978-965-7613-38-2